VARIA AMERICANA

DOOR

Dr. A. KUIJPER.

BOEKHANDEL

AMSTERDAM VOORHEEN PRETORIA

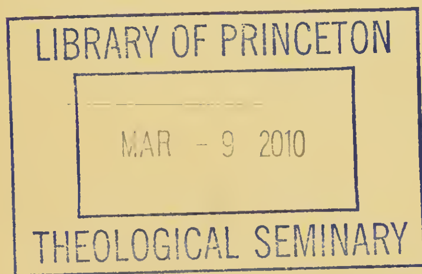
HÖVEKER & WORMSER.

EX LIBRIS
COURAGE AND LOYALTY
DR.G.PUCHINGER

VARIA AMERICANA

DOOR

DR. A. KUIJPER.

BOEKHANDEL
AMSTERDAM VOORHEEN PRETORIA
HÖVEKER & WORMSER.

TYP. ZUID-HOLL. BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ.

INHOUD.

ONS VOORUIT.

I.

Het lijdt geen twijfel, of Amerika is Europa in de ontplooiing van maatschappelijke veerkracht en in de opheffing van ons menschelijk leven tot hooger standpunt vooruit. Nog altoos behoudt Europa in meer dan één opzicht boven de nieuwe wereld zekere voorkeur, allereerst door zijn meerdere historische rijpheid. Maar kiest ge tot maatstaf, het verzekeren van het hoogste percent levensgeluk aan het hoogste percent der bevolking, dan *is* geen tweeërlei oordeel mogelijk, en legt onze oude wereld het af.

Te zeggen, dat in Amerika geen armoede geleden wordt, ware overdreven. Met name in de groote steden wordt in de afgelegen „tenements" door ouden van dagen en weduwen soms getobd; werkeloosheid komt

voor; en er is wat men noemt de „*Slumb*". Maar wie de diepe ellende van het pauperisme in de achterhoeken van Londen en Parijs, van Berlijn en Weenen, van Amsterdam en Brussel, in al haar bitterheid en demoraliseerende strekking leerde kennen, voelt zich toch verrast door in de Vereenigde Staten een maatschappij te vinden, die dusver nog altoos aan den eigenlijken vloek van het pauperisme wist te ontkomen.

Wat hier de „lagere klasse" heet, bestaat in dien zin aan de overzij van den oceaan eenvoudig niet. Er is in den spoortrein geen „derde klasse". Een ander soort kleeding voor den mindere houdt men er niet op na; ook de werkmansstand komt „gewoon gekleed" voor den dag. Heel de bevolking eet er vleesch, meest zelfs tweemaal per dag. Gelijk de burgemeester van Baltimore schrijver dezes mededeelde, betaalt de stedelijke regeering aan een straatwerker (bricklayer) *f* 10 per dag, zoodat zulk een man *f* 3000 's jaars kan maken. En dat in de kolenmijnen van Pennsylvanië tijdelijk slechts *f* 1.75 per dag te verdienen viel, wordt door de arbeidersvereenigingen in Amerika als een ongehoorde ellende beschouwd.

Al is het dan ook, dat de „unskilled labourers" niet het loon van den Baltimoorschen bricklayer halen, door elkaâr genomen zijn toch de verdiensten, zoo in de steden als op het platteland, toereikend, om een behoorlijk onderdak, ordentelijke kleeding en volkomen voldoende voeding aan heel het gezin te verzekeren. Op meer dan één plaats kunt ge arbeiderswoningen binnentreden, die wat ruimte, inrichting en meubileering aangaat, geheel op één lijn staan met wat ge ten onzent vindt bij de kleine burgerij.

Ook de waan, alsof tegen het hooger loon de duurder voet van leven in Amerika meer dan opwoog, berust op dwaling. Want wel is de huishuur in de steden duurder en wordt de kleeding hooger betaald, maar de voeding, met name de vleeschvoeding, is er merkbaar goedkooper, en althans in de Westerstaten de levensvoet weinig hooger dan bij ons.

In de hooge kringen der groote steden is de levensvoet zeker ongelooflijk hoog. Nog onlangs bekende, bij een interview, een dame uit „de four hundred" te New-York, dat ze *maar f* 150.000 te verteren had, en daarom New-York uit moest. Ze kon dat tobben om rond te komen niet langer uithouden. En ze rekende dit met preciese cijfers aan den reporter zoo overtuigend voor, dat men onwillekeurig medelijden kreeg met de arme vrouw, die zóó moest passen en meten, om buiten schulden te blijven. Ze had drie dochters, en die konden het niet met minder doen dan met $ 3000, d. i. *f* 7.500, kleêgeld elk, en hoe ze ook op allerlei weldadigheids-inschrijvingen bezuinigde, er ging toch minstens *f* 15.000 's jaars meê heen.

Als men dan ook hoort, dat eenige heeren in de 52e street een clubgebouw bezitten, dat enkel als gebouw een waarde van tusschen de *zes à zeven millioen gulden* vertegenwoordigt, en in deze *Metropolitan*-club de keurige en fijne weelde bewondert, die u uit zalen, corridors en traphuizen tegenademt, *tast* men als het ware, hoe volstrekt onmogelijk het is, zich in zulke kringen anders dan als overrijk kapitalist te bewegen.

Hiernaar echter mag de gewone levensstandaard niet worden afgemeten. In de kleinere steden van het Westen

leven aanzienlijke ingezetenen zeer fatsoenlijk van een inkomen van *f* 2400, en zelfs in een stad als Des Moines, de hoofdstad van Iowa, biedt men u in een prachtig hotel, dat voor geen onzer beste hotels onderdoet, op de eerste verdieping een keurige kamer, met badkamer er bij, en laat u met inbegrip van drie warme maaltijden, zonder eenige verplichting tot het gebruik van wijn, niet meer dan *f* 7.50 betalen. Een prijs, waarvoor ge hier te lande (pension nu daargelaten) op zulk een voet nergens terecht komt.

Vooral ook de ongewoonte om wijn of alcoholia te drinken, keert veel geldverspilling. Al vergist men zich toch, zoo men waant dat in Amerika *niet* wordt gedronken, toch treft het u terstond, tot wat kleine afmetingen de drinkgewoonte er herleid is. In de groote eetzaal van het Fifth Avenue Hotel te New York, ging middag na middag voorbij, dat op de 500 gasten geen tien halve fleschjes wijn ontkurkt werden. Schrijver dezes zat aan banketten aan van meer dan 150 personen, banketten die tot diep in den nacht duurden, en waar geen druppel wijn gedronken werd. Ook wáár nog wijn werd geschonken, geschiedde dit in zeer kleine hoeveelheden. In Philadelphia werd op Zondag zelfs in geen enkel hotel eenige wijn geschonken, en in geen enkel restaurant of café was iets anders dan „aërated" water of thee en koffie te verkrijgen.

De moreele pressie die in Europeesche hotels bestaat, dat ge voor uw fatsoen wijn *moet* drinken, is in Amerika dan ook in het tegendeel verkeerd; en eer bestaat er zekere moreele pressie, die u maant om van wijngebruik af te zien.

Een geacht hoogleeraar, die, uit beginsel, om aan

geen valsche pressie der publieke opinie voet te geven, op een diner wijn schonk, werd daarover in tal van bladen publiek gekapitteld als bevorderaar van onzedelijke usantiën. En toen het oorlogsschip de „Illinois" van stapel zou loopen, en Miss Leiter, de dochter van den bekenden millionair en speculant, dit schip wat men noemt „doopen" zou, ontving zij petitiën met tienduizenden handteekeningen, om daarbij toch vooral niet de historische flesch champagne te bezigen, maar het af te doen met een kruik water. Tegen het in den grond goddelooze denkbeeld om dit „christianizing" te noemen, kwam niemand op, maar „wijn" bij zulk een plechtigheid te bezigen, ergerde de conscientie.

Nu gaat dit zeker te ver, wijl het feitelijk de vrijheid aanrandt, en tot het drinken van water in het publiek en het opslorpen van whiskey in het verborgene verleidt; maar ontkend kan toch niet, dat het maatschappelijk verkeer in Amerika aan dit principieel tegengaan van deze drinkgewoonte ongemeene verheffing dankt. De jongelingschap, met name aan de Universiteiten, dankt er frisscher kleur, edeler bezieling en reiner leven aan. Het breekt de demonische macht, die in Europa in allerlei drinkusantiën op geheele lagen der bevolking drukt. Men leeft er nuchterder, ontziet zijn levenskracht, ook in intellectueelen zin, en spaart er schatten gelds door uit. En waar ten onzent Pauperisme en Drankzucht zoo bijna altoos in onheiligen bond leven, mag in het uitbannen van de drinkgewoonte uit de sociale usantiën zeer stellig één der oorzaken worden begroet, waardoor aan het Pauperisme de mogelijkheid van opkomen in zijn breede vertakkingen belet werd.

Beter verdienste, goedkooper vleeschvoeding, en het uitsparen van het anders aan drank verspilde geld, werken dan ook saâm om aan den breeden werkmansstand betere levensconditie te waarborgen, en voor een zeer aanmerkelijk deel de klove te dempen, die ten onzent nog altoos tusschen de hoogere en de lagere klasse bestaat.

Al vindt ge op de Amerikaansche spoorwegen slechts ééne klasse voor alle reizigers, ge ondervindt er geen oogenblik den hinder van, dien hier te lande de vermenging van eerste, tweede en derde klasse reizigers in eenzelfde wagon geven zou. Ge kunt desnoods u in de *parlor-car* tegen betaling van een extra-biljet afzonderen, maar ook als ge dit niet doet, gelukt het toch u niet dan met moeite, om onder uw medereizigers den „werkman" van den „burger" en den burger van den „heer" te onderscheiden. Mannen en vrouwen, jongens en meisjes uit alle standen zien er in den regel goed gekleed uit, en gedragen zich ordentelijk. En wat de proef op de som geeft, zoowel de „werkman" als de „heer" houdt zich onder het sporen intellectueel bezig, en leest zijn tijdschrift, een boek of een courant.

II.

Onbekrompener levenslot heeft de geestelijke ontwikkeling van de lagere standen in Amerika op ongemeene wijze bevorderd.

De arbeider, zelfs te platten lande, die in het spoor zijn blad of tijdschrift zit te lezen, is er geen uitzondering op zijn stand, maar alledaagsch verschijnsel.

Wie van handenarbeid leven moet, gaat daarom in Amerika nog niet in zijn stoffelijke bezigheid onder. In het arbeiden met de hand wordt niets verlagends gezien, maar dan eerst eert die arbeid er den trouwen werker, zoo hij toont door *de meerderheid van zijn geest* vrij over de stof, die hij bewerkt, te heerschen. Hij mag er niet in opgaan, hij mag er niet onder staan. Uit de hand moet geoefendheid en kracht, maar ook uit den blik van het oog een zin en wil spreken, die de materie van zijn ambacht aan hem onderwerpt.

De werkman van Amerika voelt zich vrijer. Hij weet dat hij door zijn patroon, zooal niet als evenknie en gelijke, dan toch als man en burger wordt geëerd, en heeft daarom geen behoefte om door de brutaliteit der verlegenheid zich aan de drukkende meerderheid van zijn patroon te onttrekken.

Bij eerste ontmoeting zal wie uit Europa komt, zijn houding te *brusque* vinden. Het Duitsche buigen als een knipmes valt niet in zijn smaak. Het altoos petje-af van den Hollander is hem vreemd. Zelfs het gedempte in toon, waaraan de aristocratie den Engelschen werkman gewend heeft, is bij den Amerikaanschen werkman niet te vinden. Hij treedt juist zóó bij en tegen u op, als hier een ambtenaar of kantoorklerk van beter allooi.

Maar al stuit u dit het eerste oogenblik, ge zijt er terstond meê verzoend, als ge, tot uw zaak komende, ontwaart, hoe uitnemend die werkman op de hoogte van zijn vak is, hoe flink en terdege hij u te woord staat, en met wat zaakkennis en tact hij zijn arbeid voor u tot een goed einde brengt.

Betere levensconditie heeft zijn geest ontwikkeld; die

hoogere ontwikkeling heeft hem vrij man gemaakt; en dat gulden vrijheidsbesef heeft zijn karakter op hooger peil gebracht.

Natuurlijk bespreken we hier alleen den man die zijn vak verstaat, en doelen niet op de „*unskilled labourers*". Maar wie een *skilled labourer*, gelijk Amerika hem vormt, in zijn zooveel betere *conditie* en hoogere *positie* wil leeren kennen, bezoeke b.v. Pullman-city, vlak bij Chicago. En dan hebt ge de rijen flinke huizen langs de breede straten slechts aan te zien, en uw blik te laten gaan over den drom van werklieden, gelijk ze op schafttijd uit de fabriek komen, om u aanstonds te overtuigen, dat ge hier met een hooger soort sociale existentie te doen hebt. Vlak bij Pullman-city ligt Roseland, een dorp in hoofdzaak door werklieden uit Holland gesticht, en nu behoeft ge u slechts van den levenstrant in zulk een dorp op de hoogte te stellen, om als met één oogopslag het verschil te meten, dat tusschen het leven van ónze werklieden in de achterbuurten en het leven van den Amerikaanschen werkman bestaat.

Ze zijn minder afgesloofd. Ze zien er physiek beter uit. Hun oog is intelligenter. Hun houding fierder en vrijer. Ze stellen belang in alle hoogere vraagstukken. Ze zijn op de hoogte van de sociale en politieke vraagstukken van den dag, en weten er ter dege goed over meê te spreken. Veel beter zelfs dan de gewone burgerman die in Holland achter de toonbank staat. Thuis hebben ze meer ruimte, en in vrouw en kinderen beter gezelschap. Want niet alleen dat ze meer vertrekken ter beschikking hebben, en dat die vertrekken beter gemeubileerd, en hun vrouw en kinderen beter gekleed

zijn; maar ook hun vrouwen weten van meer af, en zien er minder *unweiblich* uit dan zoo menige afgebeulde en uitgeteerde vrouw uit den werkenden stand ten onzent. Degelijk gesprek is in zulke gezinnen geen utopie meer.

Meer dan eens is het schrijver dezes dan ook voorgekomen, dat juist uit den werkmansstand de vraag tot hem kwam, waarom hij niet nog dieper op zijn onderwerp was ingegaan, en of hij dan niet wist, dat de werkman in Amerika even goed op de hoogte der quaestiën was, als andere hoorders.

Vooral het wonen van de negerbevolking onder de blanken, doet deze zeldzaam hooge positie van den Amerikaanschen werkman scherp uitkomen.

Het loonde de moeite, ook met die negerbevolking nader kennis te maken, en hen op te zoeken in hun huizen, ten einde zoowel met de lager staande, als met de meer ontwikkelde afstammelingen van wie nog zoo kort geleden slaven waren, kennis te maken.

Terstond viel hierbij de booze nawerking van de harde slavernij in het oog. Gemeenlijk nog de slaafsche houding, half kruipende manieren, een schier sluipende geest bij de armeren; en bij die weinigen die sociaal hooger waren geklommen, de opgeblazenheid van den parvenu, de valsche smaak van den pronker, de hinderlijke overmoed van den man die trotseeren kan.

Desniettemin is deze negerbevolking in den regel zeer godsdienstig. Ze heeft behoefte aan beslistheid en is daarom streng orthodox. Liefst houdt ze er eigen kerken op na, waar geen blanke komt, en voldaan is ze eerst, als ze een prediker bezit van het eigen ras.

Die predikers zijn gemeenlijk redenaars van professie. Ze spreken in bezielde, bloemrijke taal, en hebben bijna nimmer last van slapers onder hun hoorders.

Maar met dit al is het hun nog niet gelukt, het zedelijk peil van deze bevolking genoegzaam te verheffen.

Deze kleurlingen waren in hun slavernij aan geen begrip van eigendom gewend, en groeien niet dan langzaam in dit besef in. Het gebod: „Gij zult niet stelen" heeft daardoor voor hen nog veel beperkter beteekenis, dan bij hun blanke landgenooten.

Het „waarheid-spreken" vinden ze wel schoon, maar de nawerking van de oude slavernij gedoogt nog niet, dat het waarheidsbegrip zijn grenzen breed uitzet.

En evenzoo staat het met de kuischheid.

De schandelijke toestanden van weleer, toen de slavenhouders elk bevallig jong meisje als goeden prijs beschouwden, en hun slavinnen koppelden aan slaaf na slaaf naar hun goed dacht, heeft alle strengere opvatting van het zedelijke leven te niet gedaan; en niet dan zeer langzaam gelukt het, om dat atavistisch kwaad uit te roeien.

Zij, die de Boeren in Transvaal hard vallen over den afstand waarop ze de Kaffers houden, zouden, na kennismaking met den toestand der negerbevolking van Amerika, dan ook allicht tot gansch ander oordeel geneigd zijn.

De streng-zedelijke opvatting, die Paul Kruger en zijn trouwe helpers met zich uit de Kaapkolonie brachten, heeft althans dat goede gehad, dat ze alle onzedelijke vermenging tusschen Blanken en Zwarten voor goed afsneed.

In Amerika daarentegen is die zondige vermenging in de volksgewoonte ingedrongen, en heeft zelfs nu nog ten gevolge, dat het neger-meisje zich door zonde met den blanke vaak vereerd gevoelt, en dat de neger in zijn overmoed de afschaffing der slavernij als een vrijbrief verstaat, om nu desgelijks met de blanke vrouw te handelen.

Alleen daaruit verklaart zich het wreede *Lynch*-recht, dat onverbiddelijk door de blanken op een neger, die zich aan een blanke vrouw vergrijpt, wordt toegepast. En nu is het opmerkelijk, dat de negerinnen zich het ernstigst beklaagden, niet over de vrijpostigheid van den blanken wellusteling, maar schier uitsluitend over dat *Lynchen*. Het scheen haar een beleediging, dat de neger, die zich aan de blanke vrouw vergrijpt, buiten de wet wordt gesteld, en dat wie haar zelve aanrandt, vrijloopt.

Vooral op dit punt is de wederzijdsche haat tusschen negers en blanken dan ook zoo sterk, dat toen een neger-redacteur in zijn blad had durven schrijven, dat de blanke vrouwen zelven soms zondige relatiën met negers zochten, den volgenden morgen heel de blanke bevolking met pistolen en geweren op zijn bureel lostrok, er twee man doodschoot, en heel het huis in den brand stak.

Is het nu niet te verstaan, dat juist tegenover de donkere schaduw, die nog op deze negerbevolking rust, de werkman van het Arische ras gunstig afsteekt?

Al is het toch ongetwijfeld waar, dat nu reeds uit de kringen der negers enkele eminente mannen zijn voortgekomen, en dat meer dan één ook onder de gewone negers tot nobeler zin is opgeklommen; voor wat

de groote massa betreft, mist de negerbevolking én kunde én fierheid én karakter; en het is niet het minst door de tegenstelling met deze weerzinwekkende zelfverlaging, dat de blanke werkman, uit *selfrespect*, geprikkeld wordt om edeler op te treden en zich beter sociale positie te veroveren.

III.

Ook de landbouwer heeft in Amerika veelal een benijdenswaardig lot.

Het land, waarop hij leven en arbeiden moet, is er goed en goedkoop.

Bijna $2^1/_2$ *acres* gaan op een bunder, en nog is $ 70 almeê de hoogste prijs die voor een *acre* besteed wordt. Dat komt dus op *f* 437.50 de bunder. Doch voor dien prijs koopt men dan ook het vetste en beste land; land waarvan een der eigenaars zelf getuigde, dat hij het nu ruim dertig jaren onder den ploeg had, en dat hij nog nooit had behoeven te mesten.

Dat was in Iowa, in den omtrek van Pella; en nu vergete men niet, dat deze oude kolonisten, toen ze daar aankwamen, datzelfde land voor drie à vier dollars gekocht hebben, en nog een *home-stead* van meerdere bunders van de Regeering om niet kregen. Zoo kwamen ze destijds in het bezit van ruim honderd bunders uitnemend land voor een koopsom van nog geen *f* 1500; hebben sinds dien tijd, zonder mesten, jaar in jaar uit, hun oogst binnengehaald; en zien thans hun bezitting, die ze voor *f* 1500 machtig werden, geklommen tot een waarde van ver over de *f* 40,000.

Nu spreekt het wel vanzelf, dat die buitengewoon gunstige tijden thans voorbij zijn, en wie nu koopt, niet dan langzaam in bezitswaarde vooruitgaat. Maar hier staat tegenover, dat $ 70 per acre, gelijk dit om Pella staat, een veel duurder prijs is, dan gemeenlijk betaald wordt. In andere, bijna even goede streken, is even deugdelijk land nog grif voor $ 50 verkrijgbaar. En komt men in verder afgelegen streken, of in streken, waar de concurrentie verliep, dan staat de acre land nog niet veel hooger dan $ 20 genoteerd, en is nu en dan zelfs nog voor $ 15 verkrijgbaar.

Die goedkoope prijs van het land maakt, dat op zijn eigen erf te zitten regel is. De pachtboeren zijn er zeer in de minderheid [1]). Wat men ten onzent een boerenknecht zou noemen, koopt, als hij trouwen wil, een hoeve, neemt op die hoeve hypotheek [2]), en is althans in zoo goede streken als Michigan en Iowa, in Illinois en Ohio, zeer wel in staat, die hypotheek binnen ettelijke jaren af te lossen, en zoo vrij heer op zijn land te worden.

Het is zoo, de bankiers uit het Oosten, die op zulk land hypotheek gaven, zijn niet zelden bedrogen uitgekomen; maar dit was niet het geval in Staten als bovengenoemd, waar het land van goede qualiteit was.

Die goedkoopte van het land heeft tevens èn moreel èn sociaal niet gering te schatten gevolgen. Immers een landbouwer, die op eigen erf zit, legt bijna geregeld

---

[1]) De verhouding is 3½ millioen eigengeërfden tegenover 1½ millioen pachtboeren; of juister, 66 pCt. zitten op eigen erf, en slechts 34 pCt. op huurland.

[2]) Slechts op 887.000 van de 5.000.000 hoeven rust hypotheek.

over, koopt voor dat overgelegd geld elders nieuw land aan, en als zijn kinderen tot den huwbaren leeftijd komen, hebben ze niet op vaders dood te wachten, om zelf een hoeve meester te worden. Zoo is b.v. de bloeiende kolonie van Orange-city, die bijna geheel uit Hollanders bestaat, onder de uitstekende leiding van den Senator Hospers, in hoofdzaak door jonge mannen gesticht, die in Pella te veel werden, en in plaats van daar weg te kniezen en te verkwijnen, op avontuur van nieuwe koloniestichting uittogen.

Niet dat ook het leven dezer landbouwers geen schaduwzijden heeft. Hulp van arbeiders te krijgen, is in menige streek zoo goed als onmogelijk. Bijna alles moet men zelf doen, en man, vrouw en kinderen moeten zelf de handen uit de mouwen steken, willen ze vooruitkomen. Voor groote velden wordt dit gemakkelijker gemaakt door stoomploeg en „*harvest-machine*". Ook hebben ze zelven niet te dorschen of de maïs uit te pellen. Maar toch hebben ze handen vol werk.

Dit nu heeft weêr tengevolge, dat hun hoeven, en hun woningen op die hoeven, op verre na niet dien schilderachtigen indruk maken, die ten onzent zoo toespreekt.

Hun huizen zijn bijna zonder uitzondering van hout; schaduwrijk geboomte om de woning kent men in Amerika bijna niet; om den aanleg van een tuintje wordt veelal niet gedacht; het rasterwerk is er ruw en verveloos. Maar hier staat tegenover, dat de gezelligheid in de binnenkamer in den regel het onoogelijk uiterlijk vergoedt. Hun behuizing is goed ingedeeld; er zijn geen vloeren; ze meubelen hun vertrekken gelijk wij dit in

onzen burgerstand doen, en in hun slaapkamer vindt ge breede ijzeren ledikanten, met nette waschtafels en met veel van het comfort, dat ge ten onzent op dorpen alleen bij de aanzienlijken van het dorp of in het logement vindt.

Ook is deze landelijke bevolking gemeenlijk godsdienstig en kerkelijk. Ze stellen er prijs op, dat hun kerk met kleeden bevloerd, helder geschilderd en van nette banken voorzien zij.

Kortom, ze leiden een leven zonder druk van bange zorgen. Ze weten dat ze vooruit kunnen komen. Bij alle zonde die ook hier heerscht, staat toch de standaard van zedelijkheid en fatsoen er tamelijk hoog. En door de machtige verspreiding van de pers blijven ze zoo uitnemend op de hoogte, dat hen nimmer het gevoel van isolement beklemt.

Weet men nu, dat volgens den *census* van 1890 ruim vijf millioen familiën op „farms" gevonden werden, die, op 5 personen per gezin gerekend, 25 millioen zielen vertegenwoordigen, op een bevolking (destijds) van 65 millioen, dan gevoelt men welk een sociale kracht er voor de Vereenigde Staten inschuilt, dat een zoo hoog percentage van de bevolking in zoo goeden doen verkeert, en zulk een gezonde levensexistentie bezit, beiden in physieken en in moreelen zin. Iets wat we moeilijk kunnen neêrschrijven, zonder er bij op te merken, hoe volkomen begrijpelijk het is, dat onze boerenstand in Europa, bij zooveel duurder prijs van het land, en zooveel grooter moeite om voor een volwassen zoon een eigen hoeve te vinden, de concurrentie met een landbouwenden stand als men in Amerika vindt, niet *kan* volhouden.

Maar dit nu daargelaten, is het dan toch aan geen twijfel onderhevig, of een land van nu bijna 70 millioen inwoners, waar de toestand van den landbouwenden stand zoo gezond, en de levensconditie van den werkman zooveel gelukkiger dan ten onzent is, geniet voor de overgroote meerderheid van zijn bevolking een zoo gewenschte existentie en zulk een profetie van toekomstigen bloei, gelijk ge dit in geen land van Europa aantreft.

Wat men u van het Amerikaansche *Jingoïsme* verhaalt, slaat dan ook in het minst niet op Amerika als zoodanig, maar uitsluitend op de groote centra der bevolking en op de woelige fabrieksteden.

Dáár leeft een geest van overmoed, die waant alles te kunnen, hoog boven elk ander volk te staan, en geen perk te zien gesteld aan de verwezenlijking van zijn wildste phantasieën.

Omdat men er *veel* doet, waant men er *alles* te kunnen; weigert men voor wat het ook zij uit den weg te gaan; en liet zoo een wilden trots in zijn hart varen, die zich uit in hollen bluf en ijdel marktgeschreeuw.

Maar bij de overgroote meerderheid der bevolking vindt ge hiervan niets.

Wel zit het elk Amerikaan in het bloed, dat zijn nieuwe wereld de oude de loef afsteekt. Hoe zou dit ook anders mogelijk zijn voor wie leeft in een Staat, die in drie menschenleeftijden het verder bracht, dan dit aan de meest ontwikkelde Staten van Europa in een proces van eeuwen gelukte. Vraag maar wat trots zich voorheen van het hart der Franschen meester maakte, als hun *grande armée* door den Triomfboog de Champs

Elysée's binnentrok. Of ook wat overmoed er zelfs op reis vaak uit Albions zonen spreekt, als de zin in hen tintelt van het „to fight every body and to take every thing".

En hoe was het dan denkbaar, dat een pas zich vormende natie, die, nog nauwelijks mondig, zoo reusachtige resultaten verkreeg, aan overmaat van bescheidenheid zou lijden?

Het is dan ook ongetwijfeld waar: *een Amerikaan voelt zich;* en vooral de pas aangekomen kolonist is er prat op, alzoo te voelen mét de Amerikanen.

Maar wie zich daarom inbeeldt, dat, de pralende Jingoïsten in de groote steden nu daargelaten, de overgroote meerderheid der werkende en landbouwende bevolking, trotsch of krenkend-hoovaardig zou wezen, vergist zich geheellijk.

Ze kruipen of vleien niet; ze willen zeer goed weten, dat ze als burgers hun Amerikaanschen naam waard zijn; maar van laatdunkendheid tegenover den vreemdeling is geen zweem bij hen te vinden.

In den omgang zijn ze veeleer vriendelijk, gemakkelijk, en zonder achterdocht waardeeren ze u.

IV.

De gezondheid van Amerika's socialen toestand blijkt uit niets zoo sterk, als uit het bezit van „real estate", d. i. onroerend goed, en uit de veelheid der huwelijken.

Men wete toch, wat het onroerend goed betreft, dat de helft der bevolking op eigen erf zit, en wat het huwelijkspercentage aangaat, dat het aan onze „bachelors" alle illusie beneemt.

Alles saâm telde Amerika in 1890 ruim $12^1/_2$ millioen huisgezinnen; en van deze $12^1/_2$ millioen woonden ver over de 6 millioen op hun eigen hoeve of in een huis dat hun eigendom was. En nu zegge men niet, dat de veelheid der hypotheken maakt, dat hier meer schijn dan wezen achter zit. Immers van deze 6 millioen eigengeërfden of bewoners van eigen huizen, zitten slechts $1^1/_2$ onder grooter of kleiner hypotheeklast. Cijfers, waarbij men wel in het oog houde, dat heel de stedelijke bevolking der groote agglomeratiën, met 10 à 12 familiën in een enkele *tenement*-ark onder de resteerende 6 millioen huurders begrepen zijn.

En even gunstig staat de huwelijksstatistiek.

Bij den census van 1890 werden in Amerika gevonden $30^1/_2$ millioen vrouwen. Van deze $30^1/_2$ millioen nu kwamen voor huwelijk, ter oorzake van haar leeftijd, nog niet in aanmerking ruim 13 millioen, er waren ruim 2 millioen weduwen; saâm over de 15 millioen. Voegt men nu bij dit cijfer de ruim 11 millioen gehuwde vrouwen, met de gescheidenen, en andere onzekere rubrieken, saâm bijna $11^1/_2$ millioen, dan blijven er op de $30^1/_2$ millioen vrouwen slechts 4 millioen ongehuwden, of beter nóg niet gehuwden over.

Doch daarbij houde men dan ook rekening met de $5^1/_4$ millioen vrouwen die tusschen haar 18e en 24e jaar zijn.

Verschuift men toch de ouderdomsgrenzen, en acht men dat er niets onnatuurlijks insteekt, zoo een meisje niet vóór haar 24ste jaar huwt, dan krijgt men op de $30^1/_2$ millioen vrouwen $18^1/_4$ millioen onder de 25 jaar, 2 millioen weduwen, $^1/_4$ millioen gescheidenen enz.,

saâm $20^1/_2$ millioen. Per resto van de $30^1/_2$ millioen afgetrokken 10 millioen, en hiertegenover staan dan ruim 11 millioen gehuwden; een verschil voortspruitend uit de velen die reeds op jonger leeftijd huwden. Het harde „blijven zitten" blijkt alzoo in Amerika zeer vage uitzondering te zijn, vooral indien men hierbij rekent met jeugdige krankzinnigen, idioten, ziekelijke personen, enz., die vanzelf niet in aanmerking komen.

Wat conservatieve sociale kracht er nu ligt in het feit, dat de helft der bevolking op eigen erf woont, en wat moreele sociale kracht er schuilt in de omstandigheid, dat zoo weinig vrouwen, op huwbaren leeftijd en van huwbare conditie, ongehuwd blijven, springt in het oog.

Eigengeërfde en gehuwde personen vormden steeds het soliede element in elk staatsleven; en waar van beide klassen het percentage zóó hoog staat, kan de sociale behoudskracht der natie niet anders dan een zeer gunstige zijn.

Van de *religieuse* kracht in het volksleven moet hetzelfde getuigd worden.

Niet alleen toch dat, gelijk de *Heraut* nog onlangs herinnerde, de gezamenlijke kerken en lokalen voor godsdienstige samenkomsten ruim 42 millioen zitplaatsen op een bevolking van een 65 millioen (census 1890) aanbieden, (een cijfer dat in geen land van Europa ook maar van verre gehaald wordt, en dat in Amerika bereikt werd in goed een halve eeuw, terwijl Europa heel een reeks van eeuwen door zijn kerken bouwde) — maar ook de belangstelling in het kerkelijke leven is in geen land zoo groot als in Amerika.

Het kerkelijk eigendom aan gebouwen alleen, zonder

fondsen of landerijen mede te rekenen, bleek in 1890 te bedragen een som van 680 millioen dollars, d. i. 1700 millioen gulden aan eigenlijke kerkgebouwen, behalve 23000 lokalen en kleinere halls. Alle deze kerken zijn veel beter gestoffeerd, verlicht en verwarmd dan ten onzent. En behalve dat vindt men er een 112.000 predikanten, pastoors enz. op een bevolking van 65.000.000, d. i. één bedienaar van den godsdienst op elke 600 personen; wat voor ons land 8350 mannen in het predikambt zou worden. En alle deze 112.000 bedienaren van den godsdienst worden geheel uit particuliere gelden betaald. Rijk noch Staat noch Gemeente keert ook maar één enkelen dollar tractement uit, zoodat, door elkaâr gerekend op ruim $ 600, of omstreeks *f* 1500 tractement, hiervoor alleen een jaarlijksche uitgave uit particuliere fondsen van 168 millioen gulden noodig is; en dat terwijl de 112.000 pastorieën aan rente bovendien een jaarlijksche uitgave van ver over de 50 millioen gulden vertegenwoordigen.

Rekent men nu de rente der kerkgebouwen en lokalen op 4 pCt., wat vooral voor Amerika zeer laag geschat is, dan komt men alzoo tot de slotsom, dat het volk, jaarlijks, uit eigen beurs voor zijn kerkelijk leven betaalt: 1°. aan kerkgebouwen *f* 68 millioen, aan lokalen *f* 7 millioen, aan tractementen *f* 168 millioen, en voor pastorieën *f* 50 millioen, saâm alzoo 293 millioen gulden. En dan zij toch gevraagd, waar ter wereld men een volk van zulke afmetingen vindt, dat ook maar verre een evenredig bedrag voor zijn kerkelijk leven vrijwillig offert.

En nu zegge men niet, dat in Europa, nu wel niet

voor het *kerkelijk* leven, maar dan toch voor zending, philantropie enz., zooveel meer ten offer wordt gebracht. Immers de cijfers wijzen uit, dat we op zendingsterrein bij Amerika niet in de schaduw kunnen staan, en de philantropische weelde in gebouwen steekt er ons de oogen uit. Iets wat zoo weinig de zorge van de Regeering op haar terrein sluimeren doet, dat b.v. de invalieden uit den burgeroorlog allerwege in schier *te* prachtige gebouwen gehuisvest zijn, en voor deze invalieden, behalve vrije woning, per dag $ 1.55 d. i. *f* 3.87½ per man besteed wordt. Zelfs voor de weduwen van hen die in den oorlog sneuvelden of aan hun wonden bezweken, zijn keurige woningen ingericht, en ze worden er gratis in onderhouden op een voet, die in Europa aan een *pension* zou doen denken.

Met dezen bloei van het kerkelijk leven houdt dan ook verband de openbare erkenning van de religie in den *niet*-confessioneelen staat.

Gelijk men toch weet, schrijft de president der Republiek, en schrijven evenzoo de presidenten der verschillende Staten, er publieke biddagen uit, dagen waarop heel het sociale leven stilstaat en alle gouvernementsbureelen gesloten zijn.

De zittingen van het Congres worden er geopend met gebed, en voor dit gebed is een *Chaplain* aangesteld, die afzonderlijk bezoldigd wordt.

Toen de regimenten van San Jago de Cuba na hun overwinning New-York binnenkwamen, liep bij elk regiment een veldprediker, en nauwelijks waren ze in hun *armory*, of kazerne, aangekomen, of aller hoofd ontblootte zich, en de veldprediker deed een publieke

dankzegging. Zoo is het bij het leger, en evenzoo is het bij de vloot.

Ook de Universiteiten en Hoogescholen eeren er openlijk Gods mogendheid.

Aan Princeton University is een afzonderlijke *Dean* aangesteld en bezoldigd, die elke openbare zitting van den Senaat met gebed opent.

Onder kooplieden en winkeliers, onder officieren en ambtenaren, en evenzoo aan de Universiteiten, zijn de niet-kerkelijke heeren nog steeds een uitzondering.

Kortom, wat van antirevolutionaire zijde steeds begeerd is, dat de Overheid, zonder confessioneel te zijn, nochtans openlijk zou uitkomen voor de volstrekte afhankelijkheid, waaraan én zij zelve én heel het publieke leven van God staat, is in Amerika realiteit.

En de uitwerking hiervan is zoo weinig een nominale, dat een jongman, van wien bekend wordt, dat hij spot of atheïst is, reeds daardoor zijne publieke carrière in gevaar brengt; terwijl omgekeerd een jongman, van wien blijkt, *dat hij God vreest*, reeds daarin een warme aanbeveling vindt bij sollicitatie.

Niet licht zou men het dan ook aandurven, om een ongodsdienstig man voor de verkiezing van een President aan te bevelen.

Beide groote partijen gevoelen als bij instinct, dat dit tegen den geest van het volk in zou gaan; en van beide kanten stelt men er deswege steeds prijs op, zulk een candidaat aan te bevelen, van wien men weet, dat hij een *man des gebeds* is.

Zoo was het ook de laatste maal, toen het volk den voorrang bij de stembus schonk aan Mc. Kinley.

V.

Van de beteekenis der Pers, óók een sociale macht, in Amerika, kan men zich hier te lande nauwelijks een denkbeeld vormen.

Wat beteekenen zelfs bladen als wat wij hier „de groote pers" noemen; bladen als het *Handelsblad*, de *N. Rott. Cour.* en de *Telegraaf*, zoo gij ze vergelijkt bij een *New-York Herald*, die u telken weke een Zondagsnummer thuis zendt, soms van 56 groote zijden druks, en met 6 kolommen fijne letter, saâm een gewoon octavo boekdeel vormend van ± 1000 bladzijden, en dan nog niet alleen rijk geïllustreerd, maar zelfs voorzien van een reeks gravures in kleurendruk.

En nu denke men niet, dat deze ontwikkeling van de Pers, gelijk ten onzent, alleen in enkele groote steden voorkomt. Eer is dit juist het wondere, dat ge tot in de kleine plaatsen van 15.000 à 20.000 inwoners, heel het land door, minstens twee dagbladen vindt, één voor elk der groote partijen, en dat deze talrijke couranten de onze meest verre in omvang te boven gaan. Tot zelfs in kleine centra van 9 à 10.000 inwoners vindt ge er veelal twee bladen, elk eens zoo groot van omvang als ons eigen blad. Ook onder de veertien „publicatiën", die in onze Hollandsche koloniën, in onze taal, verschijnen, vindt men er meer dan één van *acht* bladzijden, terwijl wij, Antirevolutionairen, het in onze armoede zelfs in steden als Amsterdam met bladen, in klein formaat, van vier afdoen.

Nog verwonderlijker intusschen dan deze omvang van de Amerikaansche pers, is haar activiteit.

Dat die bij bladen als de *New-York Herald* groot is, weet ieder, en verbaast niet, om haar schier onmetelijke cliëntèle. Maar wat schrijver dezes wel verbaasde, is, dat men, natuurlijk op kleiner schaal, soortgelijke activiteit ook in de kleine plaatsen vindt.

Toen, om slechts één ding te noemen, schrijver dezes het schiereiland tusschen de Cheasepeake en Delawarebaai bezocht, om er het terrein voor de Hollandsche kolonisten op te nemen, ging heel de reis een afzonderlijke reporter mede, en werden van elke plaats, waar hij ophield, telegrammen naar Baltimore gezonden, die 's avonds nog in de bladen kwamen, hoewel ze natuurlijk niets melden konden, dan dat het reisgezelschap behouden was aangekomen, en aan dit of dat hotel was afgestapt. En zoover ging hierbij de activiteit, dat, toen men op een plaats nachtkwartier hield, waar bij aankomst het telegraafkantoor reeds gesloten was, de reporter een rijtuig huurde en anderhalf uur ver reed, om nog een telegraafkantoor te bereiken, en dat alleen om het uiterstgewone bericht af te zenden, dat men op dat en dat uur was aangekomen, en van voornemens was den volgenden morgen naar die en die hoeve te rijden.

De staf van de Amerikaansche bladen is dan ook zoo groot, en de kosten van publicatie stijgen zoo ongelooflijk hoog, dat zonder den adverteeringshartstocht van het Amerikaansche volk, zulk een pers niet bestaan kon. Want wel is de oplage zeer sterk, en is er zelfs geen werkman die niet dagelijks zijn courant koopt, maar de prijs der bladen is zóó gering, dat bij elk exemplaar meer dan de helft bij moet.

Alleen het adverteeren redt dan ook de zoo zwaar

belaste pers; iets wat men gemakkelijk gelooft, zoo men hoort, dat éen enkele firma in een stad van een half millioen inwoners, bij één blad jaarlijks een rekening maakte van over de *f* 50.000.

Natuurlijk zouden de magazijnhouders dit niet doen, zoo ze niet wisten, dat ze, dank zij de pers, deze *f* 50.000 er niet alleen ruim uithaalden, maar andere *f* 50.000 door hun adverteeren wonnen. Het verschil is alleen, dat men in Amerika van het voordeel van aanhoudend en op ruime schaal adverteeren, proefondervindelijk overtuigd is geworden. Even goed als men ten onzent geen zaak van eenigen omvang begint, of men rekent op zóó en zóóveel onkosten voor localiteit, licht en personeel, rekent men in Amerika tevens op een groot bedrag voor adverteering. Het komt in Amerika bij niemand op, er zonder adverteering te willen komen. En ook weet men er, dat alleen aanhoudend en op groote schaal adverteeren, het publiek biologeert.

Hierbij houde men echter in het oog, dat firma's, die 's jaars voor een tonne gouds en meer adverteeren, een omvang hebben, die ten onzent geheel onbekend is. Firma's als van Siegel en Cooper, van Wannemaker e. a. hebben in meerdere steden tegelijk zoo reusachtige magazijnen, dat b.v. Wannemaker te Philadelphia in één enkel magazijn een dienstpersoneel bezigt van over de 4500 personen.

Toch heeft deze zoo machtige pers in Amerika ongetwijfeld haar donkere schaduwzijde. Ze is partijdig in een zin waarin wij dit ten onzent niet kennen, en wat nog treuriger is, ze mist schier alle zelfstandigheid tegenover het publiek.

Aan een politiek tegenstander laat een Amerikaansch blad niets heel; in een man van de eigen partij kan het geen kwaad zien. Toen Judge Van Wijck, de zeer respectabele democratische candidaat als Governor voor New-York State bij de stembus verloren had, en kort daarop tot president van de American branch van de General Dutch alliance werd benoemd, was de republikeinsche *New-York Tribune* er als de kippen bij, om een artikel te schrijven met den satirieken titel: *Nu heeft Judge Van Wijck dan toch een postje gekregen.*

Zoo dikwijls schrijver dezes door republikeinsche reporters geïnterviewd werd over de *expansion*-quaestie, waarbij hij steeds de *expansion*-idée bestreed, werd stelselmatig al wat hij *tegen* de *expansion* gezegd had, weggelaten, omdat destijds althans heel de republikeinsche partij nog voor de *expansion* in de bres stond.

Het is de Amerikaansche pers niet altoos om waarheid, maar meer om hetgeen in haar kraam past, te doen.

En nóg droever is haar jacht op prikkeling van den publieken hartstocht.

Ze leeft van het *sensational.*

Van het buitenland weet men ternauwernood af. Enkele telegrammen, nu en dan een correspondentie, is al. Maar alle schandelijkheid en misdaad en gruwel wordt breed uitgemeten. Al wat men, door de kier van een deur gezien, van iemands interieur weet, wordt op straat gedragen. Om de dames te vleien, beschrijft men elke soirée waarop ze verschijnen, met het toilet waarin ze ten tooneele traden. En in de *Yellow Press* ontbreekt

ten slotte elke degelijker inhoud, om het publiek te laten azen op wat ruw is en zinlijk.

Natuurlijk bestaat zulk een booze pers alleen in de groote steden, en zien de bladen in wat wij de provincie zouden noemen, er heel anders, en veel ernstiger, uit.

Maar toch mag het oordeel niet verzwakt, dat de pers ook daar, in den regel, zelfstandigheid mist.

Ze is zich niet bewust van een hoogere roeping, om voor beginselen op te komen, om leiding in hoogeren zin aan den volksgeest te geven, en de publieke opinie door haar optreden te veredelen.

Zelfs een enkel der Hollandsche bladen is er door dien geest aangetast. Er zijn er betere, maar voor enkele biedt tot zelfs het oude moederland gemeenlijk weinig anders aan, dat ze interessant genoeg achten voor mededeeling, dan een brand- of moordgeschiedenis; en politiek drijft meer dan één van deze bladen, zonder eenige critiek der beginselen, eenvoudig op den stroom van het republikeinsche of democratische partijleven meê.

Kwalijk kan dan ook verheeld, dat in dit onzelfstandig karakter der zoo invloedrijke Amerikaansche pers een wezenlijk gevaar voor de gezondheid van het volksleven schuilt.

Ons met ons gevoeliger zenuwleven zou het in veertien dagen tijds geheel van de wijs brengen.

Maar ook al zijn de zenuwen van de dagbladlezers over zee van harder constructie, toch worden ook zij maar al te vaak in kwaden zin geprikkeld.

Zelfs is het niet te sterk gesproken, dat de pers van Amerika zelve, door haar overprikkelde schandaalberichten, maar al te dikwijls de aanleiding werd tot

allerlei schandelijkheid en moord, waarvan het breed verhaal dan straks weêr gretig in haar kolommen werd opgenomen.

VI.

Belangrijk niet het minst is Amerika als een land, dat leeft onder het protectie-stelsel.

Gelijk men toch weet, worden in Amerika niet enkel hooger tarieven geheven dan ten onzent, maar heerscht er het stelsel van bijna *exclusieve* protectie. Het zijn er geen „*retaliorating*" tarieven, die enkel bedoelen het elders sluiten van de markt voor Amerikaansche goederen, aan vreemde natiën betaald te zetten; noch ook tarieven die alleen beoogen een kwijnende of pas opkomende industrie tijdelijk te steunen. Integendeel, men heeft er te doen met ongelooflijk hooge tarieven in echt protectionistischen zin, die er metterdaad op zijn aangelegd, om het binnenkomen van vreemd fabrikaat zoo goed als onmogelijk te maken. Gevolg hiervan is b. v., dat men te New-York *f* 7.50 voor een gewoon paar Fransche glacé handschoenen moet betalen, terwijl men een bijna even goed Amerikaansch fabrikaat van het beste soort koopen kan voor *f* 2.50.

Hierop wijzende, bedoelen we dus in het minst niet, een Amerikaansch tarief voor Nederland aan te bevelen. Gelijk men uit de discussie bij de stembus van 1897 weet, trad de Antirevolutionaire partij alleen in zooverre voor tariefheffing in het krijt, als tariefheffing elders ons de mogelijkheid van billijke concurrentie afsneed.

Nooit mag men uit het oog verliezen, dat voor een

land als het onze, en voor een „wereld op zichzelf" als de Vereenigde Staten, de kansen in het minst niet gelijkstaan. Een bevolking van 70 millioen, en een land zoo overrijk als Amerika, biedt een markt aan de inlandsche industrie, waarbij de onze van verre niet haalt. En ook de rijkdom van Amerika's bodem is oorzaak, dat het letterlijk om geen enkele grondstof verlegen is. Het heeft alle metalen, het heeft hout, het heeft kolen, en doordien het zich uitstrekt over het koele en warme klimaat, teelt het tabak, katoen, wijn en alle soort vruchten; en heeft in letterlijken zin geens dings gebrek.

Van zulk een land op onzen armer bodem gaat daarom *eo ipso* de gevolgtrekking niet door.

Maar wel kan men er het practisch antwoord vinden op enkele algemeene bedenkingen, die ten onzent tegen elke tariefheffing van aanbelang worden ingebracht. Bij ons toch zijn de *freetrade*-dwepers geneigd om *elk* tarief af te keuren, dat geheven wordt van goederen, die concurrent zijn met hier gemaakt fabrikaat. Op wat hier noch te telen noch te fabriceeren is, staan ze tarief toe. Ook desnoods accijnzen, wat heel iets anders is, als verbruiksbelasting. Maar van een tarief, dat een vreemd fabrikaat in concurrentie met ons fabrikaat op onze eigen markt bemoeilijken zou, willen ze niet weten.

Wel zijn ze hierin niet consequent, en missen ze den moed, om wat aan tarieven van dien aard nog hangen bleef, op te ruimen; en zien ze er zelfs geen been in, om de opbrengst van deze tarieven door betere contrôle op te drijven, maar in beginsel althans keuren ze al zulk soort van tarieven af.

Zoo nu staat het tusschen de twee groote staatspar-

tijen in Amerika *niet;* en ook al kwamen het volgend jaar de democraten weêr aan de regeering, aan invoering van wat hier te lande *freetrade* heet, zou niet gedacht worden.

In een scherpe polemiek, die schrijver dezes voor drie maanden met een democratisch blad in het Westen had, legde men er van democratische zijde zelfs nadruk op, dat de democraten even goed als de republikeinen voor tamelijk hooge tarieven waren, en dat ze van de republikeinen alleen verschilden in het motief.

Van republikeinsche zijde wilde men exclusieve protectie, van democratischen kant enkel „revenue"-tarieven, die wel ter sluiks tevens protectie boden, maar niet feitelijk zoo goed als alle concurrentie voor den vreemdeling afsneden.

Dit is te verstaan voor wie het historisch verschil tusschen beide partijen beter doorziet, dan men dit gemeenlijk in Europa doet.

De republikeinsche partij is namelijk in Amerika de erfgenaam der aloude Whigs, die uit Engeland ook naar Amerika als politieke partij zijn overgebracht. Hun politiek wortelt nog altoos in de beginselen van onzen Stadhouder Willem III, die als Koning van Engeland, ook over zee aan zijn beginselen ingang schonk. Vandaar is het dan ook zeer begrijpelijk, dat bijna alle Hollandsche kolonisten in Amerika zich bij de republikeinsche, en niet bij de democratische partij hebben aangesloten.

De democraten daarentegen staan tegenover deze historische *Whig*-partij als de lofzingers van de beginselen der Fransche Revolutie. Jefferson is hun geestelijke

vader; en hij was het die in 1793 den strijd ten behoeve van de Fransche-Revolutie-beginselen tegen Washington en Hamilton opnam. Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat onze kolonisten die overzee togen niets van deze beginselen weten wilden, en dat alleen Pella, dat *niet* van Calvinistischen oorsprong was, de democratische partij bijviel. Voorts spreekt het vanzelf, dat de socialisten, als het scherp gaat, tenslotte altoos met de democraten loopen.

We zeggen daarom niet, dat het republikeinsche program van Chicago van 1896 ons geheel voldoet, noch ook, dat er op het democratisch program van Chicago 1896 niet punten voorkomen, die ons toelachen. Alleen breeder uiteenzetting zou dit klaarder kunnen toelichten. Maar in hoofdzaak zijn toch de republikeinen beslist anti-revolutionair, en trekken de democraten aan het revolutiekoord. Nog op hun program van '96 werd nadrukkelijk naar Jefferson als den stichter van hun partij verwezen.

Dit in het oog houdende, verstaat men terstond, dat de democraten, die voor alles het individualisme minnen, en voor het sociale weinig hart hebben, op oeconomisch gebied ook liefde voor den vrijhandel hebben. Maar dit neemt toch het feit niet weg, dat ook zij, onder den naam van *revenue*-tarieven, zóó hooge rechten willen heffen, als hier nauwelijks door ons bedoeld was.

En komt men nu op de beide hoofdargumenten, die hier steeds tegen verhooging en uitbreiding van het tarief worden aangevoerd, dan kan niet wel anders getuigd worden, dan dat de practijk in Amerika beide bedenkingen opzij dringt.

Tariefverhooging, zoo zegt men ten eerste, verarmt de lagere klasse ten bate van de meer gegoede klasse. De uitkomst daarentegen is, dat de loonen in Amerika hooger zijn dan ergens elders, en dat de groote massa der werklieden bij elke nieuwe verkiezing hun stem biedt aan wie vóór protectie is. De uitvoerige statistieken over de loonen wijzen uit, dat ze zelfs onder het verscherpte tarief nog steeds iets vooruitgingen. Juist de hooge tarieven toch hebben de industrie zulk een hooge vlucht doen nemen, dat het geld letterlijk over den akker stroomt; dat er allerwegen welvaart heerscht; en dat er telkens nog tijdelijk werklieden uit den vreemde, en o. a. ook uit ons land, moeten overkomen, om af te werken wat besteld is.

En evenzoo staat het met het tweede argument, dat namelijk hooger tarief den *invoer* zou doen afnemen, en daardoor ook den *uitvoer* zou doen verminderen. Ook hiervan toch bleek in klimmende mate juist het tegendeel het geval te zijn. Nog nooit zijn de cijfers van den Amerikaanschen uitvoer zoo hoog geklommen als thans onder het bijna exclusieve tarief; en de afstand tusschen invoer en uitvoer wordt met elken trimester grooter.

Dat kleiner *invoer* noodzakelijk ook den *uitvoer* zou doen slinken, is alzoo gebleken, volstrekt onjuist te zijn. Amerika heeft thans reeds op zijn handelsbalans zooveel van Europa tegoed, dat het bij duizendtallen zijn spoorwegaandeelen en obligaties, die voor zoo aanzienlijk deel in Europeesche handen waren, terugkoopt, en een niet minder aanzienlijk deel van zijn renteschuld aan Europa in fabrikaat kwijt.

Gaat dit nog eenige jaren zoo voort, dan zal Amerika allengs al zijn schuld die het nog in Europa uit heeft staan, delgen, om daarna zooveel het kan, goud uit Europa te trekken, en voorts zelf geldschieter in Europeesche ondernemingen, en aan de Europeesche staten, te worden, om ten slotte zich zelfs, evenals Engeland, meester te maken van veel Europeesch „*real estate*".

Wat men in Duitschland gezien heeft, heeft zich alzoo met name in Amerika bevestigd, dat in strijd met de pessimistische profetieën der *freetraders*, de hoogere tarieven Amerika hebben verrijkt, de werklieden in goeden doen gebracht, en 's lands uitvoer hebben vermeerderd.

VII.

Gelijke activiteit en voor niets terugdeinzende energie openbaart zich in het Amerikaansche leven schier op elk gebied.

Let slechts op hun macht in het *bouwen*, op hun in elk opzicht schier volmaakte *locomotie*, en op hun ongeëvenaard *hotel-wezen*.

Hoe men in Amerika in tien jaren tijds steden als uit den grond stampt, die onze kleinere steden, waar een eeuw en langer over gebouwd is, in omvang, sierlijkheid en grootschheid van aanleg verre achter zich laten, is bekend. En ook weet men, hoe een wereldstad als Chicago, na den brand van 8 October 1871, niet alleen met een snelheid, die ieder verbaasde, herbouwd is, maar sinds in bevolking van nog geen 400.000 op ver over de millioen inwoners steeg, met een rato van 118 pCt. elke tien jaar.

Maar wat, wie het niet zag, niet licht gist, is, dat deze reusachtige bouw in Amerika zoo soliede en zelfs zoo aesthetisch-schoon plaats grijpt.

De „steel-frame-system" is een echt Amerikaansche bouw-manier, die maakt dat ónze „revolutie-bouw" er bijna niet voorkomt. Waar het eenigszins kan, bouwt men, tot zelfs in een stad als Chicago, „detached" huizen, d. z. huizen die op zich zelf staan, of zelfs door een smalle strook tuin omgeven zijn. Ook is er van de hier zoo hinderlijke eentonigheid van lange rijen huizen onder doorloopende daklijst bijna geen sprake, en in de betere buurten verraadt schier elk huis den toeleg, om iets eigenaardigs in stijl en opvatting te vertegenwoordigen.

Geld wordt daarbij niet gespaard, en slag op slag valt uw oog op een rijk afgewerkten gevel, met geornamenteerde trap als voorsprong, vaak zelfs met een kolonnade. En al zijn de „sky scrapers", d. z. de „hemelkrabbers", met hun twintig verdiepingen foei-leelijke torens, toch spreekt ook uit deze „torenhuizen" een energieke wil om als het moet op een klein terrein practisch veel te concentreeren, en dwingt de inwendige uitnemende inrichting dezer huizen met hun vele, ruime en pijlsnel opvliegende en neerdalende „elevators" u bewondering af.

Toch bereikt de Amerikaansche Architectuur haar hoogtepunt eerst in de Kapitolen, de Stadhuizen, de Courts, de Kerken, de Armories, de Universiteitsgebouwen, de Godshuizen, de Soldiershomes en de Clubs.

Bij een gebouw als de Cityhall te Philadelphia halen onze stadhuizen het van verre niet. John Mc Arthur

begon dit gebouw in 1870, en nog is het niet voltooid. Verbeeld u, dit stadhuis is 148 meter lang en 143 breed, en langs een breeden kruisweg loopt het stadsverkeer onder zijn gewelven door. Alleen door de St. Pieterskerk te Rome en het Paleis van Justitie te Brussel wordt het in afmetingen overtroffen. Het heeft een toren van 115 meter hoog, en toont een elf meter hoog standbeeld van Penn. De kosten van dezen bouw bedroegen nu reeds over de 50 millioen gulden.

En al is het nu niet zóó kolossaal, toch vindt men even imponeerende en in statigen stijl opgetrokken gebouwen tot in de hoofdsteden der kleinste Staten. Sommige kerken boeien u, zoowel door hun keurigen stijl als door hun groote afmetingen. Onze rijkste Academiegebouwen zinken in het niet weg voor wat men in Amerika in een heele reeks van halls en chapels en laboratoria voor één enkele Universiteit durft bouwen. Het Clubhouse van de metropolitan-club te New-York is alleen zes millioen gulden waard.

En wat vooral opmerkelijk is, zelfs in stedekens van 8 à 10.000 inwoners draagt heel de stad een grootsch aanzien. Breede, lange boulevards, groote, ruime dwarsstraten, voor elk huis een tuin, en bijna ieder huis een villa.

Zulk ruim bouwen is dan ook alleen denkbaar in een land, waar *de locomotie* op veel grooter schaal dan in Europa het verkeer vergemakkelijkt.

Paardentrams, als waarin wij te Amsterdam nog voortsukkelen, kent men er bijna niet meer. Alle trams of „trolley cars", gelijk ze daar heeten, stuiven voorwaarts onder de pressie der electriciteit. De tramwagens zijn er

veel ruimer dan ten onzent. Niet zelden is zelfs de koetsier door een glazen omtuining tegen koude beschut, en in ongelooflijk korten tijd snelt men er van het éene eind der stad naar het andere. En waar men ten onzent zelfs in Amsterdam nog geen electrische „cars" bezit, vindt ge die in Amerika tot in de kleinste steden, ja, tot in plaatsen die minder bevolkt zijn dan onze grootere dorpen.

In New-York en Chicago vond men zelfs deze vlugge „electric cars" nog een te traag vervoermiddel, en daarom zijn overlangs door New-York niet minder dan vier spoorwegen aangelegd, die heel de stad van de „Battery" tot bij „Yonkers" doorsnijden. Deze spoorwegen rusten op hooge ijzeren palen, zoodat ze hoog over de hoofden heengaan, en voor 5 cents brengen ze u in enkele minuten van het oosteind der stad naar het westeind; een distantie van ruim 16 mijl of 25 kilometer, weinig minder dan vijf uren gaans.

Ook het spoorwezen zelf is er tot een volkomenheid opgevoerd, als wij niet kennen. Van New-York naar Chicago rijdt ge over een lijn, met vier paar sporen, in 24 uur 1600 kilometer af. In zulk een spoortrein kunt ge wandelen door alle wagens heen. De wagens zijn er breeder, en vooral veel langer, dan ten onzent. Ge vindt er zitsalons, eetsalons, slaapsalons, rooksalons. Ze zijn alle op zij verwarmd, electrisch verlicht, van drinkwater en waschkamer voorzien, en uitnemend bediend door een corps vriendelijke negers.

En wat vooral het lange reizen aangenaam maakt, ge kunt er voor één dollar per uur een „state room" afhuren, en dan hebt ge een kamer voor uzelf, met sofa's

en tafel, met breed bed en afzonderlijke waschkamer, ja, zelfs met eigen „closet". Zoo kunt ge rustig lezen, en zelfs *schrijven*, daar de beweging door het uitnemende „spoorbed" uiterst gering is. Ge kunt tot uw luncheon toe in uw kamer laten komen. En zoo reist ge 24 uur lang, zonder dat het u een oogenblik lang valt. Soms verrast u het uur van aankomst, dat uw werk, dat ge onder handen hadt, nog niet af is. En dit alles is mogelijk geworden door het stelsel van „drie klassen" af te schaffen. Er is maar één klasse, en juist dat won plaats.

Ook het „check-stelsel" voor uw bagage is er veel beter dan ten onzent. Men plakt geen briefjes op uw koffer, en ge krijgt geen briefjes te bewaren. Met lederen riem wordt er een koperen plaatje aangehangen, en een dubbel van dat plaatje steekt ge in uw portemonnaie.

En zooals het op de spoorwegen is, evenzoo is het op de waterwegen. Op de Hudson varen stoombooten als paleizen, met drie verdiepingen, waarop ge u volkomen vrij beweegt; en zelfs de pontveeren, die u naar Hoboken overzetten, zijn zacht voortglijdende huizen, waarin ge salons vindt, langer en breeder dan onze beste wachtzalen.

En aan deze onovertroffen locomotie sluit zich een even reusachtig hotelwezen aan. In Saratoga heeft het *United-States* hotel niet minder dan *twee duizend* slaapkamers. Bij uw slaapkamer kunt ge een eigen badkamer met closet krijgen. In elke kamer vindt ge een fonteintje met koud en warm water. Voor niet te hoogen prijs kunt ge den geheelen dag door u abonneeren voor alle maaltijden, vaak niet minder dan vijf in aantal, „early

breakfast", warm ontbijt, luncheon, dinner en supper. En dit alles zoo bijna weelderig, dat het menu keer op keer overladen is, en ge tweemaal per dag oesters en bij elk middagmaal sorbet èn ijs ontvangt. Daarbij zijn de halls zoo grootsch en practisch ingericht, dat ge typewriters, telegraaf, post, boekwinkel, sigarenwinkel, livery-office en telefoon, in de hall van elk groot hotel vindt, en meerdere breede liften rusteloos op en neêr gaan. Voeg hierbij, dat de „portier", bij wien ge hier altoos terecht moet komen, er niet bestaat, maar dat ge steeds een breed bureel met meerdere „gentlemen" er achter, gereed vindt, om u inlichtingen te geven; en ge verstaat hoe het lange en verre reizen in Amerika ophield een plaag te zijn, en veeleer door overvloed van comfort tot een weelde wordt.

VIII.

En nu *de menschen.*

Hoe rijk toch de omgeving, hoe belangwekkend de toestanden der „nieuwe wereld" ook zijn mogen, ook in Amerika is het *de mensch*, als mensch, die het diepste stempel in het leven drukt; en om nu *Hilda*, en haar amazones, niet te ergeren, ga daarbij de Amerikaansche vrouw voorop.

En dan gunne men ons het zwijgen te doen tot enkele buitensporigheden van het *Feminisme.* In een land waar de onbeperktste *vrijheid* en de pittigste *veerkracht* den toon aangeven, komen op elk gebied sterker excessen dan elders voor, en natuurlijk, dat in zulk een land ook het Feminisme zich niet onbetuigd laat.

Toch is het ons hier niet om die enkele honderden excentrieken op de dertig millioen vrouwen, maar om die breede schare zelve van deerns, juffers en matronen te doen, om het type zelf van de echt-Amerikaansche vrouw.

En dan mag zonder zweem van vleierij gezegd, dat dit type metterdaad hoog staat. Het Calvinisme heeft in de Oostersche staten van meet af de *huismoeder* als het ideaal der vrouw gekozen. Niet de actrice, niet de coquette salonbezoekster, niet de sportexcentrieke, maar de *huismoeder*. En er ligt ongemeene sociale en zedelijke kracht voor het Amerikaansche leven in, dat die *huismoeder* er nog altoos zoo hoog staat.

Met wat wij een *huismusch* noemen, heeft de Amerikaansche huisvrouw dan ook niets gemeen. Ze is intelligent. Ze leeft meê in de groote levensproblemen. Ze leest niet maar, doch toont ook te *kunnen* lezen. Ze spreekt met den man als met haar evenknie. Zonder bedeesdheid spreekt ze u zelf aan, zonder af te wachten dat ge haar tot spreken uitlokt. Ze voelt zich volkomen vrij in haar omgang met *beide* seksen, maar zonder u den indruk te geven van *te* vrij, laat staan *vrijpostig* te zijn.

Ze heerscht in haar huishouding, maar zonder dat de strijd om de pantoffel hierbij wordt aangebonden. Het is geen overheerschen van den man, maar een voeren van het bewind over de huishouding ónder hem, naast hem, en zonder dat hij het zelf anders zou willen.

En dat hooge standpunt kan ze innemen, omdat ze eenerzijds in haar gezelschap aan den man niet inferieur is, en toch anderzijds als huisverzorgster niet overtroffen

kan worden. Ze laat niets aan anderen over, maar regelt alles zelve. Ze kan niet te veel op dienstboden steunen, omdat de dienende deerns in Amerika zoo schaarsch zijn. Dat dwingt haar, noodeloozen omslag in de huishouding te mijden, alles practisch en zakelijk in te richten, van onnoodig meubilair af te zien, en met haar volwassen dochters een goed deel van het huishoudwerk voor eigen rekening te nemen.

Daarbij verzorgt ze haar man op uitstekende wijze, en is als moeder voor haar kinderen goud waard.

Niet door als minachtster van het stille huislijk leven, maar juist door in dat huislijk leven zelf naar den eerepalm der vrouw te dingen, is de Amerikaansche vrouw tot een socialen invloed geraakt, die haar door niemand betwist wordt.

Zelfs in een *College Womenclub*, waarin schrijver dezes het genoegen had op te treden, viel noch van de pedanterie der „bluestockings," noch van de arrogantie der feministen ook maar iets te bespeuren.

De gehuwde en ongehuwde dames van dezen kring vatt'en hun studiën nochtans zoo ernstig op, dat ze dit jaar „de Nederlanden" tot voorwerp van onderzoek hadden genomen, en hiervoor omstreeks 50 „papers" door de leden op schrift lieten brengen; en hoewel onder deze 50 lecturers niet ééne van Hollandsche afkomst was, drongen ze veel dieper in onze vaderlandsche historie door, dan dit zelfs bij beschaafde dames in ons eigen land het geval is. En desniettemin vonden ze hierin niets bijzonders, lieten ze zich hierop niets hoegenaamd voorstaan, en bleven ze eenvoudig en natuurlijk in haar gesprekken.

Het wezenlijk „lady-like" werd geen oogenblik aan de eerzucht der intelligentie ten offer gebracht. En wie bij de ontmoeting met Amerikanen onwillekeurig getroffen werd door de veel vriendelijker en zachter wijze van hun optreden, vooral zoo ge dit met de manieren van veel Britsche heeren vergelijkt, begrijpt, na de Amerikaansche vrouw ontmoet te hebben, op eenmaal, van waar die zachter levenstoon hun aanwoei.

Men stelt er in Amerika dan ook prijs op, wel te doen uitkomen, dat de naam van „gentleman" er een andere beteekenis heeft dan in Engeland.

Staat wat men in Engeland een „gentleman" noemt, nog altoos meer of min op één lijn met wat in Oostenrijk vooral een „cavalier" heet, zoodat hooger afkomst, verkeer in het *highlife*, en in het algemeen de aristocratische vorm het hoofdingredient vormt, — in Amerika heet gentleman een ieder, van wat rang of stand ook, die „gentle" van karakter, levenstoon en omgangswijze is. Het overforsche is er van het excentriek manlijke afgeslepen; en ge ontwaart in de zachter manieren van wie waarlijk gentleman is, niet de zelfinbeelding van den highlife-man, maar den verzachtenden invloed van de rijp-ontwikkelde vrouw.

Natuurlijk zijn er in een land, waar het vreemde element zoo verontrustend talrijk is, heel andere zijstroomingen. Wie weet dat èn in New-York èn in Chicago niet veel onder een half millioen Duitschers wonen, om nu van de andere immigranten maar te zwijgen, begrijpt, hoe breed die zijstroomingen soms worden. Een der deelen van Philadelphia heet zelfs *German town*.

Maar, en dit is juist het opmerkelijke, tot dusver is het assimilatievermogen van het oud-Amerikaansch element nog altoos sterk genoeg gebleken, om verreweg de overhand te behouden. Dit dankt Amerika met name aan zijn systeem van huislijke opvoeding.

Van de Engelsche „nursery-education" willen zelfs de aanzienlijkste familiën in Amerika niet weten. De schadelijke gewoonte, die ook ten onzent nog zooveel voorkomt, om de kinderen tot ze naar school gaan, op de kinderkamer aan nurses of bonnes toe te vertrouwen, en ze dan naar een kostschool te zenden, wordt er verfoeid.

De kinderen zijn er altoos in den familiekring, en in dien kring zitten ze er niet bij, maar ze leven en spreken meê. Van het „hooren, zien en zwijgen" wil men er niets weten. En wat den vreemdeling vreemd aandoet, is, dat zelfs de jonge kinderen er over alles meêspreken, van meet af in alle onderwerpen worden ingeleid, en dat niemand er aan denkt, zich de kinderen, als een degelijk gesprek onwaardig, met een kinderpraatje van het lijf te houden. Men spreekt er met een jongen of meisje van twaalf jaar als met zijns gelijke, luistert naar zijn of haar bedenkingen, en redeneert er kalm tegen in.

Moge dit nu al soms te vroeg rijp maken, het ontwikkelt dan toch een zelfstandigheid, een degelijkheid en een ernst, die op gansch ongemeene wijze hebben bijgedragen, om het goede Amerikaansche type diep in te snijden, en voor de assimileering van zoovele vreemde elementen bekwaam te maken.

Trekt men de Negers, Indianen, Chineezen enz. af,

dan had Amerika, blijkens de jongste volkstelling (1890), een blanke populatie van 55 millioen, en hieronder waren er bijna 21 millioen, die òf als landverhuizers waren overgekomen, òf althans uit een vreemden vader of een vreemde moeder geboren waren.

Vooral in de Westersche staten leverde dit zeer ernstig gevaar op, dat het echt-Amerikaansche type onder zou gaan. En toch heeft de ongemeene kracht tot assimilatie, met name in de Westersche staten, zoo schitterend de proef doorstaan, dat Ieren en Duitschers, Scandinaviërs en Slaven, Hollanders en Finnen, er hun eere in stellen, zoo snel mogelijk in het Amerikaansche type in te groeien.

Dat dankt Amerika aan de verhuizing op groote schaal uit de Oostersche staten naar die van het Westen, die juist plaats greep, toen de breede schare landverhuizers naar dat Westen trok.

In Ohio, Illinois, Iowa enz. zijn de jonge avonturiers uit New-England, New-York, New-Jersey en Pennsylvania de toongevende inwoners geworden.

Maar zelfs hierdoor zou de standhouding van het Amerikaansche type ondenkbaar zijn geweest, zoo de vrije, kloeke opvoeding der kinderen, onder de hoede der uitnemende Amerikaansche vrouw, dat type niet zoo diep en ongedwongen in de harten had ingeprent.

Wat men dan ook bewere, alsof met het ouderlijk gezag in Amerika de spot werd gedreven, en alsof de deerns en knapen er naar hartelust huishielden, — de invloed van vader en moeder op het opkomend geslacht moge er anders werken, — maar stellig laat die invloed

er veel dieper sporen achter dan in de meeste landen aan deze zijde van den Oceaan.

IX.

In Europa leven we sociaal in een huis met minstens vier *verdiepingen;* in Amerika leeft men naast elkander *gelijkvloers.* Hier: aanzienlijke, burgerlijke, werkmans- en arme gezinnen, ginds elke trap afgebroken, en elke klasse met haar woonvertrek uitkomende op hetzelfde portaal. Kan men nu zeggen, dat dit het gemeene verkeer verward en verwilderd heeft?

In ons werelddeel vloeit uit „wegneming van de trap" zeer zeker verwildering voort. Geef hier, in kerk, op plein, in zaal, aan alle standen gelijke rechten van toegang en plaatsbezetting, en ge zijt er bijna zeker van, dat de laagste klasse u vooruitdringt, u op zij duwt, zich van alle „beste plaatsen" meester maakt, en er schik in heeft, als gij slib vangt. Zelfs bij het elkaâr passeeren op straat, heeft menig slachtersjongen of smidsknecht er schik in, om voor de deftigste bejaarde dame niet uit den weg te treden, maar stijf door te loopen, dat zij kunne wijken voor hem. En gebeurt het, dat zulk een ruwe klant door erfenis of lotspel een „heer" wordt, dan zet diezelfde arrogantie zich in den „parvenu" voort; alleen nu door de brutaliteit van zijn geld, gelijk voorheen door de brutaliteit van elleboog en facie.

Het laat zich dus begrijpen, dat wie hier aan dit kwaad zich ergerde, zich van Amerika, waar *alles* gelijkvloersch is, nachtmerrie-voorstellingen vormt, en zich

in New-York en Chicago toestanden droomt, waaraan mannen en vrouwen van hooger fatsoen zich liefst niet wagen zouden.

Hoe heel anders daarentegen is de realiteit, en hoe blijkt telkens weêr, dat zulke arrogantiën der brutaliteit wel uit reactie tegen de vroegere trotschheden der hoogere klassen opkomen, maar schier geheel verdwijnen, zoodra het gevoel van „mensch onder menschen" te zijn tot alle rangen en standen doordringt.

Handhaaf de smadelijke benaming van „den minderen man", en die mindere man zal er lust in scheppen, u zijn physieke en numerieke meerderheid te doen gevoelen. Maar roei dat booze denkbeeld uit, en laat den meest behoeftige weten, dat ge hem als *mensch* gelijk als uzelven eert, en elk motief vervalt waarom hij u in het gemeen verkeer duwen en stooten zou.

Dit is zóó waar, dat men in een stad als New-York van hooger hand zelfs geen behoefte gevoelt, om op de manier van onze Amsterdamsche politie door militair vertoon te imponeeren.

Wie uit Amerika herwaarts komt, krijgt van onze politie den indruk, of er een Janitsaren-corps door de stad wandelt. Geheel militaire uniform, het hoofd met den helm gedekt, aan dien helm een stormband, en er over heen een koperen dekreep. Voorts een sabel op zij, en bij die sabel nog een stok met lood in het eind. Voorts hiermeê overeenstemmend een titanisch gefronst gelaat, en als de mond opengaat, forsch, eigenaardig gepeperde taal.

Is dat nu reeds in een stad als ons stil en rustig Amsterdam noodig, wat zal het dan wel niet zijn in

een stad als New-York, vaak „het rooster van twee werelddeelen" genoemd; een rooster, waarop het schuim van tien natiën tegelijk hangen blijft, en op het eng terrein van het smalle eiland Manhattan een zoo reusachtige bevolking bergend. Daar, zoudt ge zeggen, mogen de agenten wel gepantserd zijn en met kleine mitrailleuses door de straten trekken.

En toch, hiervan vindt ge niets.

Een „police-man" te New-York wandelt over dag als een „heer" door de straten. Een licht grijs-blauwe pantalon, een dito blouse, met een bruin lederen gordel om het lijf saâmgetrokken, en verder op het hoofd een licht bruine bolhoed, zooals elk burger er een kan dragen. Alleen een net insigne op de borst, en evenzoo zijwaarts op den bolhoed gestoken, zegt u dat deze „heer" een agent is.

Voorts zijn wapening: *geene.*

Geen sabel en geen stok. Eenvoudig niets. Misschien in den zak een revolver. Maar ge merkt er niets van. En deze „heeren" wandelen als „heeren" met lichten tred op en neêr. Er is geen dreun in hun voetstap. Ze zetten een vriendelijk gezicht. En spreken ze, dan spreken ze als een gewoon burger.

En toch, met zulk een „Zondagsche" politie houdt men New-York zoo uitnemend in toom, dat schrijver dezes, die saâm zeker vier weken in New-York doorbracht, geen enkel maal een Amsterdamsch „politiestandje" gezien heeft.

Na zonsondergang, het is zoo, dan dragen ze een korten stok in de hand, die met een leeren riem aan den pols bevestigd is, maar ook dan zelfs is hun ver-

schijning allerminst militair of janitsaarachtig. En de vraag mag dan ook met recht gedaan, of wij met onze snorrebaarden en pickelhauben-politie niet eer prikkelen tot verzet, dan dat we stille, rustige orde verzekeren. Of lijdt het tegenspraak, dat zelfs nu reeds het minder barre optreden van onze politie, bij vroeger vergeleken, de wederzijdsche verstandhouding verbeterd heeft?

Men make zich van „*Tammanyhall*" dan ook geen verkeerde voorstelling.

„Tammanyhall" is, als men wil, een fatsoenlijke rooversbende. Ze neemt het bestuur en beheer van een groote stad, als bij contract, aan, en eenmaal meester van het terrein, speelt ze met belastingen en leeningen en tractementen naar hartelust, en converteert alle overheidsgezag in een vrijbrief tot publieke plundering.

Doch juist dit finantieele doel — en daar lette men op — kan ze alleen bereiken door de stad zoo te besturen en te beheeren, dat heel de burgerij weet: *niemand verbetert het aan Tammanyhall.*

En de wijze waarop zulk een stad beheerd wordt, is dan ook voorbeeldig.

Er komen fouten voor. Zoo in November j.l., toen plotseling een schrikkelijke sneeuwstorm, een „blizzard" gelijk het heet, de oostkust overviel, zoodat in één nacht 160 schepen op de kust vergingen, en de sneeuw half November op sommige plaatsen een meter hoog lag.

Daarop was niet gerekend. De opruimingsdienst voor den winter was nog niet georganiseerd. En wie het niet gezien heeft, maakt zich geen denkbeeld van de verwarring, die toen in het centrum van New-York heerschte. Geen Trolley-car kon meer rijden; en de tienduizenden

die voor den nacht naar de suburbs terug moesten, konden niet naar huis. Ook bleven de vrachtwagens bij hoopen in sneeuw en modder steken.

Maar anders is ook de reinigingsdienst in New-York zelfs aesthetisch-schoon ingericht.

Zoo toen het regiment „heroes" uit San Jago di Cuba triomfeerend New-York binnentrok.

Toen toch zwermden voor de politie uit, over heel de breedte van de breede avenue, de „heeren" van den reinigingsdienst in hagelwitte pantalons en dito blouses, met even blanken bolhoed op het hoofd. Ze vormden een rij, die heel de breedte van de straat bestreek, en bewogen zich even snel voorwaarts als de troep, onderwijl met nette vegers heel het plaveisel afstrijkend, of met keurig om den rand geverfd blik het door anderen saâmgeveegde vuil vlug opscheppend. En vlak achter deze in het kleed der onschuld voortwiegelende vegers, volgde een rood gelakte wagen, door even sierlijk getuigde paarden getrokken, waarin slag op slag het volle blik werd leeggegoten. Een reinigingsdienst, die voor de komende troepen de breede *Avenue* stofschoon opleverde, en tevens een ornament was van den intocht.

Ongetwijfeld komen uit de achterbuurten van *east-down-town* in de bladen berichten voor van ruwer tooneelen, doch daar waagt geen vreemdeling zich, zonder escorte van detectives, op het late avonduur. En bepaalt men zich tot die bezochte straten en wegen waar het groote publiek zich doorheen beweegt, dan mag aan New-York de eere niet onthouden, dat men er bijna geen „standje", zoo goed als geen

dronkenschap, en nergens brutale prostitutie ontwaart.

Opmerkelijk is het ook, dat men b.v. in Madisonsquare, een groot vierkant plein met geboomte in het hart van New-York, niet, gelijk op ons Rembrandtsplein, de hekken 's avonds sluit, maar er volop licht aanbrengt; waar maar een bank kan staan, er banken zet, banken die goed zitten en van makkelijke leuningen voorzien zijn; en dat zulk een plein steeds overvol bezet is door lieden, die hier kalm uitrusten en lucht indrinken, terwijl men ze bij ons, door gebrek aan beter, naar kroeg en herberg jaagt.

X.

In ons slotartikel bespreken we de schaduwzijde, die de *macht* van den *Dollar* op het Amerikaansche leven werpt.

In 1897 is in de *Clearing-houses* een totaal bedrag verhandeld van *vier en vijftig duizend millioen* dollars, zegge *honderd vijf en dertig duizend maal millioen gulden.*

Het geld vloeit en stroomt er dan ook, en tegen geen uitgaven, hoe kolossaal ook, ziet men in Amerika op.

En neemt ge nu b.v. de verdiensten der typographen, niet in New-York of een ander duur centrum, maar, zeg, in West-Virginie, dan leeren de statistische tabellen van de Board of Labor, dat een man-letterzetter per week tot 18 dollars ontving, een vrouw-letterzetter tot 15 dollars, en zij die persen en stoomwerktuigen hanteeren tot 20 dollar per week. Alzoo verdiensten van *f* 50—*f* 37.50 per week. Een man en vrouw, zonder kinderen, kunnen dus, als ze tot de knapsten behooren,

saâm over de *f* 80.— in de week besommen. Natuurlijk zijn er ook veel lager loonen, en vooral de „unskilled laborers" innen soms geen *f* 15.— per week. Maar, over het algemeen genomen, rolt de dollar heel het land door, en ziet men aan alles, dat er aan geld geen gebrek is.

Dit nu heeft ongetwijfeld, in kring bij kring, tot *Mammondienst* van het ergste soort geleid, en vooral het onloochenbare feit, dat ge in geen land ter wereld sneller kapitalist en millionair kunt worden, doet er den gloed van den geldhartstocht in het bloed branden.

Die hartstocht steekt ouden en jongen aan, en de kleinste winkelier en de minste kantoorklerk loert er op, of ook voor hem de kans niet komt, om al speculeerend een stapel greenbacks meester te worden.

Dit kweekt een speculatiewoede, waarvan men zich in Europa geen denkbeeld vormt. Men doet er ook aan physieke sport, maar toch, de financieele sport, ook in het roekeloos wedden, heeft er den boventoon.

De vraag *hoe* men aan zijn geld komt, wordt daardoor in veel kringen een bijkomstig vraagstuk van ondergeschikt belang; de hoofdzaak is maar, *dat* men het in handen krijgt.

Vandaar ook dat plotseling rijzen en dalen op de sociale ladder, en de bij ons ongekende voorbeelden van mannen, die eerst niets hadden, toen wondersnel millionair werden, daarna weêr doodarm rondkropen, om straks door een nóg stouter durf nog rijker millionair te worden dan weleer.

Zulk op- en neergaan is er dan ook te gewoon, om het *parvenue*-type te ontwikkelen. Dat type vindt men wel onder de rijke negers, soms ook onder de rijkge-

worden immigranten, maar hoogst zelden onder de echte Amerikanen. Voor hen is het rijk worden niets buitengewoons.

Maar wel ontwikkelt deze heerschappij van den Dollar de *geldaristocratie*. Voor een man die gelukkig gespeculeerd heeft, en er bovenop kwam, heeft men een gevoel dat naar *hero-worship* zweemt. Alleen in de kringen der afstammelingen van de oud-*Hollandsche* en oud-*Engelsche* kolonisten kwam iets op van wat men een geslachtsaristocratie zou kunnen noemen. Wie in zestien kwartieren genealogisch kan aantoonen, dat hij nog zuiver oud-Hollandsch bloed in de aderen heeft, staat er even hoog in de schatting als een man met het „blue-blood" onder onzen adel.

Doch overigens geeft alleen het geld een hooger socialen rang, en wordt letterlijk niets ontzien om de fortuin te dwingen. De *unions* doen dit omlaag, de *trusts* omhoog, en overmits er nog meer dan brood voor alle klassen is, wordt er zelfs aan het invoeren van een degelijke sociale wetgeving nog niet gedacht.

De Commissioner of Labor, de zeer intelligente Dr. Caroll D. Wright erkende dan ook volmondig, dat men zich waarschijnlijk eerst als de nood aan den man kwam, zou laten afdwingen, wat men nu gracieuselijk uit eigen initiatief aan de lagere klasse geven kon.

Het vechten om den *dollar* schijnt er derwijs behagelijk, dat men ook den socialen strijd liever uitvecht, dan dien eigener beweging door tijdige, verstandige wetgeving te bezweren. Van de twee zijden organiseert men zich, en wapent zich, en van *strike* of *boycotting* wordt de beslissing gewacht.

Dat *uitvechten* is hartstocht geworden. Men zou zich teleurgesteld gevoelen, als een bestand die rustelooze worsteling storen kwam. Het publiek te New-York betaalde ver over de *f* 100.000 om Sharkey en Corbett saâm al boksend te zien vechten, en verwedde daarenboven nog over de *f* 100.000 op elk der twee boksers. En diezelfde hartstocht vergiftigt het sociale leven. Men houdt er geen stierengevechten, zooals in Spanje, maar men vecht er zelf met dollar tegen dollar op het sociale slagveld.

En al moet nu toegegeven dat dit „sharp", vlug en gewiktst maakt, zoodat men soms verbaasd staat over de wakkerheid en uitgeslapenheid van pasbeginnende klerkjens, toch mag niet ontkend, dat het de samenleving dreigt te materialiseeren, overdadige weelde in sommige kringen voedt, en zoowel de begrippen van eerlijkheid op harde proef stelt, als misdaad op breede schaal kweekt bij die kille naturen, bij wie de geldhartstocht door geen zedelijk tegenwicht getemperd is.

Wat Amerika dusver voor het bezwijken onder deze geldkoorts behoedde, was dan ook schier uitsluitend de veerkracht *van het religieuse leven*. Iets wat symbolisch uitkomt in het feit, dat de schraapzuchtige *railroad-kings* elk predikant (en er zijn er ver over de 100.000) met een *clerical ticket* voor half geld op alle sporen laten reizen, enkel *luxe-treinen* uitgezonderd.

Die religieuse geest sterkt het zedelijk besef, stuit er den drankduivel, die in bond met den dollar zoo dubbel giftig kan worden, en werkt rechtstreeks den gouddorst tegen door tot elders ongekende liberaliteit in het geven op te kweeken.

Het heerlijke vrijwilligheidsbeginsel, dat heel de kerk van Christus en al haar dienaren dwingt van vrijwillig gegeven geld te leven, noodzaakt om telken jare zijn tiende ten offer te brengen, en heeft, door aldus aan geven te wennen, den rijken Amerikaan het *lust hebben aan geven* geleerd.

Men maakt zich in Amerika er niet van af met voor een honderd gulden in te teekenen, maar geeft keer op keer een stuk van zijn kapitaal, lang niet zoo zelden millioenen dollars tegelijk, voor de stichting van kerken, seminariën of missionaire stations.

Van het rechtstreeksch kerkelijk terrein is die geest van het vrijwillig geven even mild en ruim op philantropisch gebied overgegaan, en wist zich ten slotte uit te breiden tot het breede veld van kunst en wetenschap.

Zoo is zelfs in kringen, waar de religieuse aandrift verslapte, toch de lust aan het milde geven schier tot een tweeden hartstocht geworden, die louterend en weldadig op den geldhartstocht inwerkt.

Zonder die vorstelijke liberaliteit zou Amerika onder de heerschappij van den dollar moreel veel dieper zijn weggezonken. In die koninklijke schenkingsmanie vond het een tegengif dat behoudt.

Zij, die thans ook in Amerika bezig zijn, om den religieusen volksgeest te ondermijnen, de autoriteit der Heilige Schrift te verzwakken, en voor wat religieuse aandrift was, philantropische beschouwing in de plaats te schuiven, weten dan ook niet, met welk sociaal gevaar ze de Amerikaansche Unie bedreigen.

Zeker, de dusgenaamde *Covenanters*, die aan de leden van hun kerk zelfs het deelnemen aan de publieke

stembus, op straffe van censuur, verbieden, zoolang de constitutie van Amerika niet in sterker positieven zin religieus gekleurd zal zijn, verspelen hun kracht door overdrijving. Maar toch ontwaakt nu reeds in breede kringen het besef, dat wijziging der constitutie geen te hooge prijs zou zijn, zoo daardoor den mannen des ongeloofs de pas kon worden afgesneden, om de zenuw van Amerika's nationale kracht, die nog altoos in zijn *religieuse verheffing* ligt, tot onherstelbare schade van Amerika's toekomst, door te snijden.

ONZE STAMGENOOTEN IN AMERIKA.

I.

Op onverantwoordelijke wijze heeft het volk van Nederland de stamgemeenschap verwaarloosd met hen, die als kolonisten van hier naar andere werelddeelen togen, en zich van hun nakomelingschap vervreemd.

Uitnemend wel wist men hier te lande, dat de Kaap de Goede Hoop door onze stamverwanten gekoloniseerd was; en toch, wat steun is, sinds Engeland zich van de Kaap meester maakte, van Nederland uitgegaan, om onze stamverwanten in Zuid-Afrika bij hun harde worsteling met de indringende Engelsche beschaving te sterken?

Sinds Kruger's optreden, ja, en toen de helden van Spitskop Hollands naam door heel de wereld deden klinken, hebben we ons gehaast ons aandeel in dezen

roem te innen, en sinds is de belangstelling in Transvaal en den Oranje-Vrijstaat hier levendig geworden. Maar voegt het ons niet desondanks te bekennen, dat de eerste tachtig jaren van deze eeuw ons aanklagen van een schuldige onverschilligheid, die een smet werpt op ons nationaal karakter?

Nederland heeft al die lange jaren naar zijn stamverwanten in Zuid-Afrika niet omgezien. Ze waren vergeten, en als afgesneden uit onze herinnering, zoo niet weggestorven uit ons hart.

En nu de vraag: Staan we tegenover de kolonisten, die van hier naar Amerika togen, minder schuldig?

Ook op Amerika's Oostkust hebben in de 17e eeuw kolonisten uit Nederland voet aan wal gezet, om op Manhattan-eiland Nieuw-Amsterdam, langs de Hudson en veel kleinere rivieren tal van steden en dorpen te stichten, en zoo in de tegenwoordige New-Yorksche staten als in New-Jersey onder den naam van „Nieuw-Nederland" een staat te doen optreden, die tusschen New-England en het toenmalige „Nouvelle France" inliggend, een rijke toekomst voor zich scheen te hebben.

En al heeft nu Engeland door zijn verraderlijken overval, in vollen vrede, ons in 1664 Nieuw-Amsterdam ontstolen, en al zagen we ons verplicht bij den vrede van Breda ook formeel van Nieuw-Amsterdam afstand te doen, toch bleven onze stamgenooten aan hun Hollandsche traditiën trouw, tot in het begin van deze eeuw werden te New-York nog predicatiën in het Hollandsch gehouden, en zoo de „St.-Nicolaas-Society" als de „Holland-Society" pogen nog steeds de afkomst uit het Hollandsche bloed in eere te houden.

Er is, dit moet toegegeven, een tijd van verflauwing ook aan de andere zijde van den Oceaan geweest, toen de Pannebakkers zich Pennypackers, de Kuypers „Cowper” en „Cooper” gingen noemen; maar hierin kwam sinds zulk een keer, dat van oud-Hollandsche herkomst te zijn, thans in de Ooster-Staten als titel van adel geldt, dat schrijvers als Motley en Campbell, Prescott en Griffis er om strijd de eere van Hollands historie hoog houden, en dat niet enkel in New-York, maar zelfs in Philadelphia en Chicago een „Holland Society”, gelijk ons later blijken zal, de Hollandsche herinneringen poogt levendig te houden.

Dit element of „*Dutch extraction*”, gelijk men het in Amerika noemt, is, met name in de Ooster-Staten, dan ook nog zoo sterk, dat men in het adresboek van een stad als Philadelphia, om nu van New-York niet te spreken, op zes achtereenvolgende bladzijden, achter elkander een breede reeks van honderden namen vindt elk met *Van* beginnend; dat enkele spoorwegstations nu nog geheel Hollandsche namen dragen; en dat tot hoog in Albany, zelfs kerkelijk, het oude Hollandsche leven nog wordt voortgezet.

Maar wat werd voor dit „Dutch-element” op Amerika's Oostkust nog in ons eigen vaderland gevoeld? Hoevelen waren er zelfs onder de hedendaagsche historici, die immer of ooit met deze krachtige nawerking van onze aloude kolonisatie rekenden?

Ginds is men zoo tuk op zijn „Hollandsch karakter”, dat de Burgemeester van New-York nog in October j.l., toen hij giftig werd aangevallen, als eenig bescheid ten antwoord gaf: „Tell my opponent that I am of an old

Dutch character", en heel de pers dit kloeke antwoord nog verstond en toejuichte. Maar wij van onzen kant hadden ons in zoo volslagen onverschilligheid teruggetrokken, dat zelfs bij de oprichting van het „Algemeen Nederlandsch Verbond" niet eens een afzonderlijke groep voor Amerika was opengehouden. Wel wist men, dat er nog zoo iets van een Hollandschen kring in New-York bestond, maar men schreef een brief, die door gebrekkig adres niet eens terecht kwam, en had althans geen flauw besef van de beteekenis, die het Hollandsche element, zelfs in toenemende mate, nog steeds in Amerika's Ooster-Staten bezit.

Maar onze nationale onverschilligheid ging nog veel verder.

Van onze oude kolonisten uit de 17e eeuw, zoo in Zuid-Afrika als in Amerika, kon men dan tenminste nog zeggen, dat ze door lengte van tijd waren weggestorven uit onze volksherinnering. De familieband werd niet meer gevoeld. De bemoeiing der geesten ginds en hier was een geheel uiteenloopende geworden. Er sprak in onze betrekking op die aloude koloniën hoogstens nog een historische curiositeit, maar niets voor het heden, niets actueels.

Doch wat dan te zeggen van de bijna nog grooter onverschilligheid, waarmeê ons volk zijn kolonisten uit veel jonger tijdperk, van deze zelfde eeuw, ja, van de laatste vijftig jaren heeft vergeten?

Een vergeten, verschoonlijk nog, waar enkelen op eigen gelegenheid of avontuur uitgaande, ginds in de massa verloren gingen, maar onvergeeflijk, en niet te verschoonen, waar het kolonisaties van zeer grooten

omvang gold, met een eigen historie, en die tot het stichten van zoo belangrijke Hollandsche kringen, zoo in Michigan als in Iowa, zoo in Illinois als in Ohio, zoo in Wisconsin als Minnesota, zoo in Kansas als in Dakota en Nebraska, en zelfs tot in New-Jersey hebben geleid.

Het is zoo, in de Gereformeerde kringen leefde zekere matige belangstelling in die nieuwe stichtingen nog altoos voort, wijl daar kerkelijke banden trekken bleven. Maar wat weet ons volk in zijn geheel, wat weet ons groot en breed publiek, van de beteekenis waartoe onze Hollandsche koloniën in die verre streken allengs gekomen zijn!

Enkel in Grand-Rapids ver over de twintig kerken, waar zelfs nu nog Zondag aan Zondag in de Nederlandsche taal gesproken wordt! Een kleine dertig duizend Hollanders in die ééne stad bijeenvergaderd! En vlak bij Grand-Rapids de bijna geheel Nederlandsche stad „Holland" genaamd, met tal van evenzoo schier uitsluitend Hollandsche dorpen in den naasten omtrek, meest genoemd naar onze Oud-Hollandsche provinciën, en als Utrecht, Zeeland, Overijsel enz. in heel Michigan, en ver daarbuiten bekend.

Juiste en volledige cijfers te geven is, waar het de afkomst van genaturaliseerde Hollanders en hun nakomelingen betreft, altoos moeilijk, maar toch mag het in onze pers wel eens herinnerd worden, dat de census van 1890 een aantal aanwees van 81.828 personen, die nog in Holland geboren, als landverhuizers naar Amerika togen.

En al ontbreekt een naar nationaliteiten ingedeelde opgave van de *nakomelingen* dezer landverhuizers, toch

is ook hier een gedeeltelijke berekening zeer wel mogelijk.

Tabel 15 namelijk van de Volkstelling van 1890 geeft op, dat in Amerika 20.676.046 personen leven, geboren uit ouders, die òf beiden, òf één van beiden buiten Amerika geboren waren. Houdt men nu in het oog, dat Tabel 6 de elders geboren bevolking opgeeft op 9.249.547, dan mag *grosso modo* gezegd, dat bij elk buiten Amerika geboren landverhuizer nog *twee personen* komen, die van hen afstamden, hetzij alleen door vader of moeder, hetzij door beide ouders.

Daar nu onze Hollandsche kolonisten zelfs in Amerika bekend zijn door hun groote gezinnen, rekent men zeker niet te hoog, zoo men deze cijfers ook in het bijzonder op hen toepast. En gaat deze regel door, dan vindt men, dat er in de eerste plaats zijn de ruim 80.000, die nog in Nederland geboren zijn, en dat hierbij komen een minstens 160.000, die wel in Amerika geboren zijn, maar die van vaders of van moeders zijde, of van beide zijden, Hollandsch bloed in de aderen hebben.

Er is hier dus sprake van een bevolking van *een kwart millioen*, geheel ongerekend de, let wel, afstammelingen der aloude kolonisten. En toch, ook deze 250.000 afstammelingen van onze Nederlandsche natie, zijn hier te lande zoo jammerlijk vergeten, dat bijna niemand meer aan ze denkt.

Niet minder dan *veertien* Hollandsche bladen en tijdschriften zien in Amerika het licht; maar terwijl we ons bladen uit alle hemelstreken laten toezenden, is ons geen societeit of leeskring bekend, waar men op de persorganen van deze afstammelingen in Amerika geabonneerd is.

II.

Hoe beschamend steekt tegenover die koelheid van het oude stamvolk de trouwe gehechtheid af van het oude en het jongere geslacht onzer kolonisten. Een trouw, die zich bij de jongere groep sinds twee, en bij de oudere reeds sinds acht generatiën nog nimmer heeft verloochend.

Vooral de kolonistenfamiliën van ouderen datum weten uitnemend wel, dat ze met de Nederlandsche souvereiniteit niets meer uitstaande hebben. Ze leven als Amerikanen, en weten zich Amerikanen, zoo goed als de trouwste zonen van New-England. Maar hun Hollandsche afkomst houden ze bij landzaat en vreemdeling in eere. Ze erkennen niet alleen, dat ze buiten het Anglosaxisch ras staan, maar stellen er hun roem in, dat ze er *niet* toe behooren, en voelen zich boven de Anglosaksen als de meerderen, omdat hun in straks negen generatiën het oud-Nederlandsche bloed op Amerika's bodem door de aderen heeft gevloeid.

En die roem van hun Oud-Nederlandsche afkomst is hun in het minst niet enkel een genealogische particulariteit, maar een vasthouden aan een hoofd-element van Amerika's nationaal bestaan. Ze betwisten aan het Anglosaxisch ras de eere van den grondslag voor de Unie te hebben gelegd. Ze houden staande, dat in weerwil van later ingekomen Engelsche invloeden, het eigenlijke nationale gestel der Unie aan de nationale constitutie der Bataven is ontleend. Van Engelsche herkomst moge de *inslag* van het nationale weefsel zijn, de *schering*, zoo houden ze staande, is echt-Nederlandsch opgezet.

Engeland had een Monarchaal bewind, oud-Holland een Republikeinschen regeeringsvorm; en ook hun *Unie* koos voor de Republiek. Ons oude land heette de *United Provinces;* en niet aan Engeland, maar aan die United Provinces is de naam van de *United States* ontleend. Het rood-wit-blauw van Hollands vlag heeft, zoo houden ze vol, de tinten afgeleverd voor hun *Stars* en *Stripes*. Niet als in Engeland verkozen ook zij een Lager- en Hoogerhuis, maar ze hebben wat Holland bezit, twee Kamers, de eene rechtstreeks door het volk, de andere uit de enkele Staten of Provinciën gekozen. Gelijk in Holland, zelfs in het Stadhouderlijk paleis, het leven een vrij, een eenvoudig, een burgerlijk cachet droeg, zoo ook hebben zij te Washington niet den hoogen toon van Windsor, maar den eenvoud van 's Gravenhage nagebootst. En bovenal, waar in Holland van oudsher de gemeentelijke autonomie de steun van het Staatsgebouw was, terwijl in Engeland, zelfs nu nog, in tal van steden een gemeenteraad ontbreekt, hebben de Vereenigde Staten van meetaf deze communale gedachte hoog gehouden, en ook op dit gewichtig punt zich *niet* Engeland, maar Nederland tot model gekozen.

Ze stemmen toe, dat veel hiervan vergeten was; ze erkennen dat in het begin dezer eeuw de intellectueele hoogheid niet bij de Nederlandsche kolonisten, maar bij de mannen van New-England gevonden werd, en dat het diensvolgens mannen van Engelsche herkomst waren, die een historische traditie hebben ingevoerd, waarin het, tegen de feiten in, werd voorgesteld, als ware al wat Amerika groot maakt, aan Engeland ontleend.

Maar juist deswege treden ze thans met te meer kracht en met te klaarder bewustzijn tegen die vervalsching der historie op. Ze zien in, dat in de 16de eeuw de stoot voor het nieuwe, vrije leven der volkeren, niet van Engeland, maar van Holland is uitgegaan, en wat in de geschriften van Motley, Campbell, Prescott en Griffis uitdrukking vond, is niet anders dan de warme overtuiging dier kringen van onze oud-Hollandsche kolonisten, dat uit Oud-Neerlands lage landen de zon der vrijheid ook over Amerika is opgegaan.

Het is zoo, ze hebben de taal hunner vaderen moeten opgeven, en al kan men op hun meetings het Engelsch hooren uitkleeden als een taal, die in nobelheid van bouw verre bij het Hollandsch achterstaat, toch hebben ze uitnemend begrepen, dat het vasthouden aan een taal, die slechts door een *kleine minderheid* werd gesproken, hun invloed op het nationale leven zou gebroken hebben.

Maar de taal uitgezonderd, mag veilig gezegd, dat ze warm voor oud-Hollands traditiën voelen en bezielder voor oud-Hollands glorie pleiten, dan onze eigen koopmansstand en burgerij het doet. Zelfs het grootsche plan, om in New-York een reusachtig standbeeld voor Willem den Zwijger op te richten, gaat eerlang zijn verwezenlijking tegemoet.

Bij een bezoek aan Europa ook Neêrland te bereizen, is voor deze afstammelingen onzer oude kolonisten een soort pelgrimstocht. En de Puriteinen, hoewel niet van Hollandsche herkomst, deelen in die sympathie der historie. Vooral Delfshaven, waar de *Mayflower* afvoer, om de *pilgrimfathers* naar de nieuwe wereld over te

brengen, is hun een soort van door schoone traditie geheiligd Mekka.

Overal waar het kan, richten deze afstammelingen van oude kolonisten dan ook, gelijk we reeds aangaven, *Holland Societies* op. In New-York vindt men er twee, of zelfs drie. De bekende *Holland-society*. Dan de *St.-Nicolaas-Society*. En naast deze beide nog een Society, die jaarlijks een Koningin benoemt, en haar feestelijk inhaalt. En nu is het volkomen waar, dat deze *Societies* banketten en festijnen houden, en op zeer hoogen voet huishouden. Ontkend kan zelfs niet, dat aan het lidmaatschap dezer Societies zekere historische voornaamheid kleeft. Maar wie de toasten las, die op deze banketten uitgebracht en in druk verschenen zijn, zal moeten toegeven, dat ze van diepe historische opvatting, van breede zaakkennis, en van een hoog „racial" bewustzijn getuigen. Schier allen loopen ze uit in het refrein, wat Judge August van Wijck aldus onder woorden bracht: *If there is a survival of the fittest, we descendants of Dutch extraction, interpose the claim, that our Dutch element will be permanent and enduring.* D. i. Gaat de regel door, dat het rijkst begiftigde ras het in de toekomst winnen moet, dan mogen we niet aflaten van het hoog beweren, dat voor den Hollandschen Stam een nooït eindigende toekomst openstaat.

Elke gelegenheid grepen ze dan ook aan, om oud-Holland van hun warme sympathie te verzekeren. Ze minnen Oranje, niet als het Huis hunner souvereinen, maar als de Dynastie waarin de roem van hun voorgeslacht belichaamd is, en doen bij elke gelegenheid,

waarbij dit pas geeft, van hun liefde voor ons Koningshuis blijken. Toen onze Marine in de haven van New-York aan de internationale vlootrevue deelnam, hebben ze zich beijverd, onze officieren en manschappen op het hoffelijkst te ontvangen, en hun geschenken meêgegeven. Voor het Algemeen Nederlandsch Verbond waren ze niet alleen spoedig gewonnen, maar ten offerande er voor aanstonds gereed. Een Nederlander van positie die Amerika bezoekt, kan bij hen rekenen op de meest heusche ontvangst. En als er iets is wat ze hun kinderen diep inprenten, dan is het wel, nooit de oud-Hollandsche traditiën te verzaken.

En zooals het in New-York is, zoo is het met de Holland Society te Chicago, en niet anders met die te Philadelphia.

Altoos dezelfde prijsstelling op de oud-Hollandsche afkomst, hetzelfde in eere houden onzer aloude traditiën, het geven van een nooit zwijgende echo op den heiligen vrijheidskreet, die in onze worsteling met Spanje uit het hart onzer vaderen is opgegaan.

III.

Leven aldus de Hollandsche herinneringen en overleveringen onder de afstammelingen der achtste *kolonisten*-generatie, zelfs bij hen voort, die van vaders zijde een Engelschen naam dragen; en streelt het reeds uw nationaal gevoel, als ge hoort en merkt, hoe „*an old Dutch Character*," nu nog in de Oostersche staten als eeretitel geldt; veel sterker nog trekken de banden bij de jongere generatiën onzer *landverhuizers*, die sinds de

„veertiger jaren" van deze eeuw naar het Westen of ook naar New-Jersey togen.

Toch wane niemand, dat dit van zelf spreekt, en ternauwernood de moeite der opmerking loont.

Integendeel, het zou niet *goed*, maar toch *vergeeflijk* zijn geweest, indien wrevel tegen onze Regeering, en weerzin tegen het moederland, bij deze landverhuizers en hun nakroost had post gevat.

Vergeet de „dragonnades" niet, die onder koning Willem den Eerste, vooral in de noordelijke provinciën en in West-Brabant, op wat men toen afgescheidenen noemde, zijn losgezonden, en weet dat de koloniën in Michigan en Iowa in hoofdzaak door de slachtoffers van deze smadelijke regeeringshandelingen gesticht zijn.

Onze eerste landverhuizers, die in 1843 onder Van Raalte's heroïke leiding derwaarts togen, waren geen landverhuizers in eigenlijken zin, maar *ballingen*, ballingen om der religie wil; vrome, trouwe, stoere mannen en vrouwen, maar die het vaderland feitelijk uitwierp door om der religie wil hun het leven hier ondragelijk te maken.

Dat de toenmalige vervolging met onze beste traditiën brak, en op het historieblad een onuitwischbare vlek voor land en volk blijft, is thans de gemeene overtuiging van alle partijen.

Maar dit neemt het feit niet weg, dat toentertijd de Regeering van het land er last en bevel toe gaf; dat liberalen en conservatieven dit kwellen van „de fijnen" loofden; dat schier heel de pers deze vervolging toejuichte en bepleitte; dat de machthebbers in de Ned. Herv. Kerk er toe aanzetten; en dat zelfs een man als Thorbecke ze goedsprak.

Het was met moeite, dat deze vervolgden om der religie wille in het eens om der religie wille vrij gevochten Nederland„ een advocaat vonden, die voor hen pleiten wilde aan de balie. In hooger kringen trok men met den glimlach der zelfvoldoening den fijnen neus voor deze dwepers op. De burgerkring vermaakte zich met deze klopjacht op weerlooze vromen. Onze societeits- en slijterij-bezoekers haalden hun hart op aan het lezen van zoo stuitende extravagantiën. De rechters veroordeelden driest en dapper. En de gejaagde en verjaagde belijders van wat eens de vaderen in hun worstelstrijd beleden, gingen in de gevangenis, zagen hun bijeenkomsten met de sabel uiteenjagen, werden gekweld en getergd door inkwartiering van vloekende, plagende snorbaarden, en, arm als ze meest waren, uitgeput door hooge geldboeten.

Is het dan te sterk gesproken, dat het niet onverklaarbaar voor het menschelijk hart zou geweest zijn, zoo die ballingen iets dat naar haat zweemde in hun hart over de zee hadden meêgedragen?

Denk aan de Ieren.

Gelijk onze fijnen hier te lande door het toongevend Nederland, zoo zijn de Ieren in het groene eiland door de Britsche overheid verdrukt en gekweld. En ook de Ieren trokken als ballingen naar datzelfde Amerika.

Maar zie nu eens de verschillende geaardheid van de antipathieke en sympathieke neiging, die zich bij die Iersche landverhuizers tegenover Engeland, en bij die Hollandsche ballingen tegenover Oranje en Nederland ontwikkeld heeft.

Bij de Ieren onverwinlijke afkeer tegen de Britsche

regeering, wrevel tegen Engeland's macht, een geest van complotteeren tegen den naam van het vervolgend Groot-Brittanje. Nu nog ging er van allen kant in Amerika een Iersch protest uit tegen de enkele gedachte van een Anglosaksische „alliance", die Amerika met Engeland verbroederen zou.

Bij de ballingen uit Holland daarentegen spreekt niet dan verzoenende zin. Het is al geleden en vergeven. En al kunnen ze den hoon en het onrecht hun en hunnen vaderen aangedaan niet vergeten, ze hebben als goede, trouwe Calvinisten dezen beker des lijdens uit Gods hand aangenomen; en nu God hen in Amerika zoo overrijk gezegend heeft, is hunner het woord van Jozef tot zijne broederen: „Gij hebt dit wel ten kwade tegen mij gedacht, maar God heeft het ten goede beschikt." En zonder zweem van wrok of wrevel denken ze aan het oude Holland terug.

Bij niemand hunner komt ook maar de gedachte op, om door antipathie aan Oranje te vergelden, wat Willem, onze eerste koning, tegen hen misdreven heeft. Integendeel, al gingen ze onder Oranje's souvereiniteit uit, ze blijven Oranje om zijn schoone historische traditie, als het Huis hunner helden, liefhebben, en ook in de Troonsbestijging van Koningin Wilhelmina hebben ze gedeeld met een warme sympathie, met een loutere geestdrift, met een hooge ingenomenheid, die noch in graad van intensiteit, noch in bezielend karakter, voor onze beste tafereelen op den Dam onderdeed.

Op niet ééne meeting kon schrijver dezes getuigen van Nederland's nationale vreugde onder het bewind van zijn geheel eenige Koningin, of uit alle hoeken

der zaal barstte een daverend applaudissement los, en op meer dan één plaats teekende zich onder de hoorders en hoorderessen het spijtgevoel, dat ze niet ook zelven Wilhelmina als *hun* Koningin begroeten konden.

Ze hebben dan ook door een reeks van telegrammen deze hun verknochtheid kenbaar gemaakt. Lees slechts dit ééne telegram uit Chicago opgezonden, en oordeel over de warmte van toon.

„*To her Majesty Wilhelmina!*

QUEEN OF THE NETHERLANDS, PRINCESS OF ORANGE AND NASSAU.

GREETING

We beg your Majesty to accept our good wishes and most hearty congratulations upon your accession to the Throne and desire to convey to your Majesty our united and hearty congratulations upon your coronation as Queen of the Netherlands.

We pray that Almighty God will in His goodness direct and prosper you in all things, that good health may attend you through life, and that your reign may be a long, peaceful and happy one, in which new glories may be added to the land of our forefathers.

As loving respect for woman is a cardinal virtue of our race, it would afford us peculiar pleasure to be present upon the auspicious occasion of your accession, that we might thus give proof of our sincerity and our loyalty, but as this great privilege is by circumstances denied us, we beg your Majesty to accept this expression of our good will and devotion.

We shall ever hold in affectionate remembrance the land of our ancestors, whose people in their struggle for national life and liberty, have given such evidences of energy, self-

sacrifice, and indomitable courage, and whose scholars, inventors, poets and painters have added such lustre to the pages of the world's history.

Lang leeve de Koningin bemind by haar volk."

Is het dan niet een hartverheffend schouwspel bij zoo machtige groep van kolonisten, eens ballingen om der religie wil, zulke gevoelens en gezindheden niet te zien sluimeren, maar luide te hooren spreken?

En als men dan daarbij zich herinnert, wat ons eerste artikel uiteenzette, hoe Nederland deze trouwe mannen en vrouwen schandelijk vergat, ze uit het oog verloor, en zich nauwlijks meer van hun aanzijn en bestaan bewust was, pleit het dan niet voor de eere van den Calvinistischen geest, die deze ballingen bezielde, dat ze, in weerwil van vroeger geleden leed, en daarop gevolgde verwaarloozing, nochtans kwaad met goed vergolden, en dat hun liefde voor het oude Moederland op de hardste proef nooit bezweek?

En waarlijk, die liefde uit zich op allerlei manier.

Komt iemand van over zee uit het oude Moederland tot hen, dan viert heel de kolonie feest, dan is het hun een dag der dagen, dan putten ze zich uit in vriendelijkheid, in gastvrijheid, in eerbetoon, en zouden ze palmen voor u op den weg strooien.

Keer op keer riepen ze mannen uit het oude Holland tot zich, om hun voorgangers en leidslieden te zijn.

Nederlandsche, mits Calvinistische, bladen, laten ze uit Holland tot zich overkomen, en ze lezen ze met graagte. Onze Nederlandsche boekenmarkt vindt nog steeds onder onze kolonisten een gewaardeerden afzet.

Elke post, die New-York verlaat, brengt bundels

brieven naar de familiën in Holland over. Wie er boven op kwam, en het betalen kon, moet eenmaal althans oud-Holland bezocht hebben. Voor nieuwe landverhuizers uit Holland bereiden ze plaats. Gastvrij staat hun huis voor hen open, en ze helpen ze voort. Geldbezending na geldbezending gaat per post meê, om familie-leden in oud-Holland te ondersteunen.

Om er dit nog bij te voegen.

Ze hebben, gelijk plicht was, houw en trouw gezworen aan de Amerikaansche vlag; maar als het pas geeft wordt bij festijnen en op gedenkdagen nog altoos de Hollandsche driekleur naast de vlag met de starren ontplooid.

En indien in den jongsten oorlog tal van jonge mannen uit deze kolonisten meê uittogen, en met name in onze koloniën de geestdrift ten top steeg, dan was het niet het minst, omdat het een oorlog gold met *datzelfde Spanje*, waarmeê oud-Holland in de dagen zijner glorie had afgerekend.

IV.

Onze stamgenooten in Amerika van de jongste generatie zijn van Calvinistische herkomst. De Calvinistische prediker Albertus C. van Raalte bewoog hen tot den overtocht, is zelf aan hun hoofd over zee getogen, en is van 17 November 1846, toen ze New-York's haven binnenzeilden, tot aan zijn sterven op 7 November 1876, tegelijk het geestelijk hoofd onzer ballingen en de ziel der nieuw gevestigde kolonie geweest.

Calvinisten in naam, hebben ze zich niet minder echt

Nederlandsche Calvinisten door hun heldenmoed betoond.

Het was een groep van eenige honderden mannen, met vrouw en kroost, arm naar de wereld, meest handwerkslieden, een enkele hulponderwijzer en kantoorklerk er onder, die na twee en veertig dagen reis in afgehuurde kleine zeilschepen in de Hudson-baai aankwamen. Vandaar zijn ze, op nog kleiner zeilschepen overgegaan, de Hudson opgevaren, door het kanaal in de groote meren gekomen, en, al de meren over, na nogmaals veertig dagen te Detroit aangekomen. En van Detroit uit ging het toen het nog ganschelijk onherbergzame Michigan in.

De plek gronds, hun afgestaan, was nog geheel met oer-bosch of primitieve forest overdekt. En in dat wilde oord, alleen door enkele Indianen bewoond, kwamen de kloekste mannen der emigratie op 9 Februari 1847 aan, in het hardst van den barren winter, die in Amerika in het gemeen, maar vooral op het schiereiland tusschen de meren, nog zoo heel anders woeden kan, dan in Nederland. En daar stonden ze zonder dak of huis, op meêgebrachte proviand moetende teren, bevende voor wat ze ondernomen hadden.

Toen was hun eerste daad, dat ze samen op den hardgevroren boschgrond nederknielden, en dat Van Raalte, in dezen tempel van ongekorven hout, allen voorging in smeeking, om de hulpe van God Almachtig in te roepen. En na het gebed, hief wie een bijl had de bijl op, en de aanval op het woud begon.

Doch toen eerst begon de ellende.

Wat was het kaphout, waarin enkelen hunner, nog in Nederland zijnde, de bijl hadden geslagen, vergeleken bij de reuzenstammen, die zich in dit oerwoud verdrongen, hoog met hun takken dooreengeward? Zoo moesten de Indianen te hulp geroepen, om hun het kappen van zulk een bosch te leeren, en nog duurde het weken, eer één enkele bunder land vrij kwam.

Toen nieuwe teleurstelling.

In plaats van effen bodem lieten de uitgebrande tronken een terrein met diepe kuilen achter, in die kuilen verzamelde zich het vloeiwater, en deze moerassen begonnen giftige dampen uit te ademen, zoodra de lentezon zoelte bracht.

Dit kwaad nam hand over hand toe, toen de thermometer, heel anders dan bij ons, ver over de 100° Fahrenheit steeg. En daarmede brak onder de hardbeproefde kolonisten een complex van booze epidemieën uit, waarin ze, zonder geneeskundige hulp, tegelijk te worstelen hadden met malaria, typhus, roodvonk en pokken.

Een menschelijke ellende, die om het penseel van een Israëls, om een pen als van Dickens in zijn tafereel van „Eden" riep. Huizen waren er nog niet. Een zak huismiddeltjes was al hun apotheek. Zelven moesten ze dokteren. En zóó hoog steeg de nood, dat een boomveller, 's avonds laat een tent voorbijkomend, twee kinderlijkjes op een bed van stroo zag liggen, met de stervende moeder er naast, die in haar doodworsteling van de harde brits gerold, half naakt op den harden grond lag. Hij dekte de moeder toe, liep om hulp, maar vond, teruggekomen, alle leven uitgebluscht, en

niets dan één schouwtooneel van jammer en van dood. Zoo stierven gansche familiën in enkele dagen uit, en eer de epidemieën wijken wilden, stierf *de helft* der emigranten weg.

Toch hield Van Raalte den moed week aan week hoog, tot ook hij ten laatste overmand werd, en op Zondagavond van een tronk het volk toesprekende, en voor het volk tot God smeekende, eindelijk niet meer kon, en neerzeeg onder den roerenden uitroep: *o, God, wilt Gij dan dat we allen wegsterven!*

Maar zijn geloofsveerkracht herwon spoedig haar volle spanning; en het is Van Raalte, en het zijn de stoerste Calvinisten onder de emigranten geweest, die in het eind toch, zelfs over zulk een nood en dood, wisten te triomfeeren.

De poelen en moerassen werden afgeleid, watertochten werden aangelegd, de huisbouw in Zaanschen trant, uit enkel hout, begon. Het land werd in cultuur genomen. Een begin van stedekens en van dorpen werd zichtbaar. Nieuwe emigranten kwamen de eerst uitgetogenen versterken. De eerste kerk van het stedeke Holland verrees. En zoo volgde op de eerste „Drang- und Sturmperiode", een tijdperk van snelle, voorspoedige ontwikkeling.

Juist door de harde werkelijkheid en den nameloozen tegenspoed, waarmeê ze eerst te worstelen hadden gehad, waren deze echte zonen van het aloude geuzengeslacht gestaald.

En toen, is het niet opmerkelijk? reeds in 1850, dus pas drie jaren na hun aankomst, riep Van Raalte reeds om een *school voor Hooger Onderwijs*. Zijn kolonie moest intellectueel gesterkt worden, of ze zou tegen

den levensstrijd niet bestand zijn. En of al op de Synode van Albany de Amerikanen hem tegenvoerden: „Uw plan komt te vroeg. Zoek eerst sociaal vooruit te komen, en denk dan aan een Hoogeschool", — Van Raalte hield als echt Calvinist den eisch van hoogere ontwikkeling staande, en antwoordde: „Het zou voor God niet te verantwoorden zijn, zoo we alleen op land en geld zagen, en de *ontwikkeling* van het volk in den steek lieten. *Neglect here were a crime.* Stilzitten zou misdadig zijn.

In November 1846 landden ze te New-York, en reeds in October 1851, kon Prof. Taylor, van Genève N. Y., de Academy te Holland, het latere *Hope-College*, openen.

Meer dan de tal van dorpen, die ze straks met de namen onzer provinciën, Zeeland, Drenthe, Overijsel enz., stichtten, teekent zulk een daad den geest onzer mannen.

Hun leven zonk niet in, maar verhief zich kloek en met eere. En toen in 1871, op denzelfden dag van Chicago's grooten brand, een vreeslijk boschvuur ook op hun prachtig uitgebouwde stad viel, en heel die stad in de asch legde, zoodat alles weêr weg scheen te zijn, was het nogmaals Van Raalte die de klagenden en beroofden, die nogmaals in tenten toevlucht moesten nemen, saâmriep, en zijn toespraak besloot met den uitroep: „Met onze Hollandsche taaiheid en Amerikaansche vlugheid, ons stedeke Holland herbouwd!"

Veilig mag dan ook gezegd, dat onze Stamgenooten over zee, niet alleen „Dutch" in hun grondkarakter gebleven zijn, maar „improved Dutch" door de ontplooiing van zoo zeldzame energie geworden zijn.

Uit deze koloniën van landbouwers en werklieden is een frisch, kloek geslacht opgegroeid, dat nu reeds zóóver voortschreed, dat er van hun afstammelingen in de Raadszalen van het land zitten, met eere voor de balie pleiten, van den kansel het volk bezielen, en als artsen, architecten en ingenieurs met eere genoemd worden.

Er heerscht onder hen een kloek Calvinisme met een gezelligen toon en open oog voor alle levensbelangen, met zoo niets van de Doopersche stijfheid.

Hun naam is dan ook heel Amerika door, bij wie van andere herkomst zijn, kostelijk.

Ieder weet dat een Hollandsch kolonist vermoed mag worden een vroom man, zedelijk van leven, arbeidzaam en eerlijk in zijn gedragingen te zijn.

En sociaal zijn ze in betrekkelijk korten tijd zoo ongelooflijk vooruitgekomen, dat terwijl een ieder er bijna broodarm aankwam, ze thans bijna zonder uitzondering op eigen erf zitten en geen zorgen voor de nooddruft des levens meer kennen.

Toen dan ook op 25 Augustus 1897 de kolonisten van Michigan het gouden feest van hun aankomst vierden, er is gedankt en gejubeld.

Haast stond men verbaasd dat in nog geen halve eeuw uit niets zulk een staat van zaken geboren was. En waar kort te voren uit Transvaal de blijde roep kwam, van wat oud-Calvinistische moed in de worsteling met het machtige Engeland had bestaan, mocht er in geroemd, dat een tweede, niet minder schitterend bewijs van de deugdelijkheid van het Calvinisme op het schiereiland tusschen de Amerikaansche meren was geleverd.

Alleen met dit verschil, dat wij in Nederland voor Transvaal het lied der eere hebben gezongen, maar aan de veel talrijker groep in Amerika nauwelijks het bewijs gaven, dat we wisten van hun bestaan.

V.

De kolonisten der oudere en der jongere generatie nemen sociaal in Amerika een geheel verschillende positie in.

De afstammelingen der mannen van 1650 wonen meest in het Oosten, behooren tot de aanzienlijksten des lands, zijn meestal mannen van groot fortuin, behooren niet meer dan bij uitzondering tot de Dutch Reformed Church, en hielden op de Nederlandsche taal te spreken, en te verstaan.

De mannen van 1847 daarentegen treft men voor het meerendeel in het Westen aan; ze zijn veelal landbouwers en werklieden; zijn, zonder gebrek aan eenig ding te hebben, toch op verre na geen millionairs, behooren tot kerken van Nederlandsche herkomst, en zijn, op enkele uitzonderingen na, nog thuis op Nederlandsch taalgebied.

Toch hebben de oude kolonisten zich niet vreemd gehouden tegenover hen die later overkwamen. De kolonisten van 1847 zijn te New-York gastvrij en hartelijk door hen ontvangen. De oude kolonisten hebben hen in hun nood voortgeholpen. Ze steunden geldelijk op breede schaal hun kerkelijk leven. En toen in 1897 het vijftigjarig jubileum der nieuwe kolonisatie werd gevierd, is de heer Warner van Norden uit New-York naar het

Westen getogen, om de oude kolonisten op het festijn der jongere generatie te vertegenwoordigen.

Ook op den bekenden „Nederlandschen dag" bij gelegenheid van de World fair te Chicago, toen er zevenduizend Dutchmen, onder het wapperen onzer driekleur, ons volkslied aanhieven, waren de oude kolonisten, onder de uitnemende leiding van onzen consul Birkhoff te Chicago, in goeden getale opgekomen. Men zag toen wat een goed consul ook tot sterking van het nationale element vermag; iets wat evenzoo van den heer Steketee te Grand Rapids mag geroemd, maar elders, met name in de Ooster Staten, maar al te zeer wordt gemist.

Maar al ontbreekt zekere aanraking, soms zelfs zekere verbroedering niet, de ineensmelting van beide elementen toeft nog.

De sociale afstand is te groot.

In plaatsen als Cleveland, Ohio, waar een zoo beleidvol man als de heer Ds. Van den Heuvel den toon aangeeft, moge er een dooreenstrengeling zijn, toch blijft het verschil tusschen oude en nieuwe kolonisten dusver scherp geteekend.

Dit is vooral daaraan toe te schrijven, dat onder de jongere kolonisten de leiding van het nationale element zoo goed als uitsluitend *bij de kerk* is. Zelfs de „Colleges" en „Academies", die het hoogere intellectueele leven leiden, dragen er een kerkelijk stempel.

Al is het toch bekend, dat te Grand-Rapids, onder de leiding van den modernen predikant Hugenholtz, zich een kleine groep tegen het voorvaderlijk geloof verklaarde, deze kleine breuke telt ternauwernood meê. De groep van deze moderne kerk is uiterst klein, en

houdt alleen door den geldelijken steun der *Unitarians* van Boston het hoofd boven water.

Over het groot geheel genomen daarentegen zijn de jongere kolonisten wat wij ten onzent *Calvinisten* noemen. Waren ze niet van ons gegaan, ze zouden hier ongetwijfeld behooren tot de antirevolutionaire partij. Van alle in Nederland verschijnende bladen heeft de *Heraut* er dan ook zeer verre de grootste circulatie, en bijna uitsluitend hetgeen hier te lande van Calvinistische zijde uitkomt, vindt er op de boekenmarkt koopers.

Die Calvinistische geest is er zelfs zoo overheerschend, dat meer dan een, die op losse gelegenheid derwaarts toog, en hier te lande op paden van ongeloof was afgedoold, in dezen bezielden kring tot het geloof der vaderen terugkeerde. Ja, wat nóg opmerkelijker is, breede kolonies van Duitsche emigranten, die kerkelijk onverzorgd bleven, zijn allengs door de „Dutch Reformed Church" onder haar hoede genomen, en tal van Duitsche predikanten zijn op die wijze voor het Calvinisme gewonnen geworden.

Ongetwijfeld heeft de *Dutch Reformed Church* ten deze dan ook geen geringe verdienste. Deze kerk is in het Oosten rijk, ja overrijk, en is er nu op uit, om ten Westen in de nieuw-opkomende steden en dorpen haar tenten op te slaan. Tal van goede kerkgebouwen zijn op die wijs voor onze verstrooide en verspreide kolonisten geopend geworden.

Het is dan ook aan de *Dutch Reformed Church*, dat Van Raalte zich in 1848 met zijn eerste kolonie aansloot, en niet diep genoeg kan het betreurd worden, dat later allerlei geschil over de Vrijmetselarij en de

kerkelijke tucht, tot het oprichten van een tweede kerkengroep, naast en tegenover de Dutch Reformed, aanleiding gaf.

We laten het kerkelijk geding hier uiteraard rusten, en bezien de zaak thans alleen uit een *nationaal* oogpunt; en dan lijdt het geen twijfel, of niets heeft op zoo ernstige wijze als juist deze scheuring de positie van het Nederlandsche element in Amerika verzwakt.

Burgerlijk en staatkundig kan het Nederlandsche element er zich niet organiseeren. Dit zou als doel verkeerd gekozen, en onder de constitutie ongeoorloofd zijn. Maar juist daarom drijft het nationale element uitsluitend op de kerkelijke organisatie. De predikanten zijn er de herders en leidslieden, en krachtens dit hooge mandaat staan zij bij God en menschen voor de religieuse, moreele, intellectueele en aesthetische ontwikkeling van onze afstammelingen verantwoordelijk.

Onder hun hoede staan schier alle vereenigingen van kerkelijken en socialen aard, die dusver werden opgericht.

Naar hen ziet het volk op. Van hun lippen verwacht men het wachtwoord.

En nu spreekt het toch vanzelf, dat waar deze invloedrijke mannen in twee slagorden uiteengingen, en zij, zonder elkander vijandig te zijn, toch elkander tamelijk koel voorbijloopen; ja vaak, zoo al geen vlieg, dan toch een zieltje pogen af te vangen; de eenheid en daarmeê de kracht van het nationale element gebroken ligt.

Het is dan ook vooral uit dit gezichtspunt, dat we niet ernstig en krachtig genoeg op hereeniging van beide elementen kunnen aandringen; en we zijn over-

tuigd hierbij de tolk te zijn van ieder deskundige in Nederland, die het gevaar inziet, waardoor tengevolge der bestaande breuke de eere en de toekomst van onzen stam in Amerika bedreigd wordt.

Er sloop zooveel misverstand in, waardoor men over bijzaken struikelde, in steê van den grondslag van het nationale en kerkelijke leven scherp in het oog te vatten.

Vooral bij de quaestie der Vrijmetselarij kwam dit uit.

Wie, uit Nederland overgekomen, in Amerika orthodoxe Christenen in de Vrijmetselarij zag opgenomen, begon natuurlijk met zich te ergeren, want hier te lande staat de Vrijmetselarij zeer beslist en principieel tegen het geloof in de Openbaring over.

Maar in Amerika was dit heel anders. Naar Amerika kwam de Vrijmetselarij uit Engeland over, en droeg daardoor een geheel verschillend karakter. Zelfs ontbrak het in Amerika niet aan de illusie, dat de Vrijmetselarij onder symbolieken vorm niets dan Christelijke waarheid voortplantte.

De heer Albert G. Mackay schreef er in de *New-York Tribune* van 27 Nov. j.l. dit van:

„Yet it cannot be denied that since the advent of Christianity a Christian element has been almost imperceptibly infused into the Masonic system, at least among Christian Masons. This has been a necessity, for it is the tendency of every predominant religion to pervade with its influence all that surrounds it or is about it, whether religious, political or social. This arises from a need of the human heart. To the man deeply imbued with the spirit of his religion there is an almost unconscious desire to accommodate and adapt all the business and the amusements of life, the labors and the employments of his everyday existence, to the indwelling faith of his soul.

The Christian Mason, therefore, while acknowledging and appreciating the great doctrines taught in Masonry, and also while grateful that these doctrines were preserved in the bosom of his ancient order at a time when they were unknown to the multitudes of the surrounding nations, is still anxious to give to them a Christian character; to invest them in some measure with the peculiarities of his own creed, and to bring the interpretation of their symbolism nearer home to his own religious sentiments.

The feeling is an instructive one, belonging to the noblest aspirations of our human nature; and hence we find Christian Masonic writers indulging in it to almost unwarrantable excess, and by the extent of their sectarian interpretations materially affecting the cosmopolitan character of the institution.

This tendency to Christianisation has in some instances been so universal and has prevailed for so long a period that certain symbols and myths have been in this way so deeply and thoroughly imbued with the Christian element, as to leave those who have not penetrated into the cause of this peculiarity in doubt whether they should attribute to the symbol an ancient or a modern Christian origin.

ALBERT G. MACKAY." 1)

Is het dan zoo onbegrijpelijk, dat vele leden der *Dutch Reformed*, de Vrijmetselarij onder zoo geheel

---

1) Het kan niet ontkend worden, dat sinds de komst van het Christendom, er schier onmerkbaar een Christelijk element in het Vrijmetselaarssysteem is opgenomen. Dit was onvermijdelijk, want het is de neiging van iederen predomineerenden godsdienst om met zijnen invloed te doordringen al wat hem omringt op godsdienstig, politiek of sociaal gebied. Deze actie is het gevolg van een behoefte van het menschenhart. In den mensch, die geheel doordrongen is van den geest zijner religie, leeft een schier onbewuste wensch om alle belangen en alle genoegens des levens, den arbeid en het streven van zijn dagelijksch leven, te laten beheerschen door het inwonend geloof zijner ziel.

Daarom, hoewel de Christelijke Vrijmetselaar de groote leerstellingen der

ander gezichtspunt beziende, niet deelden in de ergernis, die er in de kringen der van hier gekomenen door gewekt werd?

En al geven we dan ook volkomen toe, dat deze mannen zich vergisten; dat de Christianiseering der Vrijmetselarij een illusie is; en dat de vrucht der Vrijmetselarij zich *altoos* tegen het Christendom keert; toch volgt hieruit, dat alleen misverstand tot de conclusie kon leiden, om hun een opzet toe te dichten, dat verre van hen was.

We twijfelen dan ook geen oogenblik, of de nieuwe pogingen, die eerlang te wachten staan, om de breuke te heelen, zullen op heel anderen, meer principieelen, strenger kerkrechtelijken voet worden ondernomen, en de dag zal niet meer verre zijn, waarop beide elementen, als één door gemeenschappelijke herkomst, ook tot kerkelijke hereeniging besluiten zullen.

Vrijmetselarij in eere houdt, en dankbaar is, dat deze leerstellingen in den boezem van zijn aloude orde bewaard zijn gebleven in een tijd, dat zij niet bekend waren aan de omringende natiën — toch wenscht hij aan die leerstellingen een Christelijk karakter te geven en ze te verheffen door de eigenaardigheden van zijn eigen geloof, en door verklaring hunner symbolen nader te brengen aan zijn eigen religieuse gevoelens.

Deze begeerte is te prijzen, want zij behoort tot de edelste aspiraties van het menschenhart; en vandaar dat er schrijvers gevonden worden onder de Christelijke Vrijmetselaars, die hierin te ver gaan en die door hunne sectarische verklaringen materiëele schade aanbrengen aan het cosmopolitisch karakter der instelling.

Deze neiging om de Vrijmetselarij te verchristelijken, is in sommige gevallen zóo algemeen geweest en heeft reeds zóo lang de overhand gehad, dat zekere symbolen en mythen op deze wijze zoodanig doortrokken zijn van het Christelijk element, dat zij, die niet tot den oorsprong van dezen eigenaardigen toestand zijn doorgedrongen, in twijfel zijn of zij aan het symbool een oud- of een nieuw-christelijken oorsprong moeten toekennen.

De historie onzer jongere kolonisten sinds 1847 was zoo schoon en bezielend, hun moed en veerkracht heeft zoo verrassend uitgeblonken, en ze hebben in hun huislijk en persoonlijk leven de eer van den Nederlandschen naam op zoo kostelijke wijze hoog gehouden, dat het aller bede zijn of worden moet, om hoe eer hoe beter deze ééne zwarte stip van hun kerkelijke verdeeldheid van het blad dier historie af te nemen.

VI.

De vraag, hoe het te verklaren is, dat de kolonisten der jongste generatie voor de overgroote meerderheid Calvinisten zijn, is niet moeilijk te beantwoorden.

Aan de Kaap, in Transvaal, en in Nieuw-Nederland heeft men hetzelfde gezien. De Calvinist is voor landverhuizing, en bezit juist in zijn scherp omlijnde belijdenis den vereischten waarborg tegen de verbleeking van zijn nationaal karakter. Na verloop van twee en meer eeuwen bleken onze Transvaalsche stamgenooten nog hetzelfde type te bezitten, dat ze eens van hier meênamen.

In den vreemde veel meer dan hier te lande wordt waarde gehecht aan de historische traditiën, en de traditiën onzer schoonste historie zijn nu eenmaal Calvinistisch.

Daarbij komt, dat men van Calvinistische en Liberale zijde het leven voor den Calvinist hier te lande bijna ondragelijk had gemaakt. Thans betert dit. De Calvinisten zijn weêr aanvallenderwijs opgetreden. Ze hebben zich door studie en organisatie gesterkt. En nu reeds nemen ze weêr zulk een plaats in het nationale leven in, dat men met hen rekent.

Maar in de jaren van 1830 tot 1860 was dit niet het geval. De publieke opinie beeldde zich in, dat het Calvinisme den doodslaap was ingegaan, en veroorloofde zich daarom, het op elk terrein achteruit te zetten en te verdrukken.

Dit verdroot, en zoolang men in Calvinistische kringen geen uitweg zag, was het natuurlijk, dat men tenslotte liever van land verwisselde, dan aan zulk een voortdurende kwelling, die tenslotte op publieke vervolging uitliep, te zijn blootgesteld.

Toen dan ook de voortrekkers van 1847 allengs hun toestand geconsolideerd hadden en een soort nieuwe maatschappij in Michigan en Iowa hadden ingericht, was het begrijpelijk dat het overgebriefde bericht van hier telkens nieuwe groepen Calvinisten derwaarts lokte. En ook verstaat men, hoe de voortrekkers, die zelf trouw aan het Calvinistisch beginsel hadden gezworen, er steeds op uit waren, om geestverwanten tot overkomst te bewegen.

Zoo gaf het Calvinisme van meet af den toon aan. Het vormde in deze koloniën de publieke opinie. Het ijverige kerkelijk leven voedde deze geestesrichting. En de hoogescholen gaven haar stuur.

En mocht al niet zonder grond beweerd, dat er in 1870 en volgende jaren zekere aarzeling merkbaar werd, dan moet even dankbaar erkend, dat de nieuwe Calvinistische beweging, die in Nederland opkwam, ook op deze Koloniën heeft ingewerkt, en dat telkens predikanten van hier derwaarts togen, die met moed en bezieling zich op de sterking van het Calvinisme toelegden.

Zij, die af en toe pogingen aanwendden, om aan het

Calvinisme in deze kringen afbreuk te doen, mogen zich dan ook wel tweemaal bedenken, eer ze hierin voortvaren. Het lijdt toch geen twijfel, of de verzwakking van het Calvinistisch beginsel zou zonder onderscheid voor alle deze Koloniën een achteruitgang, en ten slotte een uitsterven van het Nederlandsch type, ten gevolge hebben.

Zoolang een goed georganiseerd kerkelijk leven, met een belijdenis die rechtstreeks met de beste traditiën onzer Historie verband houdt, aan onze kolonisten een eigen terrein biedt, waarop ze het leven van den Nederlandschen stam blijven voortzetten, kan men veilig alle vreeze voor de opsmelting van hun nationaal element van zich zetten.

Reeds nu echter ziet men, hoe die kleine groepjes, die met het geloof der vaderen braken, met de Calvinistische ook de Nederlandsche traditie prijsgaven, en, bijna geheel doorvloeiend, zich in Engelsch-Amerikaansche kringen oplosten.

Met het oog hierop is het verblijdend, dat het Amerikaansche staats- en burgerleven zelf nog zoo diepe Calvinistische grondtrekken vertoont.

Wie hier te lande goed Calvinist wil zijn, wikkelt zich in rusteloozen strijd, omdat ons Staatsleven thans zoo goed als geheel de beginselen der Fransche Revolutie tot grondslag heeft, en in ons publiek maatschappelijk leven de irreligieuse toon de bovenhand wist te verwerven.

Maar in Amerika is dit gansch anders. De Staatsinstellingen beantwoorden er nog goeddeels aan het Calvinistisch fundament, dat door Puriteinen en Pilgrim-

fathers gelegd is. De religie leeft er nog op het publieke terrein. En in het maatschappelijke leven vindt de Calvinist allerwegen een geopende deur.

Zoodra het aan onze kolonisten gelukt, zich intellectueel krachtiger te ontwikkelen, zullen ze dan ook zien, dat ze tot in de hoogste betrekkingen van Staat en Unie zich den weg gebaand zullen zien.

Ze hebben daarbij als Hollanders niets tegen zich, maar eer veel voor.

Een Hollandsche naam geldt er als een aanbeveling; en nog onlangs stonden in den Staat New-York bij de candidatuur voor het Governor-ship de twee Hollandsche namen van Roozevelt en Van Wijck tegenover elkander.

Zelfs zal het niemand verwonderen, als eerlang een man van Hollandsche afkomst President der Vereenigde Staten wordt. Nu reeds is Hobart, die eveneens van Hollandsche herkomst is, Vice-president en Voorzitter van den Senaat.

Een der Hollandsche bladen in Orange-City wees er, in verband hiermede, zelfs op, dat reeds eenmaal een Martin van Buuren als President, met Hollandsch bloed in de aderen, was opgetreden. Zeker een min gelukkige verwijzing, daar ieder weet hoe deze Van Buuren niets dan een creatuur van zijn voorganger was, en optrad in de dagen, toen onze Nederlandsche gezant bijna paspoort had gekregen, omdat zijn vrouw weigerde naast een Ministersvrouw van slechte zedelijke reputatie aan te zitten.

Neen, als ooit een man met Hollandsch bloed in de aderen in het Witte Huis binnengaat, dan zij het een man van hooge eere, gelijk dit nu de Vice-president

Hobart is, en een man die met de Lincoln's, Clevelands en Mc. Kinley's op één lijn mag staan.

Men wil in Amerika geen president, of hij moet een beslist geloovig man zijn.

En niet door het Calvinisme af te zweren, maar juist door het hoog in eere te houden, zullen de staatslieden onder onze jongere kolonisten den weg der eere, der verhoogde eere voor zich ontsloten zien.

In verband hiermeê was het noodzakelijk, dat ook onder onze Amerikaansche kolonisten het „Wien Neêrlandsch bloed" uit de dagen onzer kleurloosheid, weêr door het pittige „Wilhelmus van Nassauen" in zijn oude toonzetting vervangen werd.

Het heeft schrijver dezes dan ook weinig moeite gekost, dat oude volkslied onzer nationale glorie weêr in eere te herstellen. Bijna op alle meetings die hij hield, is het gezongen, en te Chicago was het zelfs in duizenden afdrukken, met muziek, rondgedeeld.

De beteekenis hiervan zullen de minnaars der *Folklore* verstaan.

Tollens' zang met zijn „Van vreemde smetten vrij" klonk al te zonderling onder Kolonisten, onder wie gemengde huwelijken algemeen zijn; en „die plek waar onze wieg eens stond en eens ons graf zal staan," ging toch op den duur niet voor onze stamgenooten, die voor het meerendeel in Amerika geboren zijn, en voor wie nergens anders dan in Amerika het graf zal worden gedolven.

Dit behoefde nauwelijks gezegd te worden, of heel de meeting waarin men sprak gevoelde het. En mag nu, in steê van dat onbruikbaar geworden lied, het

„Wilhelmus" weer vat op de harten krijgen, dan zal deze „Marseillaise der Reformatie," met haar wegsleepende muziek, een der uitnemendste instrumenten kunnen zijn, om het historisch stamgevoel bij onze kolonisten op te wekken en levendig te houden.

Voor Oranje klopt aller hart in deze Koloniën nog warm, en een lied met het *Wilhelmus van Nassauen* aan het hoofd, draagt reeds daarom voor hun besef een bijna heilig karakter.

VII.

Wat ons vooral in Amerika te hulp komt, is de hooge dunk, die er ten faveure van het Hollandsch element bestaat.

In Engeland smaalt men op alles wat „Dutch" en „Double Dutch" is. Op reis langs den Rijn en in Zwitserland verneemt men omtrent het Hollandsche element zelden verheffende indrukken. In de pers van Europa telt Nederland nauwlijks meer meê.

Maar zoo is het in Amerika niet. Een Hollander is er om zijn afkomst geëerd; en ook onze jongere kolonisten hebben er zoo uitnemenden indruk weten te maken, dat schrijver dezes allerwegen bij hooger en lager magistraatspersonen met de grootste waardeering en ingenomenheid over het Hollandsche element en de Hollandsche landverhuizers spreken hoorde. Men eerde ze allerwegen als een religieus, zedelijk, ijverig, eerlijk en rustig element der bevolking.

Wat alleen nog bij veel Nederlandsche kolonisten aan het zoo onmisbare *selfrespect* in den weg stond, was

de geringe dunk over het Hollandsche leven, dien ze uit het vaderland met zich hadden gebracht.

Schrijver dezes heeft zich daarom beijverd, allerwegen het besef te verlevendigen, dat er door heel den Nederlandschen stam in Holland, in België, in Transvaal, en aan de Kaap, een opleving te constateeren viel, een besef dat er een weêropstaan was uit onzen winterslaap, en bovenal een besef, dat men de beteekenis van den Nederlandschen stam vooral niet naar Nederlands kleinheid mag afmeten, maar wel te verstaan heeft, dat deze stam over tal van landen verspreid, en nu reeds de tien millioen naderend, nog een ernstige en hooge roeping voor de toekomst heeft.

Sluit onze stam zich binnen Schelde en Dollart op, dan *blijven* we klein, en worden proportioneel *al* kleiner, naarmate de andere natiën hun millioenen uitzetten.

Maar doorziet men, dat de Nederlandsche stam veel verder reikt dan onze eigen grenzen, dan bereiken we reeds nu over heel de wereld een respectabel cijfer; dan is er geen oorzaak, waarom we ons straks niet nog veel breeder zouden ontplooien; en ontwaakt van zelf ook in de Amerikaansche stamgenooten het bewustzijn, dat ze, met ons *land* te verlaten, daarom van den Nederlandschen *stam* niet zijn afgescheurd.

Slechts één uiterst gewichtig en pijnlijk vraagstuk komt hierbij aan de orde, dat ietwat breeder toelichting vraagt: Het *vraagstuk van de taal.*

Moet er bij onze Amerikaansche kolonisten op worden aangedrongen, dat ze het Engelsch uit hun kringen weren, en alleen het Nederlandsch als moedertaal blijven bezigen? Of wel moet hun de raad worden gegeven,

om, nu ze Amerikanen geworden zijn, ook op de Amerikaansche taal over te gaan?

Aanvankelijk hield men vast aan het eerste stelsel. In huis sprak men uitsluitend Hollandsch. In de kerken werd tot voor korten tijd aan geen andere predikatie dan in het Nederlandsch gedacht. En vraagt men naar de pers, zie hier dan de breede lijst van de bladen en tijdschriften, die er nog altijd in de Hollandsche taal uitkomen:

1. „De Telegraaf", 8 pag. Rep. Schreuder & Poelstra. Paterson, N. Jersey.
2. „De Standaard", 4 pag. (2 *maal per week*) Dem. D. Schram, Grand Rapids Michigan.
3. „De Vrijheids Banier", 4 pag. Rep. W. Verburg, Grand Rapids Mich.
4. „De Gids, Christelijk", 4 pag. J. Pos, Grand Rapids Mich.
5. „Een Stem des Volks", 4 pag. G. Roelofs. Geheel Onth. Grand Rapids.
6. „De Hope", Ger. Kerk, 8 pag. R. Kanters uitg. Holland Mich. De redactie wordt jaarlijks benoemd.
7. „De Wachter", Chr. Ger. 4 pag. Rev. A. Keizer red., Holland.
8. „De Grondwet", Rep. 16 pag. Wed. Mulder. Uitg. J. Verwey red., Holland.
9. „De Ger. Amerikaan", verschijnt maandelijks, Holland.
10. „De Holl. Amerikaan" Rep. 4 bl. (2 *maal per week*) Kalamazoo Mich.
11. „De Nederlander" Rep. 8 pag. Chicago Ill.
    „Onze Toekomst" 4 pag. Chicago Ill.
12. „De Boodschapper" 4 pag. Fulton Ill.
13. „Pella's Weekblad" 8 pag. Dem. Pella Iowa H. uitg.
14. „De Bode" Jan Hospers, 4 pag. Springfield, S. D.
15. „Sioux Center Nieuwsblad" 8 pag. Ind. Sioux Center Iowa, Sneltjes & Van der Meulen.

16. „De Vrije Hollander Dem." 8 pag. M. P. V. Oosterhout Red. Orange City.
17. „De Volksvriend, Chr. Nieuwsblad", Rep. 8 pag. W. P. Oggel, Uitg. en Red. Orange City.
18. „De Heidenwereld", Maandschrift Zending, F. Overkamp uitg. Orange City.

Hierbij zijn nog te voegen twee Roomsch-Katholieke bladen, die onder den titel van *De Gids* en van *Onze Standaard* in Wisconsin het licht zien. Een vrij aanzienlijke journalistiek alzoo, vooral zoo men er op let, dat er onderscheiden bladen onder zijn, die in formaat eens zoo groot zijn als ons eigen blad.

De aangenomen levensregel is in den aanvang ook zeer stellig geweest, dat men het Engelsch als contrabande beschouwde, en taai aan het Hollandsch vasthield.

En toch, waarom het verheeld, geslaagd is die poging niet.

Om één voorbeeld te noemen, op een banket, aan schrijver dezes te Holland, Mich., aangeboden, en waar een honderdvijftig gasten aanzaten, werd druk getoost. Die toasten stonden dan ook, naar Amerikaanschen trant, op het menu vermeld. Maar al had men zich afgesloofd om het menu zelf geheel in Hollandsche woorden te laten drukken, zoo zelfs, dat „hors d'œuvres" niet onaardig met „zijschoteltjes" vertaald was, de toasten werden *in het Engelsch* aangekondigd, en de meeste „*Sentiments*" die er onder stonden, evenzoo.

De president van de tafel presideerde dan ook op uiterst geestige wijze in het Engelsch, en op Professor Dosker en Mr. Verwey na, werd door een ieder zijn

dronk in het Engelsch ingesteld. En versta wel, dat greep plaats bij het verwelkomen van een gast uit Holland, en onderwijl alle toasten, in het Engelsch, van hartelijke liefde voor den Nederlandschen stam overvloeiden.

Naast de Nederlandsche bladen bestonden dan ook bijna overal Engelsche bladen, die aan invloed en leidend vermogen de onze veelal overtroffen.

In de conversatie bleek telkens, hoe het Engelsch aan de meesten beter afging. Een „lecture" over het Calvinisme, met opzet te Holland, Michigan, in het Hollandsch en niet in het Engelsch voorgedragen, was, volgens vertrouwbare getuigen, door geen derde van het publiek verstaan.

Op beperkt terrein, keuvelend over huislijke aangelegenheden, is men zijn Nederlandsch nog meester, maar zoodra een hooger liggend, meer ingewikkeld onderwerp wordt aangeroerd, mist men al die noodige woorden en uitdrukkingen, die men in het Engelsch terstond bij de hand heeft.

De opschriften op winkels en magazijnen zijn reeds grootendeels Engelsch. En wat nog zwaarder weegt, de gewone litteratuur, die men leest; de liederen die men zingt; de reviews die men raadpleegt; de handboeken, die men gebruikt, zijn zoo goed als uitsluitend Engelsch. Op godsdienstig gebied leest men nog enkele Hollandsche boeken, op elk ander gebied niet meer.

En hierbij komt als tweede, niet minder ernstig verschijnsel, dat het jongere geslacht zich door het Nederlandsch, dat het oude geslacht handhaven wil, *gedrukt gevoelt.* Een gevoel van gedruktheid, dat bij niet zoo weinigen nu reeds in *tegenzin* tegen het Hollandsch

oversloeg, en soms op een *dwepen* met het Engelsch uitliep.

Een kellnerin in een hôtel, die beide van vaders en van moeders zijde uit Hollandsch bloed stamde, weigerde schrijver dezes in het Hollandsch te antwoorden, en gaf op schamperen toon te kennen, dat het Hollandsch geen beschaafde taal was, en dat ze, kort en goed, niet anders dan Engelsch wilde spreken, en daarom ook tot de Engelsche Methodisten-kerk was overgegaan.

De feitelijke toestand is dan ook deze, dat de oudere kolonisten, die eerst jaren lang schier in afzondering van het overige Amerika geleefd hebben, hun Hollandsch dialect, de één het Zeeuwsch, de ander het Betuwsch, een derde het Groningsch, hebben aangehouden; zich in het Engelsch niet zoo thuis voelen; en aan hun kinderen het euvel duiden, zoo ze aan het Engelsch de voorkeur geven. Voorts dat de kolonisten die in een later tijdperk, toen het isolement reeds overwonnen was, overkwamen, en die meest van middelbaren leeftijd waren, nog wel het Hollandsch behielden, maar zich toch reeds gemakkelijker in het Engelsch bewegen. En eindelijk, dat het jongste geslacht niet alleen zeer beslist het Engelsch voortrekt, maar, en dat is het pijnlijke, uit reactie tegen het Conservatisme der ouders, het Hollandsch als *een plaag* gaat beschouwen, en op het punt staat van de *sympathie* voor het oude stamland in *antipathie* te laten verkeeren.

Men gevoelt dat deze toestand, met het oog op de toekomst, uiterst bedenkelijk is.

Blijft men aan het oude stelsel vasthouden, dan is in twee geslachten het Nederlandsche element ten doode opgeschreven.

VIII.

De gedragslijn bij kolonisatie, wat *de taal* betreft, te volgen, hangt niet van willekeur af, maar wordt beheerscht door den algemeenen regel, dat (tenzij er staatkundig isolement zij) de zwakkere in intellectueele kracht, het ten slotte toch voor den sterkere aflegt.

Staatkundig isolement verandert den stand der quaestie geheel, en juist daarom gaat hier elke vergelijking tusschen Transvaal en Amerika mank.

In de Zuid-Afrikaansche republiek moet en kan het element der Nederlandsche taal met hand en tand worden vastgehouden. Immers deze republiek dankt haar ontstaan uitsluitend aan de reactie van het Nederlandsche element tegen het Engelsche, en dat wel op het terrein eener oorspronkelijk van ons land uitgegane kolonisatie.

Biedt men in Transvaal geen welbewusten weerstand aan de Engelsche taal en de Engelsche levenswijs, dan is Transvaal weg. Het zuigen van den stroom eener machtiger beschaving is op den duur altoos sterker dan het effect van snaphaan of geschut.

De fout der „Afrikaanders" lag dan ook niet daarin, dat ze op het bezit van een eigenaardig dialect aanspraak maakten, en dit wilden handhaven; maar hierin, dat ze dit poogden te doen op een wijs, die geen doel kón treffen.

Ongetwijfeld heeft het oorspronkelijk-Nederlandsche element in Zuid-Afrika, deels door zijn afzonderlijk bestaan, en deels door Engelschen invloed, aanmerkelijke wijziging ondergaan. Edoch, die wijziging is

slechts ten deele eigenaardig, in zooverre ander terrein, ander klimaat, ander levensberoep en andere historie er op inwerkte. Voor zoover daarentegen in de Kaap het Engelsch op het Hollandsch inwerkte, heeft het onze taal niet ontwikkeld, maar bedorven; iets wat daaraan te wijten is, dat de Engelsche beschaving hooger stond dan die der kolonisten. Niet, dat de Nederlandsche beschaving op zichzelf voor de Engelsche behoefde onder te doen, maar aan de Kaap nestelde het Engelsche element zich onder de toongevende, besturende, leidende klasse, terwijl het Hollandsche element schier uitsluitend op beroep en nering dreef. En niet minder, omdat het Engelsch element gestadig van uit Londen gevoed en gesterkt werd, terwijl het Hollandsch element van Nederland was afgesneden.

Het was daarom een besliste fout, dat men aan de Kaap het „Afrikaansch" voor het Nederlandsch in plaats schoof. Het Engelsch is over heel de wereld één. In Liverpool en in Francisco, in Hongkong en te Kartoum. En juist aan die eenheid dankt het zijn kracht. Poogt nu het element van Nederlandsche herkomst, dat zooveel zwakker is, op elk terrein waar het post vatte, iets aparts te wezen, dan moet het in den „strijd om het bestaan" onherroepelijk voor het Engelsch element onderliggen.

Ook al geeft ge toe, dat in het „Afrikaansch" enkele zoeter vormen zijn, en dat het, dank zij de afglipping van enkele toonlooze uitgangen, vooral in het lied, zich sneller beweegt, toch is het volstrekt onbekwaam om den strijd tegen het Engelsche element vol te houden, om de eenvoudige reden, dat een taal nooit op zichzelt

staat, maar *altoos* verband houdt met de litteratuur, de algemeene ontwikkeling en den drang der algemeene beschaving.

Wil men derhalve in Transvaal het oud-Nederlandsche element niet tenslotte zien ondergaan, dan mág er niet langer geaarzeld; dan moet, evenals in Vlaanderen, het hooger ontwikkelde Nederlandsch, dat een rijke litteratuur bezit, en een hooge beschaving vertegenwoordigt, er hoe eer hoe beter, bij het onderwijs, in de kerken, in de bladen en in de officieele stukken in eere komen. Niet slechts ten deele, gelijk dusver, maar overal en op alle manier.

Het „Afrikaansch" zal zich daarom wel als dialect handhaven, gelijk de taal van Cremers Betuwsch in Gelderland, of de taal van Fritz Reuter in Duitschland; maar niet aan dit Afrikaansch dialect, maar aan het Nederlandsch moet de taak worden opgedragen, om den Engelschen invloed te keeren.

Dit nu kan en moet in Transvaal, omdat Transvaal, en zoo ook de Oranje-Vrijstaat, in staatkundig isolement leven. Ten deele geldt dit zelfs van de Kaapkolonie zelve.

Maar gaat het nu aan — en zie daar de gewichtige vraag, die beantwoord dient te worden — uit wat in Vlaanderen en Transvaal kan en moet, gelijke conclusiën ook voor onze stamgenooten in Amerika af te leiden?

En dan luidt, na de zaak wel gewikt en gewogen te hebben, ons antwoord ten deze stellig *ontkennend*, en kunnen we tot geen andere conclusie komen, dan dat niets zoozeer aan den duurzamen invloed van het Hollandsche element onder de Amerikanen in den weg zal

staan, als juist het tegen wil en dank handhaven van de Nederlandsche taal.

Een op het eerste oog schijnbaar paradoxe stelling, maar die we onzen lezers verzoeken, onverwijld bij het licht van deze feitelijke tegenstelling te bezien, dat in de Oosterstaten de afstammelingen der oud-Hollandsche kolonie het Engelsch aannamen, maar dwepen met Hollandsche traditiën, trotsch zijn op hun Hollandsche afkomst, en tuk zijn op de instandhouding van het Hollandsch karakter; terwijl omgekeerd in onze later gevormde koloniën in het Westen het jongere geslacht nu reeds, vaak, zoo niet met wrevel, althans met onverholen weerzin tegen het Hollandsch vervuld is, het als een last beschouwt, en pinkoogt met al wat Engelsch is.

Te New-York heeft de oorspronkelijke Hollandsche kerk, uit wrok over de Engelsche overrompeling, tegen den stroom van het leven in, de Hollandsche predikatie nog tot aan het begin van deze eeuw gehandhaafd; en wat was de uitkomst? Dit, dat de kerken leegliepen, en de Hollandsche families voor het meerendeel overliepen naar de Presbyterianen en Episcopalen. Ten slotte heeft men er toen het Hollandsch toch moeten prijsgeven. De kerk is er toch geheel Engelsch geworden, en bestaat nu uit allerlei slag van lieden, maar die voor verreweg het meerendeel niets met de oud-Hollandsche kolonisten uitstaande hebben. Zoo werd vroeger, toen men ook in de Oosterstaten het Hollandsch, tegen den stroom van het leven in, in huis en kerk wilde handhaven, de tegenzin tegen het Hollandsche element ook in die staten al sterker; en juist eerst van het oogenblik af, dat men dezen doelloozen strijd opgaf,

is de oude liefde voor het Hollandsche element weêr opgeleefd, en thans zelfs tot geestdrift geworden.

Met dit feit nu dient rekening te worden gehouden, temeer waar nu reeds in de Westerkoloniën de voorteekenen van geheel gelijk verloop zich openbaren.

Nu reeds sprak schrijver dezes lieden van het jongere geslacht, die uit Hollandsche ouders geboren en in de Hollandsche kerk gedoopt, weigerden een woord Hollandsch te spreken, tot de Engelsche kerk waren overgegaan, en bij zijn opkomen voor het Hollandsche element een donker gezicht trokken, waarop tegenzin zich maar al te duidelijk afteekende.

Op zichzelf stemmen we toe, dat de Vereenigde Staten een Amerikaansch-Zwitserland hadden kunnen worden, met drie of meer talen in onderscheidene staten, gelijk Zwitserland het in zijn onderscheidene kantons vertoont.

Bijaldien de millioenen Duitschers, toen de statenvorming van Amerika haar volle aandrift naar het Westen kreeg, zich allen naar één Staat hadden begeven, en dezen zoo goed als uitsluitend bevolkt hadden, ware het zeer wel denkbaar geweest, dat zich een geheel *Duitsche Staat* had gevormd. De Noren en Zweden hadden misschien desgelijks kunnen doen. En indien op gelijke wijze de Nederlandsche kolonisten in zoo grooten getale naar Michigan, en naar Michigan alleen, waren getogen, dat ze dezen Staat zoo goed als uitsluitend bevolkt hadden, dan ware het mogelijk geweest, dat in dezen Staat het Nederlandsch de officieele taal ware geworden en gebleven.

Er zouden zich dan in de Vereenigde Staten deels Engelsche, deels Duitsche, deels Fransche, deels Scan-

dinavische, en deels Nederlandsche Staten gevormd hebben, en de toestand van Zwitserland, ten deele ook van België, zou zich hier hebben herhaald.

Maar zoo is het *niet* geschied.

Het eigenaardige van de landverhuizing naar Amerika is juist, dat alle natiën er geheel dooreen zijn gevloeid. Duitschers, Scandinaviërs, Franschen en Nederlanders hebben zich over tal van Staten verstrooid en verspreid; en zoo is er niet één Staat, waarin één dezer natiën tot onbetwiste heerschappij is gekomen. Zelfs in Louisiana, waar het Fransch oorspronkelijk de heerschende taal was, zijn de ingezetenen van Fransche herkomst door latere immigranten in de minderheid gekomen. En wel heeft Italiaansche en Spaansche landverhuizing er het Romaansche element versterkt, maar toch ook Italianen en Franschen verstaan elkaâr niet, en zoo is ook hier het Engelsch almeer *de* landstaal geworden.

Met dit feit moet alzoo ook ten opzichte van onze Hollandsche stamgenooten gerekend worden. Ook hun landstaal kan niet anders dan het Engelsch zijn, nu ze leven in Staten, waar de overgroote meerderheid Engelsch spreekt, en alleen het Engelsch officieel is.

IX.

Natuurlijk zijn onze kolonisten in Michigan begonnen met niet anders dan Hollandsch te spreken.

Ze behoorden oorspronkelijk bijna uitsluitend tot den landbouwenden of den handwerksstand. Vreemde talen kenden ze niet. En ze woonden lange jaren op hun eenzame hoeven of afgelegën dorpen, van schier alle

aanraking met anderen verstoken. Wat zouden ze dus anders dan hun meêgebrachte moedertaal gesproken hebben, en in wat andere taal zouden hun predikers gepredikt hebben!

Eerst de school sloeg hier breuke in.

Al spoedig heerschte het besef, dat de kinderen óók Engelsch moesten leeren. In Amerika sprak men nu eenmaal Engelsch. Zoo leerden de kinderen het Hollandsch thuis, en het Engelsch op school. Scholen met twee talen waren uiterst zeldzaam.

Vergeet hierbij nu niet, dat de meeste kolonisten geen hoog-Nederlandsch, maar een *dialect* spraken. Mannen en vrouwen, gewoon om in den omgang het zuivere Nederlandsch te spreken, waren er bijna niet. Ze spraken Geldersch of Zeeuwsch of Brabantsch. Alzoo niet de fijn-ontwikkelde taal van het hoogere leven in Holland.

En tegenover dit dialect, dat zich zelf voorthielp, en door de kinderen alleen uit de huislijke overgangstaal werd aangeleerd, kwam nu het Engelsch te staan als schooltaal, met een rijke litteratuur, als taal van het gouvernement en van de wet, en als taal van de aanzienlijkste rangen en standen, die het Amerikaansche leven beheerschten.

Die strijd nu was *ongelijk*.

Uitnemend wel kan het Nederlandsch den kamp tegen het Engelsch, en de Nederlandsche beschaving den strijd tegen de Engelsche beschaving opnemen, mits *met gelijke wapens*. Maar wat *niet* denkbaar zou zijn, is een stand houden en triomfeeren van het Nederlandsch, zoo het zelf alleen omgangstaal is en hoogere ontwikkeling

mist, terwijl het Engelsch er met volle wapenrusting tegenover treedt.

Dan *moet* het Nederlandsch het wel afleggen, evenals elke taal het afgelegd heeft onder gelijke conditie.

De Ieren zijn fel op al wat Engelsch is gebeten. Ze zijn met diepen wrok tegen Engeland in het hart, naar Amerika overgekomen. En toch heeft de poging om het Iersch in plaats van het Engelsch te gaan spreken, bij de leidende mannen onder de Ieren geen weerklank gevonden.

Het Iersch is losgelaten, het Engelsch is aangenomen. En juist door Engelsch te spreken, oefenen de Ieren een invloed van verre strekking uit, dien ze verbeurd zouden hebben, zoo ze zich met het onbegrepen Iersch in eigen kring hadden teruggetrokken.

Alleen de Duitschers hebben een tijdlang beproefd hun eigen taal ook in Amerika aan te houden, zoowel in hun gezin als in hun kerken. Ze waren dan ook zoo sterk, dat ze beide én te New-York, én te Chicago bijna een half millioen van de bevolking representeerden.

Maar ook zij beginnen thans in te zien, dat deze tactiek niet is vol te houden; en met name de Roomsche geestelijkheid, die gewoon is zulke quaesties diep door te denken, heeft thans officieel den maatregel genomen, om het Duitsch in haar kerken door het Engelsch te vervangen, en de Roomsche Curie heeft op dezen maatregel goedkeurend beschikt.

Het spreekt dan ook vanzelf, dat waar geen statenvorming met afzonderlijke talen plaats greep, het Amerikaansch-Engelsch zulk een machtigen assimileerenden invloed oefent, dat het zich van alle hooger leven meester

maakt. Aan de Universiteiten, aan de „Colleges", aan de „Academies", op de High-schools enz. is niet anders dan Engelsch als algemeene opvoedingstaal denkbaar. In Senaat en Staten, op de balie, in de rechtbank, bij examina, bij leger en vloot, en waar niet al, is het Engelsch *de* taal, de taal die officieel en zonder mededinging heerscht.

Op meetings, in clubs, op vergaderingen van een algemeen karakter, wordt niet anders dan Engelsch gesproken.

De boekenmarkt, ook voor alle practische handboeken, kent schier niet anders dan Engelsch.

En *last not least*, de groote *dagbladpers*, en de schier nog invloedrijker menigte van *reviews* op allerlei gebied, komen tot een ieder in de Engelsche taal.

Er zijn wel ook Duitsche, Zweedsche en Hollandsche bladen, maar geheel van localen aard, en zonder de macht van de Engelsche te vervangen, anders dan voor zeer beperkten kring.

Wie derhalve in Amerika tot hoogere ontwikkeling wil geraken, wie op het publieke terrein wil optreden, wie ambt en post wil bekleeden, wie als schrijver naam wil maken, kortom, al wie op het algemeene leven in wil werken, kan dit op breede schaal niet anders dan in het Engelsch doen.

Gevolg hiervan is, dat men nog wel vlot Hollandsch spreekt, zoolang het gesprek loopt over huislijke aangelegenheden, maar de noodige taalvorming mist voor het hoogere leven, en dat alzoo de positie wordt: Het Hollandsch voor huislijke aangelegenheden en in localen kring, maar het Engelsch voor alles wat de publieke

zaak raakt, en in aanraking brengt met den breeden stroom van het leven.

Bij dien stand van zaken nu is het volkomen begrijpelijk, dat de oudere kolonisten, die aanvankelijk niets dan Hollandsch spraken, en zich in het Engelsch nooit goed thuis gevoelden, met leede oogen dezen natuurlijken loop van zaken aanzien. Maar ook, dat daarentegen het jongere geslacht, dat zijn enkel locaal bestaan te boven wil komen, zich afvraagt, wat ze toch aan dat Hollandsch hebben, daar toch immers alleen het Engelsch de taal is, die maakt, dat ze zich in het volle Amerikaansche leven thuis gevoelen.

Gaan nu de ouderen daartegen in, en pogen ze desniettemin de Hollandsche taal aan hun kinderen *op te dringen*, dan geeft dit verdeeldheid, en komt er onverholen tegenzin tegen het Hollandsche element op. Men weigert dan langer een Hollandsch boek te lezen. En reeds waren er, die, enkel om deze oorzake, zelfs de Hollandsche kerk verlieten.

Huwt nu dit jonge geslacht, dan is een onmiddellijk gevolg, dat *hun* kinderen geen woord Hollandsch meer leeren, en dat al wat Hollandsch is als een antiquiteit van minder allooi onder hun dak in minachting komt. Men leest dan geen Hollandsche courant, men leest geen Hollandschen Bijbel, men doorbladert geen Hollandsch boek meer. En gelijk de grootouders *anti*-Engelsch waren, zoo worden de kleinkinderen *anti*-Hollandsch.

Gaat dit proces nu tot in het vierde en vijfde geslacht door, dan raakt het Hollandsch als overgangstaal toch weg; eerst uit de steden, dan uit de dorpen. Dan wordt

toch alles Engelsch, maar dan met verlies van aller liefde voor de Hollandsche traditiën, met toedekking van zijn Hollandsche herkomst, en met prijsgeving van alle Hollandsch leven en alle Hollandsch karakter.

De vraag staat dus niet: Zult en kunt ge het Hollandsch behouden? *Dit kan toch niet.* Onverbiddelijk wordt het Hollandsch als spreektaal toch door het Engelsch verdrongen.

Maar de vraag staat aldus: Zult ge tegen den stroom oproeien, en zoo lang mogelijk tegenworstelen, op gevaar af dat ten slotte niet alleen uw taal weggaat, maar ook de Engelsche geest u geheel overmant? Of wel, zult ge den toch doelloozen strijd van het Hollandsch als spreektaal in tijds opgeven, zoo ge tot dien prijs den „Hollandschen" geest, het Hollandsche karakterelement, en de liefde voor de Hollandsche herkomst en de Hollandsche traditiën en kunst handhaven en sterken kunt?

En zoo nu de vraag gesteld, zijn alle leidende mannen in Amerika, en wij met hen, van oordeel, daar waar in geen geval én taal én traditie te redden is, het beter is, voor die traditie op te komen, dan ten slotte ook de traditie met de taal te zien ondergaan.

X.

Vooral één ding mogen zij, die tegen wil en dank, de oude moedertaal nog aan de jongeren opdringen, niet vergeten; dit namelijk, dat een plas van stilstaand water, zonder af- of toevoer of verversching, zich omzet in moeras.

Hier te lande blijft zelfs het kleinste dorp in gestadige aanraking met het overige land. De nationale ontwikkeling werkt naar alle zijden in alle deelen van het volkslichaam door. Dit geschiedt door de magistratuur, door de pers, door de marktdagen, door bezoek dat men brengt, en bezoek dat men ontvangt. Ook wat men hier in boeken *leest* is grootendeels Hollandsch.

Maar in zulk een kleine kolonie van Hollandsche herkomst in Amerika is dit alles heel anders. Zulk een kolonie, ook al telt ze drie, vierduizend zielen, drijft daar als een oliedrop op de Amerikaansche wateren. Ze is bijna geheel geïsoleerd, en heeft, de koloniën in Michigan nu uitgezonderd, zelfs met de overige Hollandsche koloniën zoo goed als geen verband. Alleen de predikanten komen nu en dan in klassen, en enkelen hunner een enkel maal ook synodaal, saâm.

En vergoeding in contact met Nederland hebben ze daarbij nog veel minder. Aan familie moge nu en dan geschreven worden. Van een enkel weekblad mogen een aantal exemplaren overwaaien. Van stichtelijken aard een enkel boek, dat hier uitkwam, er ingang vinden. Maar voor de groote massa staat dit volkomen gelijk met *geen* contact hoegenaamd.

Zoo ontbreekt voor de oude moedertaal de gestadige levensverversching, de gedurige verrijking. En overmits het bewustzijn van een volk zich in zijn taal afspiegelt en door zijn taal steeds verhelderd en verrijkt moet worden, loopt het ten slotte in zulk een afgesloten kolonie eerst op *stilstand*, en daarna onverbiddelijk op *achteruitgang* in gemeene ontwikkeling uit.

In de taal komt taalbederf, en het volksbewustzijn wordt beneveld.

Dat hindert nu de stokouden niet. Zij hebben toch bijna hun tijd uitgediend. Soms zelfs heeft het buitenmodels van de uitlandsche antikiteit voor hen iets aantrekkelijks. Maar de jongeren hindert dit wel. Zij willen vooruit. Hun arbeidsveld ligt in de toekomst. En eenmaal Amerikaan geworden, willen ze in Amerika's snel voortschrijdende ontwikkeling meêleven.

Het stilstaande water stoot hen af. Alles hunkert in hen, om fier de armen uit te slaan in den frisschen, breeden levensstroom van het Amerikaansche leven.

Zelfs hun taalbesef dringt hen dien kant uit.

De taal is geen liefhebberij-instrument, dat dienst doet voor een „*private*", dat we er buiten het gewone leven op na houden. De taal moet gemeenschapsmiddel voor dat leven zelf zijn.

De taal vereenigt het bewustzijn der enkelen en der groepen tot één volksbewustzijn. Het *nationale* bewustzijn van een volk drijft op zijn taalstroom.

En daarom, wetende en steeds meer beseffende, dat ze geen onderdanen meer van onze Kroon, maar burgers van de Vereenigde Staten zijn geworden, en dat hun geslacht voor de toekomst almeer in het Amerikaansche volksgeheel moet ingroeien, gevoelen ze zich onthand en handeloos gemaakt, zoolang ze in de taal van het Amerikaansche volk zich niet even vlot en vlug als de Amerikanen zelven bewegen.

Het staat dus niet: Volle, rijke Nederlandsche, tegenover volle, rijke Engelsche taal-ontwikkeling, maar heel

anders: Een zwevend en schuifelend voortkruipen van het Hollandsch in een onzuiver dialect-mengsel tegenover de machtige, hoogopgevoerde ontwikkeling van een der rijkste wereldtalen met een hoogstaande, overrijke litteratuur.

En die tegenstelling laat geen keus voor wie zelf naar hooger ontwikkeling dingt. Gevolg waarvan is, dat steeds meer juist de meest intelligente krachten aan het Hollandsch onttrokken worden, en dat, door het overlaten van het Hollandsch aan de minder ontwikkelde volksklasse, onze op zichzelf zoo schoone en rijke taal steeds meer verarmt en inzinkt.

Voor het behoud van het Hollandsch element moet daarom op een geheel andere bestemming der taal de nadruk worden gelegd.

In zooverre de taal instrument *voor het heden* moet zijn, hebben onze kolonisten, na eenmaal zich in den maalstroom van het Amerikaansche leven te hebben geworpen, er niets aan. Dan sluit hun eigen taal hen veeleer af, breekt hun invloed op de maatschappij om hen heen, en staat in den weg aan hun toekomstige, zelfs sociale en financieele ontwikkeling.

Maar de taal heeft ook een roeping met opzicht *tot het verleden.*

Een volk is niet alleen de menschenmassa die nu vereenigd leeft onder eenzelfde wet, maar omvat evenzoo de vroegere geslachten. En het is juist de taal die ons met die vroegere geslachten, met hun strijd en worsteling, met de uiting van hun bewustzijn en hun letterkunde, met hun denkschat en hun levenstraditiën in gemeenschap stelt.

En nu vindt elk kolonist in een vreemd land zich in deze dubbele positie, dat hij *voor het heden* en voor de toekomst moet ingroeien in het nieuwe volksleven, waarin hij werd opgenomen; maar dat hij *voor het verleden* tot het volk van zijn herkomst blijft behooren.

Dus is *voor het heden* het Amerikaansch-Engelsch zijn taal, maar de banden *met zijn verleden* blijven in de oude moedertaal ingeweven.

De goede norma voor al zulke kolonisten is derhalve, dat ze *voor het heden* overgaan in de taal van het volk, waarin ze burgerrecht zochten en ontvingen; maar dat ze *voor het verleden* de macht over hun vroegere taal behouden.

Doch juist hieruit volgt dan ook, dat de vrije en vlotte beweging in het Engelsch *aller* deel moet zijn, en dat de kennis van de Hollandsche taal, daarbenevens, stand moet houden bij dat deel der bevolking, dat den toon aangeeft, en geroepen is drager der historische traditie te zijn.

Juist dus het omgekeerde van nu.

Thans gaat het den weg op, dat het Hollandsch het taaist stand houdt bij de minst ontwikkelden, en almeer uitslijt onder de intelligente kolonisten.

Naar goeden regel daarentegen is het juist eisch, dat wie in zijn bewustzijn niet alleen het *heden*, maar ook het *verleden* opneemt, het best ook in onze moedertaal thuis zal zijn.

In een volgend artikel komen we hierop terug, voor wat de praktijk aangaat. Thans zij er alleen nog op gewezen, dat het aanhouden van een *dubbele* taal voor de ontwikkelde volksklasse geen bezwaar hoegenaamd kan opleveren.

In tal van landen spreekt de ontwikkelde klasse zonder uitzondering twee talen.

In Oostenrijk spreekt elk Hongaar en elk Slaaf, behalve zijn eigen taal, ook het Duitsch. In heel Vlaanderen, Brabant en Antwerpen, spreekt ieder man of vrouw van hooger ontwikkeling behalve het Vlaamsch ook het Fransch. In den Elzas en in Lotharingen kent ieder ontwikkeld man Duitsch en Fransch. In Wales spreken de hoogere klassen zonder onderscheid én Welsh én Engelsch. Zoo is het in Zwitserland, zoo is het in Finland. Zoo is het aan de Kaap met het Engelsch en Hollandsch. En zelfs in onze koloniën vindt ge tal van streken, waar tweeërlei taal gangbaar is.

Het is alzoo niets te veel van onze kolonisten in Amerika gevergd, zoo we hun, in naam van hun Nederlandsche herkomst, den eisch stellen, dat hun meer intelligente mannen en vrouwen, behalve het Engelsch, waarin allen thuis moeten zijn, ook het Hollandsch, als weeldetaal, zoo men wil, maar dan toch als een taal, die van hun herkomst en hun verleden onafscheidelijk is, zullen aanhouden.

Zonder overdrijving mag zelfs gezegd, dat men zich thans moeilijk een beschaafd man of een beschaafde vrouw denken kan, die niet minstens *twee* talen kent. En dit zoo zijnde, moet de taal die voor onze kolonisten hierbij het eerst in aanmerking komt, buiten kijf de Nederlandsche taal zijn.

Aan de lager ontwikkelden overgelaten, zinkt het Nederlandsch onverbiddelijk tot de laagte van wat men in Pennsylvania noemt: „the Pennsylvanian Dutch." Reeds nu klonk het schrijver dezes stuitend in het oor,

toen hem door een als dame gekleede dienstmaagd in zijn hotel gevraagd werd, niet: Wat belieft u? of: Wat wenscht u voor uw middagmaal?, maar boersch-weg: *Nou, wat lust je?* Op die wijs zinkt het Hollandsch in, en stoot af.

Maar wordt het door de intelligentste klasse, dank zij dege studie, bijgehouden, dan zal het Nederlandsch er weêr zuiver en in fijner vorm weerklinken, en juist de besten onder het opkomend geslacht boeien.

XI.

Strekt onze conclusie, om, figuurlijk gesproken, bij Kolonisten-plebisciet het Nederlandsch als spreektaal af te schaffen?

De vraag is te ongerijmd, om antwoord te vergen. Een taal af te schaffen, staat in niemands macht. Een taal die wegsterft, sterft, (gevallen van Overheidsgeweld uitgezonderd) altoos aan tering.

Wat onze conclusie wil, is heel iets anders. Ze wil het aan onze Kolonisten duidelijk maken, dat de Nederlandsche taal als gemeene spreektaal onder hen toch wegsterft, en dat, zoo ze niet naar *andere* middelen omzien, die het *Nederlandsch element* kunnen handhaven, mét de taal óók het *Nederlandsch karakter* er uitgaat.

Als omgangstaal verdwijnt het Nederlandsch toch. De stand van zaken is deze: In het eerste geslacht spraken ouders en kinderen thuis nooit anders dan Hollandsch. Toen het tweede geslacht opkwam, hielden vader en moeder dit vol, doch de kinderen spraken alleen nog Hollandsch om vader en moeder; onder elkander Engelsch.

En nu in het derde geslacht spreken vader en moeder nog veelal Hollandsch met hun beiden; maar als de kinderen er bij zijn, spreken ze met de kinderen Engelsch.

Er zijn uitzonderingen, maar zóó is de regel.

Wil men nu het Hollandsch element *forceeren* door den kinderen van de vierde generatie tegen wil en dank het Hollandsch op te dringen, dan mislukt dat plan toch, dan zuiveren ze eerst zelf getrouw het Hollandsch als een boozen zuurdeesem uit, en wordt straks aller antipathie naar het rood-wit-blauw gekeerd, en aller sympathie schier „weggezogen" naar het Jingoïsme, d. i. naar het Amerikaansche element in zijn waterloten.

Staat het alzoo vast, dat de Hollandsche taal als omgangstaal toch uitsterft, hetzij ge er iets aan doet, hetzij dat ge er niets aan doet, dan volgt hieruit als eenig geldige conclusie, dat de Hollandsche kolonisten voortaan op heel andere wijze voor de handhaving van het Hollandsch element zullen te zorgen hebben.

Dusver liet men het al op de taal drijven. Buiten het taalmiddel werd bijna geen ander middel ter bestendiging van het Hollandsch karakter en van een Hollandsch bewustzijnsleven aangewend.

En *dit* nu moet thans anders worden. Het dient helder te worden ingezien, dat de omgangstaal nu reeds op twee gedachten hinkt. En de leiders en de toongevende mannen hebben zich dientengevolge te doordringen van hun hooge roeping, om op gansch andere wijze voor de rechten hunner Hollandsche traditiën op te komen.

Wat daarvoor te doen is, is niet ver te zoeken. De ervaring, opgedaan bij de worsteling om zelfbehoud van

anderer nationaal element elders, wijst hun het spoor.

En dan geldt als hoogste eisch, dat de studie der Nederlandsche taal, der Nederlandsche historie, en, om een reden, die later wordt toegelicht, ook het Oud-Nederlandsch recht, aan één of meer Universiteiten in Amerika onderwezen worde.

Met volle intellectueele macht moet de nationale uiting van het Nederlandsche leven in Amerika onder de mannen der Hoogeschool aan het woord komen.

Dit nu kan, op tweeërlei manier. Òf doordien kolonisten van fortuin een of meer katheders stichten, òf doordien men in Michigan, waar de Universiteit van Ann-Arbor een Staatsuniversiteit is, bij de politieke stembus zijn eisch doe gelden, en, wordt daaraan niet voldaan, als één man zich van de stembus onthoudt.

Te dezen opzichte behoeft men slechts te spreken, of men wint zijn spel; mits de Amerikanen maar inzien, dat er Hollandsche taaiheid, in wel aaneengesloten gelederen, achter zit.

En voorts zou, naar onze vaste overtuiging, het onderwijs in deze vakken niet in het Hollandsch maar in het Engelsch moeten gegeven worden, overmits zoo alleen de toeloop tot zulke colleges verzekerd blijft.

Gelijken eisch zouden we willen doen gelden voor wat wij noemen het gymnasiaal en middelbaar onderwijs, de dusgenoemde Colleges, Academies en Hoogescholen.

In plaatsen als Grand Rapids, Holland-Michigan, en Orange-City, waar het Hollandsche element óf overwegend óf althans zeer talrijk is, moet het als een groote fout worden beschouwd, dat onze mannen er het

facultatieve onderwijs in onze taal, onze historie en onze letterkunde niet hebben opgeëischt.

Toen schrijver dezes op de Highschool te Grand Rapids, waar over de 30.000 Hollanders wonen, tot zijn verbazing ontwaarde, dat er zelfs aan de meisjes Latijn, Fransch en Duitsch onderwezen werd, maar dat het Hollandsch er schitterde door afwezigheid, liet hij zich ontvallen: *That is a shame*, daarmeê niet doelende op den *principal*, maar wel op de Hollandsche kolonisten, die hun invloed bij de stedelijke stembus eenvoudig ongebruikt hadden gelaten, om voor de rechten van hun nationaliteit op te komen.

Het lijdt toch geen twijfel, of bij den scherpen stembusstrijd tusschen de Democraten en Republikeinen, behoeft een groep kolonisten, die ruim één derde der bevolking vertegenwoordigt, haar eischen ten deze slechts te stellen, om ze voetstoots te zien ingewilligd.

De meisjes en jongens van eenigszins hoogere ontwikkeling moeten op hun Highschools althans de gelegenheid vinden, om op degelijke wijze in de Hollandsche taal, letteren en historie onderwezen te worden.

Voor de lagere school staat de zaak moeilijker. Niet in plaatsen, waar het element van onze natie talrijk genoeg is, om afzonderlijke scholen te hebben. Hetzij men toch acht, vooralsnog met de *publieke school* vrede te kunnen nemen, hetzij men, gelijk reeds hier en daar plaats greep, eigen bijzondere scholen oprichte, — op alle scholen, waar zoo goed als uitsluitend kinderen uit Hollandsche gezinnen komen, kan en moet het Hollandsch facultatief onderwezen worden, evenals men dit ook in andere landen met twee talen, b.v. op vele scholen

in Zwitserland en in België doet. Mits altoos *facultatief*. Nooit zij er dwang. Wie het Hollandsch erbij leert, moet in alle scholen hooger staan, dan wie slechts één taal kent, juist zooals ten onzent een jongen die op de avondklasse er het Fransch bijleert.

Doch met deze actie op onderwijsterrein kan men niet volstaan. Er is een element, dat nog heel andere verpleging eischt, en dat is onze aloude Hollandsche historie.

In die roemrijke heldenhistorie schuilt de eigenlijke kracht, om het stam-element in eere te houden, en Hollands historie moet onder onze kolonisten een ieder kennen.

Daartoe nu is allereerst noodig, dat er een goede Hollandsche historie, breed voor het tijdperk van 1550—1650, en daarvóór en daarachter zeer versmald, *in de Engelsche taal* worde opgesteld. Een plastische historie, met veel teekenende descriptie, en gehouden in den toon en in de taal van het epos. Zulk een historie moet met fraaie platen en portretten verlucht zijn. Ze moet helder en sprekend gesteld wezen. En ze moet zóó goedkoop worden uitgegeven, en desnoods rondgedeeld, dat alle kolonisten er een exemplaar van bezitten, en elk vader zorge, dat geen kind zijn huis uitga, zonder een exemplaar ervan in zijn koffer.

Die oud-Hollandsche historie moet in elk huis gelezen worden. De ouders moeten er hun kinderen meê boeien, en er het besef door wekken van wat edelen stam ze afkomen.

En behalve dit moeten er zich allerlei vereenigingen vormen, om de beoefening dezer historie nog verder voort te zetten.

Op dit oogenblik staat het zoo, dat men vereenigingen, die van de Hollandsche historie studie maken, wel onder de Engelsche, maar niet onder de Hollandsche Amerikanen vindt.

De Engelsche Amerikanen vinden onze historie zóó overbelangrijk, dat zelfs Damesclubs, gelijk die in Rochester, er een ver van oppervlakkige studie van maken. Een vijftigtal lezingen over allerlei bijzonderheden uit onze historie stonden op het program van deze Engelsche Damesclub voor één jaar.

En dien weg moet het ook onder de kolonisten op. In onze knapenvereenigingen, en jongelingsvereenigingen, en vrouwenvereenigingen moet voortaan de Hollandsche historie een vast bestanddeel van bezigheid worden.

En, wat nog meer zegt, in groote plaatsen, waar kolonisten van hooge ontwikkeling zijn, moet een *Society for Dutch history* gesticht worden, die op de hoogte blijft van onze geschiedenisbeoefening, en aldus invloed ten goede ook op de lagere vereenigingen uitoefent.

In de derde plaats wijzen we op het hoog belang van het *nationale volkslied* en op de viering van *nationale herinneringsdagen.*

Het „Wien Neerlandsch bloed" heeft afgedaan. Zoo ergens, dan was het in Amerika misplaatst. De „vreemde smetten" beleedigden onder onze kolonisten elke familie. Daarentegen is het „*Wilhelmus*" juist het heroïsch volkslied, dat bij onze kolonisten, meest van Calvinistischen huize, past.

Welnu, een „Wilhelmus", en daarnaast het: „Zij

zullen ons niet hebben" van Da Costa, moeten het gemeengoed van allen worden. Ieder moet het leeren. Ieder moet het zingen kunnen. En een rijk-poëtische Engelsche vertaling moet teweeg brengen, dat ook zij, die straks geen Hollandsch meer verstaan, het in koor met de anderen meêzingen.

In het „Volkslied" schuilt zulk een macht.

Want vergeet niet, anders zingt men toch volksliederen, maar dan liederen uit heel anderen toon.

Bij het volkslied mogen ook de nationale herinneringsdagen komen.

Eén dag in het jaar althans moet fier- en feestdag zijn voor al wie van Hollandsche herkomst is. Juist in den vreemde heeft men daaraan behoefte. En hetzij men daartoe den gedenkdag van den Briel, of van de Unie van Utrecht, of van Leidens ontzet neme, het moet bij onderlinge afspraak tot een bepaling komen. En op dien dag moet de oude driekleur, saâm met de starrenvlag, worden uitgestoken, moeten er historische optochten zijn, en moet in zoo breed mogelijken kring een feestdisch worden aangericht. Heel de omgeving moet weten, dat het volk van „old Dutch extraction" dan feestviert.

Hieraan kunnen dan worden toegevoegd afzonderlijke herinneringsdagen. De Holland Society te Chicago heeft nu reeds voor 17 April een feestbanket aangekondigd, om den geboortedag van Willem den Zwijger te gedenken (1533—1899). Zoo doe men het meer, en dat te eerder, daar een feestbanket in Amerika zoo goedkoop is. Men drinkt er geen wijn, maar water. De prijs van anderhalven dollar is voldoende, om een feestdisch

aan te richten, en een iegelijk die aanzit, betaalt voor zichzelven.

In de tweede plaats moet er zorg worden gedragen, dat men goede Hollandsche werken in het Engelsch vertale, en aan de jeugd in handen geve. Nu leest de jeugd bijna niet anders dan Engelsche boeken van Engelsche schrijvers; wat zeggen wil, dat het opkomend geslacht niet alleen zijn *Hollandsche taal*, maar ook zijn *Hollandschen geest* kwijt raakt. Hun gedachtenwereld wordt geheel van de onze vervreemd. Hun bewustzijnsleven gaat geheel in het Engelsche bewustzijnsleven over.

Draagt men daarentegen zorg, dat ze de *Tien Jaren* van Fruin, of de beste romans van Bosboom-Toussaint, enz. in het Engelsch lezen kunnen, dan valt wel de taal weg, die toch weg is, maar dan blijven ze doorvoed met Hollandsche herinneringen en met Hollandsche gedachten.

Van harte hopen we dan ook, dat de tak van het Algemeen Nederlandsch Verbond, die er thans gevestigd is, tot dit alles het noodige initiatief neme.

Wat dusver ontbrak, was juist elke organisatie. Er was geen aaneensluiting. Elke kolonie stond op zich zelf.

Thans daarentegen is er een middenpunt. Van dat middenpunt kan de beweging uitgaan. Het kan door die beweging allerlei vertakkingen in het leven roepen. Zoo kan een nationale Stamdag worden vastgesteld en ingevoerd. En zoo Grand-Rapids, Holland, Orange-City en Chicago maar voorgaan, zullen de overigen wel volgen.

En nu het laatste, niet minder belangrijke punt,

waarop we de aandacht vestigen, zoo men wil een punt van *politieken aard.* .

Het begin der Vereenigde Staten ligt te Amsterdam, op wat thans de Prins-Hendrikkade heet, waar eertijds de West-Indische Compagnie haar zetel, haar werven en haar kantoren had.

Van daar uit is New-York gesticht, en die stichting van New-York heeft haar stempel gedrukt op heel het Amerikaansche staatsleven in zijn opkomst.

Dit is wel langen tijd vergeten.

In de dagen der Amerikaansche revolutie was het intellectueele overwicht zeer stellig bij de mannen van *New-England;* en het zijn hún schrijvers geweest, die ingang gaven aan de valsche voorstelling, alsof Amerika's staatsleven een copie ware van het *Engelsche* staatsleven in de 17e en 18e eeuw.

Tegen die voorstelling is thans de historische waarheid in verzet gekomen, en met name Campbell heeft het duidelijk gemaakt, dat niet Engeland, maar *Holland* voor Amerika als model heeft gezeten.

De overtuiging hiervan dringt thans al verder door. Onder de Hollandsche afstammelingen in de Ooster-staten wekt ze nationaal enthousiasme; en dat de *United States* gecopieerd zijn naar de *United Provinces* wordt in steeds breeder kring erkend.

Dit nu moet voor onze Hollandsche kolonisten het aansluitingspunt worden tusschen hun Hollandsch verleden, en hun Amerikaansche toekomst.

Verdoold in Zuid-Amerika zouden zij zulk een aansluitingspunt niet gevonden hebben. Maar hier bestaat het. Diep onder den bodem, waarop ze leven, liggen

fundamenten die het Hollandsche merkteeken dragen.

Zij, meer dan anderen, zijn alzoo de geroepenen, om die oud-Hollandsche fundamenten weêr bloot te leggen; en daarmeê moet het doel worden nagejaagd, om het besef te doen opwaken, dat ze geënt zijn op een stam van hun eigen soort, of althans van zeer nabijgelegen verwantschap. En juist door hun Calvinistischen geest zullen zij nog beter dan anderen in staat zijn, om die verwantschap en gelijksoortigheid in hun bewustzijn te doen opleven.

Daarom drong ons vorig artikel aan op studie ook van het Oud-Hollandsch recht.

Het Oud-Engelsch recht wordt allerwegen aan de Universiteiten onderwezen. En terecht, want ook dat had invloed. Maar stuitend en ergerlijk is het, dat het Oud-Hollandsch recht, dat oorspronkelijk nog zooveel verder reikte, als *non-valeur* buiten rekening blijft.

Onze kolonisten moeten de Amerikaansche historie bij het licht van onze Oud-Hollandsche traditiën leeren bezien. Ze moeten teruggaan tot die oude dagen, toen de stroom van het Hollandsch leven en van de Hollandsche gedachte er den toon aangaf. En tevens moeten ze, door in de Amerikaansche Revolutie wel en scherp tusschen de oud-Calvinistische en de Fransch-revolutionaire strooming te onderscheiden, voor zich zelven tot de keuze komen van de politieke partij, waarbij zij zich hebben aan te sluiten.

Op den tast af deden ze hierbij stellig in zoover de goede keuze, dat ze van de Democraten zich afwendden. De republikeinen zijn historisch de voortzetting van

de oude Whigs, en in zoover van de politiek van onzen stadhouder Willem III.

Maar dit is niet genoeg. Het is beneden hun eere, om zich door de Republikeinsche partij eenvoudig op sleeptouw te laten nemen. En met name hun pers heeft daarom de heilige roeping om in den boezem der Republikeinsche partij de oude beginselen der Whigs weêr in eere te brengen. En al gelukt dit hun nog niet voor heel het land, toch wel *locaal* voor den kring waarin ze leven. En vandaar breidt zulk een kring van denkbeelden zich dan van zelven uit.

Meer voegen we hier niet aan toe.

Wat we neerschreven, was het resultaat van ernstige en langdurige besprekingen met de beste mannen onder onze kolonisten, en onder dezen bestond geen verschil van opinie.

Van de kerktaal zwegen we met opzet. De kerken *zijn* georganiseerd, en kunnen dus met accoord handelen. En weldra zal het regel worden, dat men om en om de diensten in het Hollandsch en in het Engelsch leidt. Een aanvankelijk uitnemende maatregel, mits het „om en om" dan maar *beide* beurten omvatte, zoodat ook de hoofdbeurt bij toerbeurt in beide talen ga.

Voor het overige is, wat we in deze reeks ten beste gaven, niet iets dat ginds verzwegen werd, en nu eerst uitkomt. Integendeel schrijver dezes heeft allerwegen op zijn meetings onder onze kolonisten in geheel gelijken geest gesproken.

In Nederland teruggekeerd, achtte hij het alleen billijk, ook hier rekenschap te geven van de conclusies, waarop hij op het terrein zelf kwam.

Hij durft dan ook van onze Hollandsche kolonisten in Amerika het beste verwachten. De doop van het Amerikaansche leven, dien ze ondergingen, heeft hun goed gedaan. Er is een energie in hen gevaren, die ons in het oude Nederland beschaamt, en God heeft ze gezegend.

Men kan niet een tijdlang in hun midden verkeerd hebben, zonder de verkwikkendste herinneringen meê huiswaarts te dragen.

Hun geheele verschijning verhoogt de hope voor de toekomst van den Nederlandschen stam.

En wie, hier koud van hart geworden, zijn hart door liefde en sympathie verwarmen wil, die ga naar Michigan en Iowa, naar Illinois en Ohio, en de vonk van geestdrift voor ons nationale leven zal van zelf in hem opgloren.

UIT HET KERKELIJK LEVEN.

I.

Ter genezing van bekrompen zin werkt niets zoo weldadig als een bad in *een geheel andere werkelijkheid*, dan waarin ge gemeenlijk verkeert.

Bekrompenheid van zin is de noodlottige, zij het ook natuurlijke vrucht van beperktheid van blik en engheid van levenssfeer. Feitelijk kent men het leven slechts in één verschijningsvorm; die éene vorm vertoont zich te midden onzer omgeving in al zijn vele schakeeringen; en in den strijd tusschen die schakeeringen, kiest wie warm leeft, zóó ernstig partij, dat het hem ten leste te moede wordt, alsof zich geen andere sfeer van werkelijkheid liet denken. En dat juist doet het netvlies onzer waarneming verschrompelen.

Ook op kerkelijk gebied is dat waar.

Vloekerig-los in den mond zijn is, helaas, in breeden kring Hollandsche hebbelijkheid, en al keerden zich in

later tijden ook vele Modernen tegen die stuitende vloek-gewoonte, hun strijd er tegen gold alleen *het fatsoen*. Te vloeken stond niet. Op sociëteit, en onder de karnuiten, spekte dat de conversatietaal, maar in deftiger gezelschap, en vooral in het bijzijn van nog niet geëmancipeerde dames moest men zich van zulke taaluitwassen onthouden.

Tegen het *vloeken* als *vloeken* daarentegen, d. w. z. tegen het door God verboden misbruiken van zijn heiligen Naam, kwam ten onzent alleen „*de fijne*" op, en dan nog meest alleen „de *heel* fijne". Als leden van het ongeorganiseerde *anti*-vloek-verbond deden zich in ons land, welbezien, alleen de steile Gereformeerden kennen, en althans onze Roomsche landgenooten deden aan dezen socialen kruistocht tegen de zonde der loslippigheid niet meê.

Niet dat de Roomschen meer of erger vloeken dan de aandeelhouders in de „groote Protestantsche partij"; maar al vloeken ze niet erger dan „gewoonweg", bij de propaganda tegen het vloeken lieten ze zich hier te lande toch nimmer inlijven.

Maar nu steekt ge den Atlantischen Oceaan over, ge zet te New-York voet aan wal, en rijdt met een trolley-car van New-York naar het aan New-York aangebouwde Brooklyn, en uitstappende stuit ge op een zee van mannen in een plechtigen optocht onder wuivende banieren; een stroom van ouden en van jongen, die door reporters juist geteld, bleek uit niet minder dan elf duizend mannen te zijn saâmgesteld.

Ge vraagt wat dat is, wat die optocht beduidt, en wat in die door den wind gerimpelde vaandels te lezen

staat, en nu hoort ge tot uw verbazing, dat die optocht *tegen het vloeken* is, en dat wel, niet tegen het vloeken als onfatsoenlijk voor fatsoenlijke lippen, maar als hoon aan 's Heeren heiligen Naam. Het is een optocht, zoo zegt een minzame politieagent u, van de „*leden van den Heiligen Naam*".

Dus, zoo concludeert ge, zit Brooklyn stijf in de steile Gereformeerden, want mannen die aldus publiekelijk tegen het vloeken optreden, dat moeten Calvinisten zijn.

Maar niets er van.

Uw wegwijzer zegt het, en het Crucifix, dat ginds vooruit wordt gedragen, bevestigt het u .... die „leden van den Heiligen Naam" zijn .... geen „fijnen" .... maar *Roomschen.*

De Roomschen gaan te Brooklyn in den strijd tegen het *vloeken* voorop, en het zijn niet de fijnen, maar de *Roomschen*, die door openlijk protest het ellendige vloeken willen uitroeien.

Na dien eersten verrassenden indruk stelt ge u al verder op de hoogte van der Roomschen bedrijf in Amerika, en ge ontwaart, hoe ze hun kracht zochten in het stichten van een vrije universiteit, hoe ze veel ijveriger dan de Protestanten voor de Christelijke school tegenover de Staatsschool partij kozen, ja, hoe ze zelfs het „leekenelement", op kerkelijk gebied tot invloed poogden te brengen, zóó zelfs dat de verhouding tot Rome meer dan eens gespannen werd. En zoo wordt ge telkens meer in uw overtuiging bevestigd, dat wie naar wat in Nederland Roomsch heet, *al* wat Roomsch is, dacht te kunnen afmeten, althans in Amerika buiten den waard heeft gerekend.

Doch als ge, hierop afgaande, nu nauwelijks twijfelt, of in Amerika zullen de Roomschen dan ook politiek tegen de beginselen der Fransche Revolutie overstaan, dan keert het blaadje opeens weêr om. Bijna *alle* Roomsche Amerikanen zijn Democraten, ze dwepen met Jefferson, en Jefferson was blijkens zijn strijd in 1793 *de* man die zelf dweepte, en Amerika wilde doen dwepen, met de helden van het gerevolutioniseerd Parijs.

Reeds aan dat ééne staal merkt ge dus aanstonds, hoe uw maatstaf voor de dingen dien ge uit Amsterdam meêbracht, in New-York onklaar is geworden, en dat de consequentie waarmeê ge aan den Amstel placht te redeneeren, aan den Hudson niet meer opgaat.

En denk nu niet, dat dit alleen ten opzichte van de kerkelijke wereld der Roomschen alzoo is, het geldt evenzoo van der Protestanten kerkelijk bestaan.

Schuilt ten onzent alle kerkelijk leven, en durft het ternauwernood fluisterend uitkomen, in heel Amerika staat het kerkelijk leven, dat der Protestanten evengoed als dat der Roomschen, energiek en scherp geteekend op den voorgrond.

Ge *ergert* u soms aan dat publieke kerkelijk leven, soms ergert ge er u aan tot in uw ziel. Zoo b.v. als in New Jersey-city, ook al vlak bij New-York, een predikant per advertentie in alle bladen bekend maakt, dat hij voor de jonge mannen en jonge dames, die trouw de Zondagsschool hebben afgeloopen, *een dansschool* bij zijn kerk geopend heeft, want dat goede Christenen fraai en vlug moeten kunnen dansen, en dat wel niet „geestelijk dansen", zooals weêr anderen het

invoeren, neen maar dansen jongens en meisjes onder elkaâr met zeer gewone walsen en polka's.

Een ander maakt het nog fraaier, en opent, om de geestelijke klandisie der stevigste jonge mannen voor zijn kerk te behouden, bij die kerk een klasse, waar onderricht in het *boksen* gegeven wordt. „Boksen", zoo redeneert deze geestelijke leidsman, verhoogt het „self-respect". Ge zijt dan niet bang, en kruipt voor niemand in uw schulp. En juist zulke flinke, niemand ontziende jonge mannen, moeten den strijd voor Christus en zijn kerk aanbinden.

Zoo stuit ge op allerlei excessen. Ge treedt in Maddisson Avenue op Zondagavond een openstaand, hel verlicht kerkgebouw binnen, en ziet (er is geen preekstoel) op het platform twee lezenaars staan, en achter den éénen een deftig heer, en achter den ander een nog deftiger dame, en tusschen beiden in hooge Chineesche vazen met prachtige ruikers van rozen en chrysanthemums. Die dame doet niets dan met fluweel-zilveren stem wonderschoon zinsneden uit de Heilige Schrift voorlezen, en het publiek zit er verbaasd bij.

Op een Beurtenbriefje vindt ge aangekondigd, dat in die en die kerk de predikant N. N. dienst zal doen, maar voorts in breeder letter dat bij dien dienst zingen zullen de heer X van de Italiaansche Opera, en Miss Y van de Grand Opera. Sterker nog, Zondagmorgen brengt een bijblad van een politieke courant u het buste-portret van die Miss Y, in echt opera-kostuum, met er onder: Contre alto van Dominee N. N.

Altemaal excessen en zonderlingheden, alleszins ge-

schikt om een gewoon Gereformeerd man uit onze lage landen de haren te berge te doen rijzen.

Is dàt hier de kerk?

Ai mij, waar gaat het met Christus' heilige kerk in de nieuwe wereld heen?

Maar tegenover deze ergerende „liabilities," gelijk de Amerikanen zeggen, staan over „assets" die u niet minder verbazen.

In de gemeene buurten, in de salons, in de huizen van „Wijntje en Trijntje," is men voor de kerk bang. In wat hoeken ook de misdaad, de gemeenheid, de ongerechtigheid en losbandigheid wegsluipt, *ze vreest er de kèrk*, want ze weet bij ervaring, en ze voelt nog op het eigen oogenblik, dat de kerk een macht is, die haar nazit en haar schandelijk bedrijf striemt, stuit en inperkt.

Reeds de enkele namen van Dr. Parkhurst te New-York en Dr. Henry te Chicago verwekken schrik in de schuilhoeken der zonde.

Die mannen vermanen niet enkel de geloovigen die opkomen, maar tasten het zedelijk kwaad in de stad hunner inwoning met naam en toenaam aan. Ze organiseeren er hun hulpcorpsen tegen. Ze controleeren de politie of zij haar plicht wel doet. En schiet de politie te kort, dan hebben ze een aanklachtboek van wel geconstateerde feiten gereed, en klagen eerst hooger op, en zoo dit niet helpt, spreken ze publiek in de pers. Dr. Henry heeft zelfs een corps van 25.000 kiezers verzameld, dat bij verkiezingen weigert zijn stem aan de candidaten van wat partij ook te geven, die niet als mannen van *zedelijken ernst* te boek staan.

Daarbij zijn de kerken, zonder weelderig te zijn, net ingericht, om gedruisch te voorkomen met tapijt in alle looppaden belegd, met electriciteit zacht verlicht, met steamfurnaces aangenaam verwarmd, kortom men zit er als thuis.

En het geld vloeit, stroomt. Giften van een tonne gouds, of ook van een half millioen en meer, zijn lang geen ongewone giften. Vandaar dat kerken niet op een zijgracht schuilen, maar op de deftigste straten voor een ieder in het oog loopen, en alle zonder onderscheid met torenspitsen, slank en hoog, zich van verre aankondigen.

Is dan ook ten onzent een predikant vaak een gedrukte figuur, die op de volle markt des levens zich zelden vertoont, in Amerika is elk Bedienaar van den godsdienst geëerd en gevierd in de volle samenleving.

Hij staat in niets achter, heeft in elk opzicht iets voor. Groote spoor- en stoombootmaatschappijen bieden hem eershalve een clerical-ticket tegen halven prijs.

Zoo mengt zich licht- en schaduwzijde in het kerkelijk leven in Amerika dooreen. Maar onder alles blijft de indruk overheerschend, dat uw leven in uw vaderland waarlijk niet de éénige bestaanswijs is, maar dat het rijke leven van Christus' kerk ook in heel andere verschijningen kan optreden, ongetwijfeld met veel dat u ergert, maar ook even stellig met veel dat u boeit.

II.

Doch niet grillig enkel in bijzonderheden, en door haar hooge geëerde positie in de wereld, treedt de

Protestantsche kerk van Amerika zoo geheel verschillend op van wat wij hier te lande gewoon zijn, de heel andere levensverschijning spreekt zich ook uit in haar *bestaan* zelf en als zoodanig, in haar *formatie*, in haar *instituut*, in haar te voorschijn treden *als kerken*.

Men herinnert zich onze moeilijkheden sinds '92 met de A's en de B's, waar in een drietal steden zelfs nog C's bij kwamen. Een alphabetische splitsing onzer Gereformeerde kerken, die, bij ons nawerking van vroegere gedeeldheid, in even tien jaren tijds reeds over de helft slonk, in oprechten en openhartigen stijl door onze Synoden gewraakt en veroordeeld is, en die waar ze dan nog voortkruipt en voortsluipt, zich min of meer schaamt voor zichzelve.

Maar in Amerika voelt men van dien blos der schaamte niets.

Daar blijft men zelfs niet bij A, B, C staan, maar speelt lustig heel het alphabet tot X, Y, Z uit. Ja, zoo dartel woelig is deze splijtzwam daar uitgeschoten, dat zelfs de Hollandsche kolonisten, die aan beteren levenstrant gewend waren, in even bandelooze gedeeldheid zijn uiteengegaan, en b.v. te Grand-Rapids nu reeds, in twee groepen, over de twintig Hollandsche kerken bezitten, die, elk met een eigen kerkeraad, als populieren om een boerenerf naast elkaâr staan.

Toch moet ge dit onzen Hollandschen kolonisten niet te sterk aanrekenen. Wie in een vreemd land komt, is zelden aanstonds in staat tegen een daar heerschende strooming op te roeien.

Niet zij, maar de Amerikanen van Engelsche herkomst drukten hier hun stempel op de kerkelijke usantie.

En welke is nu die usantie?

Kortweg deze, dat elk kerkgebouw een aparte kerk vertegenwoordigt, die met de overige kerken van gelijke belijdenis in geen plaatselijk verband hoegenaamd staat.

Men richt daar een kerk op gelijk hier te lande een club, een sociëteit, een leesinrichting of een badhuis.

Eenige Presbyterianen, of Baptisten, of Methodisten, of Gereformeerden, die in elkanders buurt wonen, en niet dicht genoeg bij hun buurt een kerk van hun belijdenis vinden, vatten het plan op om in hun buurt een eigen kerk te zetten. Daartoe vormen ze een corporatie, benoemen trustee's, brengen kapitaal bijeen, bouwen een kerk, benoemen ouderlingen, beroepen een predikant, en openen nu hun diensten, in de hoop van er velen te lokken.

Van dat lokken moet men leven, en alles wordt er dus op aangelegd, om de kerkelijke onderneming zoo aantrekkelijk mogelijk te maken.

Een predikant „die *niet* trekt" is bij dien stand van zaken een onmogelijke figuur. Zulk een zou in minder dan geen tijd de geheele onderneming failliet doen gaan. Hij moet boeien of hij moet weg.

Want wel zijn er in het Oosten enkele kerken, die schatrijk door haar fondsen zijn, en die het dus kunnen uitzingen, maar bij de sterke concurrentie brengt een „doode" prediker de beste kerk toch om haar eere. Een leege kerk is in Amerika als een winkel die verloopt.

Trustee's en prediker komen daardoor soms scherp tegenover elkander te staan.

Nog kort geleden was er in New-York een kerk,

waar het 's morgens wel ging, maar bij de avonddiensten het gehoor merkbaar dunde. Toen meenden de trustee's, dat men 's avonds van de godsdienstoefening meer een „gezellig samenzijn" dan een kerkelijken dienst moest maken, en noodigden den prediker uit de predikatie op haast niets in te krimpen, en den tijd te vullen met allerlei koor- en sologezang, en ook wel met voorstellingen van kalklichtbeelden. Dat trok weêr. Toen ging men in die richting al verder. En eindelijk deden de trustee's den dienst zoo ganschelijk ontaarden, dat de prediker toch voelde niet meer meê te kunnen. Hij protesteerde er krachtig tegen, dat op die wijs de kerk een Zondags *entertainment*, d. i. een soort van Zondags-*komedie* werd, en hervatte kloekweg de oude predikatie. Maar de trustee's pasten er voor. De leeraar moest kiezen of deelen. Hij moest impressario van een Zondags-komedie worden, of heengaan. En deze dienstknecht des Heeren aarzelde geen oogenblik. Hij verkoos de eere van zijn ambt boven de gunst der trustee's.... *en hij ging!*

Dit systeem van „kerk los naast kerk" te zetten in dezelfde stad, is uiterst geleidelijk opgekomen uit het Engelsche parochie-systeem. In Romes dagen was dit systeem van kerspelindeeling in Engeland gevestigd, en door het burgerlijk bestuur geijkt. Nu nog zou men het in Engeland niet kunnen afschaffen, zonder veelszins het burgerlijk bestuur in verwarring te brengen.

Doch zoowel onder Rome, als onder het Episcopaat der Engelsche kerken, was deze indeeling en versnippering van het kerkelijk leven niet *aan willekeur* overgelaten. Het Episcopaat bepaalde *waar* een kerk komen

zou, en tevens hoever *de grens* van zulk een kerk zou strekken.

Toen nu voor de Presbyterianen en andere Nonconformisten dit Episcopale toezicht ophield, en alzoo elke regelende macht wegviel, bleef er geen andere aanwijzing voor de indeeling over dan het eigenmachtig goedvinden der enkele geloovigen, en zóó ontstond vanzelf in Engeland dit in den grond *Pelagiaansche* stelsel voor kerkbouw. Wie wilden zett'en een „kerkelijke onderneming" op touw, en alle kerken concurreerden onderling met elkaâr.

Nu hindert dit natuurlijk minder in kleine plaatsen, of ook in groote steden waar de bevolking tamelijk gelijksoortig is, en dus de indeeling feitelijk op *buurtindeeling* neêrkomt. De concurrentie tusschen kerken van dezelfde belijdenis wordt dan bijna niet gevoeld, en is zoogoed als uitsluitend actief tusschen de kerken met verschillend bedoelen.

Maar spaak loopt het in de groote steden, als in de verschillende stadsdeelen de rijken, de gezeten burgers, en de werkliedenklasse verspreid leven. Onder dat gesternte toch wordt een kerk in een rijke buurt een kerk voor „enkel gegoeden", in een winkelbuurt van „enkel neringdoenden," en in een armenbuurt van „enkel armen." Dit gaat dan ook zoover, dat er rijke kerken zijn, waar voor geen armen *kan* gecollecteerd worden, omdat ze er niet zijn, en waar de diakenen *niets* te doen hebben, eenvoudig omdat er niemand tot de kerk behoort die steun of hulp noodig heeft. Ook het ouderlingschap is in zulk een kerk een dood paard aan een boom gebonden. Een enkele kerkeraadsvergadering

uitgezonderd hebben ze ter wereld niets als ouderlingen te doen, en de diakenen treden alleen in functie als „brood en wijn" bij het heilig Avondmaal worden rondgedeeld.

Tevens heeft dit ten gevolge, dat de taal de kerk onnoodig splitsen blijft. De Duitschers bouwen Duitsche, de Zweden Zweedsche, de Finnen Finsche kerken, de negers hebben kerken waar enkel „coloured people" komt. En zulks niettegenstaande allen perfect Engelsch verstaan; en alzoo niet *de taal*, maar alleen *de Belijdenis* het kerkelijk leven moest indeelen.

Toch wane men daarom niet, dat de rijke kerken haar rijke inkomsten oppotten. Integendeel, ze zijn mild in hulpbetoon, en stichten allerwegen in de achterbuurten *chapels*, en in de nieuwe streken van het Westen, allerwegen *kerken*, om de minder gegoeden en verlegen geloofsgenooten bij te springen, en het is vooral aan deze levendige en milde actie van de oude rijke kerken uit het Oosten te danken, dat het kerkelijk leven in het Westen zoo snel en zoo welig is opgeschoten. Zelfs de Unitariërs zijn door dien ijver aangegrepen, en b.v. de moderne kerk van Ds. Hugenholtz te Grand-Rapids zou reeds lang door gemis aan deelneming zijn ineengezonken, indien de Unitariërs uit Boston haar niet boven water hielden.

Feitelijk heeft men hier alzoo met een geheel anders ingericht kerkelijk leven te doen, en nu is het opmerkelijk hoe deze geheel andere levensvorm bij eigenaardige nadeelen toch ook weêr zijn eigenaardige lichtzijde vertoont.

Eén dier lichtzijden is, dat de belangstelling in het

kerkelijk leven er sterk door wordt geprikkeld, dat de concurrentie tot het brengen van veel milder offers beweegt, dat de predikanten genoodzaakt worden van hun prediking veel meer werk te maken, en *last not least* dat men op veel kleiner kring een eigen predikant heeft. Toestanden als hier te lande, dat men op 3 à 4000 zielen slechts één leeraar heeft, kent men in Amerika eenvoudig niet. De meeste kerken hebben niet meer dan een 2 à 300 leden, en één predikant op niet meer dan 100, ja op 80, 50 en minder gezinnen, is er volstrekt geen ongewoon verschijnsel. Ook zijn in de groote steden de traktementen, dank zij dit systeem, veel beter dan ten onzent. Een voorname kerk in New-York geeft aan haar predikant een traktement van *f* 10.000 tot *f* 30.000 's jaars. En dit beweegt dan weêr vele jonge mannen, van hooger aanleg en fijner vormen, die hier te lande een andere carrière zouden zoeken, om zich aan den dienst der kerk te wijden. De aanzienlijkste familiën in het land zijn dan ook allerwegen in den leeraarsstand vertegenwoordigd.

Maar de schaduwzijde is niet minder groot.

Slechts op tweeërlei zij hier gewezen.

Vooreerst is de *catechisatie*, of in het algemeen het geven van godsdienstonderwijs door de predikanten (de Gereformeerde kerken nu uitgezonderd) in Amerika zoogoed als onbekend. Men heeft er de Zondagsschool, waarvan *veel* werk wordt gemaakt, maar die toch in den regel in de handen van geheel onbevoegden is, en die zich veel meer toelegt op het uitpluizen van allerlei details uit de Bijbelsche geschiedenis, dan op het verspreiden van geloofsinzicht en van godvruchtigen zin.

En daarmeê is het dan ook uit. Omtrent zijn twaalfde jaar gaat men van die Zondagsschool af, en wordt men aan zichzelven overgelaten, in afwachting of men zich op later leeftijd als „bekeerde" en dan eerst als lid bij zijn kerk zal komen aanmelden. Feitelijk weten de meeste Christenen op later leeftijd dan ook zoogoed als niets van wat hun kerk belijdt. Natuurlijk is dit bij onze Hollandsche kolonisten heel anders en veel beter; ook in de dorpen; en ten deele zelfs bij de Reformed Church in de groote steden; maar over het algemeen genomen is zóó en niet anders de toestand.

En de andere schier nog ernstiger schaduwzijde is, dat de predikanten in de groote steden, met hun groote traktementen, schier uitsluitend in de rijke kringen verkeeren, en geheel in het wereldsche leven dier kringen meêleven.

Beide schaduwzijden tegelijk, en in onderling verband, kwamen het sterkst uit, toen schrijver dezes aan een niet-modern predikant van dit stempel vroeg, waarom hij dan ten minste zijn eigen kinderen niet catechiseerde, en ten antwoord ontving: Daar is geen tijd voor, de school neemt alle uren in, en is er een uur over, dan .... *moeten mijn kinderen naar de dansles.*

III.

Een ander niet minder belangrijk gevolg van dit independentistisch parochiestelsel is het buiten alle kerkelijk verband staan van meer dan de helft der bevolking.

Bij het lezen van statistieke opgaven over het kerke-

lijke leven in de Vereenigde Staten, staat men dan ook bij eersten oogopslag min of meer verbaasd.

De geheele bevolking bedraagt een zeventig millioen zielen, en alle kerkelijke statistieken saâm brengen het niet verder dan tot een goede *twintig* millioen. Een berekening, die, werd ze zonder nader onderzoek gevolgd, tot de gansch verkeerde voorstelling zou leiden, dat er in de Vereenigde Staten 50 millioen Heidenen, Mahomedanen, Joden of Atheïsten zijn. En een statistiek, die, werd ze in haar bijzonderste cijfers als maatstaf genomen, u den indruk zou geven, als hadden de Roomschen in Amerika het meest van allen in de melk te brokkelen.

Die cijfers toch wijzen bijna $6^1/_2$ millioen Roomschen aan, en slechts ruim $4^1/_2$ millioen Methodisten, bijna 4 millioen Baptisten, een kleine 2 millioen Presbyterianen of Gereformeerden, $1^1/_4$ millioen Lutherschen, een goed $^1/_2$ millioen Episcopalen en dito $^1/_2$ millioen Congregationalisten, en voorts een kleine $1^1/_2$ millioen verdeeld over een goede 120 verschillende belijdenissen of denominations.

Mag hieruit nu afgeleid, dat de Roomschen ruim één derde der bevolking uitmaken, omdat ze $6^1/_2$ millioen op de 20 millioen „churched people" tellen? In het minst niet. Al hebben ze toch in de „churched people" ruim 34 pCt., op de bevolking vindt ge slechts 10 pCt. Roomsch-Katholieken.

En evenzoo zoudt ge u vergissen, zoo ge dacht, dat de 50 millioen, die onder geen der kerken of denominations worden opgegeven, daarom ook buiten de Christelijke religie stonden. Deze 20 millioen toch zijn uitsluitend diegenen, die zich opzettelijk bij een bepaalde kerk

hebben aangesloten, en die allen die wel ter kerk gaan, maar niet op het boek staan, tellen niet meeê. Dit verklaart dan ook het hooge cijfer van de Roomschen. Zij die van Roomsche herkomst, uit Ierland en andere landen emigreerden, sloten zich bijna zonder uitzondering *allen* bij de Roomsch-Katholieke kerk aan en deze komen daarom op de statistieke lijst in hun volle kracht uit.

Maar zoo is het onder de Protestanten niet.

Veeleer kan men zeggen, dat het publiek dat nog zeer getrouw in de tallooze Protestantsche kerken opkomt, uit drie categorieën bestaat. Ten eerste uit hen, die tot het heilig Avondmaal zijn toegelaten. Ten tweede uit hen, die, zonder nog tot het heilig Avondmaal te zijn toegelaten, toch als *members* van de kerk te boek staan. En ten derde uit hen, die noch ten heilig Avondmaal komen, noch als leden aangesloten zijn, maar toch *kerken*. Men kan dus kortweg zeggen uit *Avondmaalgangers*, *Kerkleden* en *Kerkgangers*, terwijl men bij die laatsten dan weêr onderscheid moet maken tusschen *vaste* en *losse* Kerkgangers, d. i. tusschen hen, die zoogoed als elken Zondag zich in eenzelfde kerkgebouw vinden laten, en hen, die echt-nomadisch her- en derwaarts zwerven.

Natuurlijk gaat deze verdeeling in drie categorieën niet stipt voor alle „denominations" door. Zoo b.v. deelt de Christelijke Gereformeerde kerk, die uit ons land daar overgeplant is, in „Avondmaalgangers", „Huisgezinnen" en „Zielen" in; maar de eerst opgegeven verdeeling is de echt Amerikaansche.

Zonder overdrijving mag men intusschen zeggen, dat

bij deze 20 millioen, die kerkelijk ingedeeld zijn, nog 10 millioen losse kerkgangers komen, en dat alzoo de helft der bevolking kerkt. Een resultaat dat stellig niet *ongunstig* kan heeten. Aftrek van kleine kinderen, ouden van dagen en kranken, en wie thuis moeten blijven om hen te verzorgen, dwingt toch tot aftrek van minstens één vierde der bevolking, terwijl een zeer groot aantal van oudere kinderen wel niet kerkt, maar toch op de Zondagsschool komt.

Te Amsterdam gaat van de Protestantsche bevolking niet meer dan één klein vierde geregeld op; in Amerika, door elkaâr genomen, ruim 60 pCt., zoodat er onder dàt gezichtspunt over Amerika metterdaad niet te klagen valt.

Dit is niet overdreven.

De 142.521 kerken in Amerika bevatten saâm 43.564.863 zitplaatsen, of na aftrek van de 2.450.858 in dubbel gebruik 41.114.005, volgens de telling van 1890 (zie *Abstract of the Eleventh Census* Washington 1893 p. 258). De gezamenlijke gebouwen zijn ruim 1600 millioen waard.

Maar wel valt te klagen, dat men op die wijs heel het besef van wat de kerk zijn moet vervalscht.

Vooreerst toch heeft men een onderscheiding ingevoerd tusschen de *corporation* en de eigenlijke *church*, die zich niet rechtvaardigen laat. Ook zij, die nog niet tot het heilig Avondmaal zijn toegelaten, behooren wel terdege tot de kerk. Of zoo ze hier niet toe behooren, dan mogen ze ook geen leden van de „corporation" zijn. Heel deze onderscheiding is in den grond Baptistisch, miskent het Genadeverbond, ziet de beteekenis

van den Kinderdoop voorbij, rukt de kerk los uit haar historisch verband, en doet de kerk telkens opnieuw opkomen uit individueel zich aanmeldende leden.

Het is metterdaad een in den grond verkeerde opvatting van den *Doop*, die hier geleid heeft tot een principieel verkeerde opvatting van de *Kerk*, en het kan dan ook niet verwonderen, dat het Baptisme in de Vereenigde Staten tweemaal zoo sterk staat als alle Presbyterianen en Gereformeerden saâm.

Zooverre is dan ook de belijdenis van het Verbond uit het oog verloren, dat anders kerkelijke mannen, zooals b.v. Prof. Dr. Strong, te Rochester New-York, nog leukweg in een geleerd werk (want dat is zijn Dogmatiek) schrijven kon, dat het Verbond en heel de Verbondsleer een uitvindsel is van Coccejus, en eerst uit hem opkwam.

Gelukkig hebben onze emigranten uit Nederland desaangaande reeds helderdere en betere begrippen verspreid, en met name Prof. Dr. Vos van Princeton heeft door zijn ook onder ons bekend Tractaat over het Verbond, veel dwaling afgesneden.

Maar al aarzelen we geen oogenblik deze schaduwzijde van het kerkelijk leven in Amerika naar verdienste te castigeeren, zóó zelfs, dat we er nog op terug moeten komen, hier staat tegenover, dat *de Joodsche zuurdeesem van de volkskerk*, met al den valschen schijn van volstrekt ongeloovigen, die als leden van Christus' kerk te boek staan, in Amerika radicaal overwonnen is.

Emerson, Amerika's diepzinnige denker, gaf hier in eigen voorbeeld het bewijs van, toen hij, zijn geloof verliezende, ook ophield den schijn aan te houden.

Zelfs de Unitariërs, die het verst afdoolden, zijn nog volstrekt geen onverschilligen of atheïsten. En die niet zoo kleine schare van spotters, volstrekt onverschilligen en godloochenaars, die hier te lande nog trouw bij de Ned. Hervormde kerk blijft huizen, bezit in Amerika althans de oprechtheid, om *buiten* alle kerkelijk verband te blijven staan. Zelfs mag gezegd, dat ze in Amerika van geen kerk meer lid kunnen blijven. Het persoonlijk contact tusschen het kerkelijk bestuur en de enkele personen is daartoe te groot. Hun tegen-Christelijke zin zou uitkomen, en men zou ze niet langer dulden.

De oud-Joodsche geest, die Europa nog vergiftigt, door te willen, dat alle inwoners van een land, de spotters, onverschilligen en godloochenaars incluis, tot dit of dat kerkgenootschap zullen behooren en kerkelijk zullen zijn ingedeeld, is er in Amerika uit.

Men verstaat er de waarheid, dat de kerk onder de bedeeling des Nieuwen Verbonds, niet meer als onder het Jodendom een volkskerk is, maar een wereldkerk is geworden, en alzoo niet meer „alle landgenooten", maar alleen „hen, die in Christus geheiligd zijn", kan bevatten.

In Europa vergoelijkt men dit dan door te zeggen, dat men op die manier altoos nog invloed op zulke harden van hart kan uitoefenen; maar in Amerika begrijpt men, dat men iemand niet in het Koninkrijk opneemt om hem te bewerken, maar hem bewerken moet om hem in het Koninkrijk in te brengen, en dat bij dezulken niet het leugenachtige lidmaatschap van een kerk, maar de „innere mission" het gewenschte doel moet bereiken.

Terwijl dan ook te Amsterdam b.v. tienduizenden van die dusgenaamde leden der kerk in den wilde leven, en straks in den blinde wegsterven, staan dezulken in Amerika wel buiten de kerk, maar worden door de „innere mission", of dusgenaamde „home-mission" opgezocht. En let men er nu op, dat het pauperisme, gelijk wij dit in Europa nog steeds te betreuren hebben, in Amerika eenvoudig niet bestaat, doordat er werklieden zijn die er *f* 10 per dag d. i. *f* 3000 's jaars verdienen, onderwijl het vleesch en het brood er goedkooper is dan hier, dan zal men tevens gevoelen, hoeveel minder de bezwaren zijn, waarmee die „home-mission" te worstelen heeft, vergeleken bij ons dusgenaamd „huisbezoek" in achterbuurten, uitgaande van een zich noemende Volkskerk, die tot zelfs *de helft* van het volk niet eens *nominaal* op haar boeken heeft.

Ook hier blijkt dus geheel hetzelfde wat we bij andere eigenaardigheden van het kerkelijk leven in Amerika opmerkten.

De kerkformatie, gelijk ze in elkaâr zit, deugt stellig niet, gaat uit van een verkeerd beginsel, en vervalscht de belijdenis van Doop, Verbond en Kerk. Maar niettegenstaande dit gebrek in de formeerende drijfkracht, heeft de kerk van Christus toch ook uit dit kwaad iets goeds doen voortkomen. In theorie door het uitdrijven van den Joodschen zuurdeesem, en practisch door het uitbannen van een onwaren schijn, en door een veel beter bewerken van de massa's.

Men kan dan ook veilig zeggen, dat deze zonderlinge kerkformatie opkwam uit reactie tegen de tegenovergestelde formatiefout, die in Europa was ingeslopen.

In Europa had men de oude dwaling van het Jodendom weêr opgenomen, en, met beroep op het Oude Testament, oud-Joodsche vormen nabootsend, alle tegenstelling tusschen het Koninkrijk van God en het Koninkrijk der wereld opgegeven. Kerk en Burgerstaat waren één geworden. Kerkelijke bevolking en Landsbevolking golden voor één hetzelfde. Er was geen onderscheid.

En toen nu de ellendige gevolgen van dezen Joodschen zuurdeesem, waartegen de heilige apostel met zulk een mannenmoed gestreden had, al meer voor aller oog uitkwamen, heeft men in de nieuwe wereld, zeker op te eenzijdige wijze, maar dan toch met energie en moed, zich tegen dit booze kwaad gekant, en is deswege, door te sterk over te hellen, vervallen in het tegenovergestelde euvel.

Terecht liet men de Volkskerk los, en deed weêr scherp de tegenstelling tusschen Christendom en wereld uitkomen, alleen maar men zag voorbij, dat niet alleen de wereld, maar ook de kerk van Christus op haar beurt, een organischen saâmhang bezit.

Zoo liet men aan de Burgermaatschappij al de kracht van het organisch leven. Dáár was het éene land, het saâmhoorende volk, en de éene regeering, maar op Christelijk erf had men niets dan losse individuën, die deden wat goed was in hun oogen.

En zoo werd het niet: het *Koninkrijk* Gods tegenover het *Koninkrijk* der wereld, maar enkel persoonlijke geloovigen, die zonder het verband van de geslachten, zonder Verbond, zonder Koning, en zonder Organisatie, tegen de machtige Burgermaatschappij overstonden.

IV.

Reeds een vorig maal gaven we enkele cijfers, om van de verhoudingen van het kerkelijk leven in Amerika eenig denkbeeld te geven.

Wat we toen schreven, zal men zich herinneren: Op een bevolking van nog geen 63 millioen, bijna 42 millioen zitplaatsen in officieel als zoodanig te boek staande kerkgebouwen. Alzoo zitplaatsen voor ruim *twee derden van de bevolking*. Iets wat voor Amsterdam b.v. beduiden zou, dat hier ter stede kerkelijke zitplaatsen voor 330,000 personen zouden moeten gevonden worden. Rekent men nu, wat het hoogste middencijfer is, door elkaâr elk kerkgebouw op duizend goede zitplaatsen, dan zouden er naar dien maatstaf in Amsterdam ruim 300 kerken moeten zijn, en dat nog wel na aftrek van een cijfer van 30,000 zitplaatsen voor enkele grootere kerken, die meer zitplaatsen aanbieden. Feitelijk daarentegen hebben we 21 Roomsch-Katholieke kerkgebouwen, 13 Nederduitsch Hervormde, Gereformeerde 9, Luthersche 3, Doopsgezinde 1, Waalsche 2, Remonstrantsche 1, Engelsche 2, en voorts eenige zoo kleine gebouwtjes, dat ze, waar sprake is van gebouwen met 1000 zitplaatsen, van verre niet in aanmerking komen. Alleen de 2 synagogen waren er nog bij te voegen.

Voor Amsterdam, gelijk het is, op zijn ruimst gerekend, kan men hier dus spreken van een goede 60 kerkgebouwen, terwijl er naar den maatstaf van de Vereenigde Staten veel meer dan 300 zijn moesten. Naar verhouding alzoo in Amerika *vijfmaal zooveel.*

Maar zelfs hiermeê komt het contrast nog niet scherp

genoeg uit. Er moet toch bovendien bij in rekening worden gebracht, dat in Amerika het interieur der kerken keurig net, de vloer met tapijt belegd is, en dat stoelen bijna niet gebruikt worden, maar dat ieder lid in een ruime bank zit, die vaak beter is afgewerkt dan de autoriteitsbanken in onze oude deftiger gebouwen.

Houdt men hierbij nu rekening met het feit, dat Europa over de bij ons aanwezige kerken *eeuwen* heeft gebouwd, en dat in Amerika een eeuw geleden nog niet zooveel menschen woonden als nu in het kleine Nederland, zoodat feitelijk deze reusachtige kerkbouw eerst omstreeks 1850 met kracht kon worden doorgezet, toen de bevolking de twintig millioen overschreed — dan staat men toch verbaasd over de kerkelijke energie van een volk dat in nog geen halve eeuw Europo zóó ver vooruit schreed.

Vergeet daarbij niet, dat hier geen sprake kan zijn van een overwicht van vrouwelijke sentimentaliteit, want juist Amerika is het land, waar het manlijk geslacht veel sterker dan het vrouwelijke vertegenwoordigd is, vooral in het westen. Er waren toch in 1890 (het laatste *census*jaar) in de Vereenigde Staten *twee millioen mannen meer dan vrouwen.*

En wat ook in rekening moet worden gebracht, terwijl in Europa verreweg de meeste groote kerkgebouwen tot stand zijn gekomen met hulp van geld uit de rijkskas of de gemeentekassen, is in Amerika deze kolossale bouw voltooid, zonder dat de regeering voor kerkelijke doeleinden ooit een dollar gaf. Dit wil dus zeggen, dat terwijl in Europa de kerkelijke gemeenten zelve noch traktement noch al den bouw betaalden, en in vele

landen zelfs niet voor de armen hadden te zorgen, Amerika dezen reusachtigen kerkbouw heeft tot stand gebracht, onderwijl men tevens alle traktementen zelf te betalen had, en deze soms zóó betaalde, dat een enkel prediker over de *f* 20,000 inkomen genoot.

Hierin nu aanschouwt men den heerlijken triomf van het in den grond echt Calvinistisch beginsel van „vrijwilligheid" en van *juxta*-positie van Kerk en Staat.

In Europa altoos en overal, eeuw na eeuw, een leunen op den Staatsarm en een eten van de Staatsruif, en het resultaat is een schromelijke tekortkoming *pro rato* van de bevolking.

In Amerika principieel een leven op eigen risico, uitsluitend uit de vrije gaven, en het resultaat is, dat men er Europa verre in de schaduw stelt.

Immers, zelfs door al wat we reeds opsomden, komt deze glanszijde van het Amerikaansch kerkelijk leven nog in het minst niet volledig uit.

Bij de reeds zoo enorme „church-seating" van 42 millioen op een bevolking van 63 millioen, komt namelijk nog een andere *seating* bij van *twee millioen vierhonderd vijftig duizend personen.*

Van de 142 denominations toch, d. i. kerkelijke organisatiën van allerlei naam, zijn lang niet alle sterk genoeg, om in alle steden en dorpen, waar ze aanhangers tellen, kerken te bouwen. Deze soort kerken behelpen zich dan, gelijk dit ook ten onzent wel geschiedt, met lokalen en schoolgebouwen, maar die toch alle des Zondags zeer net en ordelijk voor den openbaren eeredienst zijn ingericht. Door elkaâr is er in deze lokalen plaats voor een goede honderd personen. Ze zijn ruim

23 duizend in aantal. En het resultaat is, dat in deze lokalen niet alleen weêr ruim twee millioen zitplaatsen zijn, maar ook dat juist deze lokalen veelal geheel bezet zijn.

In de tweede plaats brenge men het feit in rekening, dat ook voor *de opleiding* der Dienaren in Amerika volstrekt niets van Staatswege gedaan is. Al wat daartoe strekt gaat geheel en al òf van de kerken òf van particulieren uit. Voor die Seminariën, zou men zoo zeggen, zal dus, na de ongelooflijke uitgaven die men reeds had, niet dan zeer weinig overblijven. Ze zullen het stiefkind zijn, en soberlijk hun bestaan rekken.

Doch ook hiervan toont de uitkomst juist *het tegendeel.* Wat wij van dien aard bezitten haalt eenvoudig niet bij de weelde waarmede de verschillende groepen haar „Colleges" in Amerika hebben uitgebouwd. Zelfs middenin Chicago bezit de Presbyteriaansche kerk een Seminarie in het dusgenaamde „Mc Cormick-Seminary", waar schrijver dezes drie lezingen hield, en dit College beschikt middenin zulk een wereldstad over een terrein zoo groot als half de Dam in onze hoofdstad, en heeft daarop staan heel een reeks van schoone gebouwen, een Hall, een Library, een Chapel, Dormitories, huizen voor de hoogleeraren enz., saâm millioenen en millioenen aan „real estate" vertegenwoordigende.

Ook het Seminarie der Presbyterianen te Princeton strekt zich over een heel veld met fraai geboomte uit, en heeft evenzoo een Hall, een Library, een Chapel en zooveel meer. Bovendien zijn deze Libraries meest keurig naar de laatste eischen van het bibliotheekwezen ingericht, hebben een afzonderlijken bibliothecaris, met

verder personeel, en zijn zoo *up to date*, dat men er zelfs electrische lampjes met lange geleidingen vindt, die maken dat de student tot laat in den avond zelf boeken kan halen, zonder gevaar te veroorzaken voor brand. *Last not least*, het aantal hoogleeraren aan deze Seminariën is in den regel nog grooter dan dat bij ons het geval is, en ze hebben daarbij vaak hooger traktementen. Zoo wordt aan het Seminarie te Princeton, dat naast de Universiteit staat, college gegeven door elf heeren: Dr. Green, Dr. Paxton, Dr. Warfield, Dr. Davis, Dr. Purves, Dr. De Witt, Dr. Brenton Greene, Dr. Vos, Dr. Patton, Dr. Smith en Dr. Martin, terwijl daar dan nog de bibliothecaris, de heer Duller, bijkomt.

In de derde plaats verlieze men niet uit het oog, dat behalve de Seminariën ook de Universiteiten in Amerika voor verreweg het grooter deel geen dollar uit eenige Staatskas ontvangen. In Michigan, te Ann Arbor, en in een klein aantal andere staten, heeft men, vooral in het westen, toen deze staten zoo snel groeiden, van Staatswege de hand aan het werk gelegd, maar regel is dit niet. De groote Universiteiten te Philadelphia, Boston, New-York, Chicago enz. drijven geheel op eigen inkomsten. Men kan dus volstrekt niet zeggen, dat de kerken zoo bloeien, omdat men *enkel* voor de kerken te zorgen had. Het tegendeel is waar. Men had schier *voor alles* door de kracht van het particulier initiatief te zorgen, en desniettegenstaande is men er in geslaagd, aan den kerkbouw een zoo grootsche ontwikkeling te geven, dat men er in een goede halve eeuw tot een gereed maken van kerkelijke plaatsruimte voor de bevolking op een schaal kwam, waarmeê onze

Europeesche toestanden van verre geen vergelijking kunnen doorstaan.

Iets wat te sterker spreekt waar in de laatste plaats evenmin mag verzwegen worden, dat de bevolking van landverhuizers die werd aangevoerd, in den regel niet rijk maar arm was, en er heenging om aan de sociale ellende in Europa te ontkomen.

Nu nog zijn er in de Vereenigde Staten ongeveer 10,000,000 personen, die er niet geboren zijn, maar van elders kwamen, en deze allen zijn eerst van lieverlede in beteren doen gekomen.

Iets waarbij tevens worde opgemerkt, dat deze uit Europa aanstroomende millioenen in hun eigen land het vrijwilligheidsbeginsel op kerkelijk gebied bijna *niet* kenden. Dit geldt met name van de 2 à 3 millioen Duitschers, die in hun vaderland steeds op de regeeringskassen dreven.

Zelfs kan men niet zeggen, dat deze tien millioen landverhuizers met een heilige aandrift voor het kerkelijk leven bezield waren. Dit was wel zoo met de Hollandsche koloniën van Van Raalte en Scholte; maar dit waren uitzonderingen. Met name de Duitschers waren in hun eigen land allerminst aan een rijk en bloeiend kerkelijk leven gewend, en van hun kringen kon de stoot ten goede dus allerminst uitgaan.

Erkend moet dan ook, dat het de geest der oude Puriteinen geweest is, die van het oosten uit, én voorging én hielp, en een zoo rijke ontwikkeling in het kerkelijk leven mogelijk heeft gemaakt. Ook de Roomsche kerk in Amerika leeft geheel uit het vrijwilligheidsbeginsel, en de eenige hulp die ze nu en dan ontvangt

uit gemeente- of staatskassen is in den vorm van subsidie voor hospitalen en gestichten van philanthropischen aard.

Dat nu dit systeem der vrijheid vaak tot uitwassen en uitspattingen, soms zelfs tot dwaasheden geleid heeft, hebben we niet verzwegen. Zelfs begonnen we met op die excessen te wijzen. Maar hier staat dan toch tegenover, dat er een stuw- en een drijfkracht in dit beginsel bleek te zitten, die tot de meest gewenschte uitkomsten leidde.

Al geven we toch toe, dat natuurlijk niet elken Zondag, en vooral niet elken Zondagavond de 42 millioen zitplaatsen in de kerken, plus de $2^1/_2$ millioen zitplaatsen in de hall's, bezet zijn, toch is over het algemeen de opkomst in de verschillende kerken van Amerika veel, veel beter dan bij ons. Ook in de avonddiensten vond schrijver dezes tal van kerken keer op keer stampvol, of althans bijna geheel gevuld.

Doch al nemen we aan, dat gemeenlijk des morgens slechts *twee derden* bezet is, en des avonds slechts *de helft* (wat stellig te laag is geraamd), dan geeft dit toch nog bijna 54 millioen kerkgangers per Zondag, wat na aftrek van 50 pCt. voor degenen die twee keer gaan, toch nog een totaal oplevert van 27 millioen personen op een bevolking van 64 millioen, naar de telling van 1890, d. i. van ruim 40 pCt.

Reeds dit zou voor Amsterdam ruim 200,000 kerkgangers per Zondag zijn.

Maar zoo mag men niet rekenen.

Op de 64 millioen der bevolking waren ruim 18 millioen kinderen van 1—7 jaar, en rekent men daarbij drie millioen ouden van dagen, kranken, of wie op het

thuisblijvend kroost en op deze kranken passen moeten, alsmede hen, die aan allerlei bedrijf en dienst verbonden zijn, dan slinkt de 64 millioen op 43, en blijkt dat de 27 millioen kerkgangers niet 40, maar ruim 60 pCt. der bevolking uitmaken, wat voor Amsterdam over de 300,000 zou zijn.

V.

Toch is het ook bij de schier vorstelijke giften, die kerkbouw en bouw van „Colleges" in Amerika doen bloeien, niet *alles* goud wat er blinkt.

De soms wel wat scheeve verhouding, dat een „College" of „Seminary" reeds verder was met zijn bouw in *steen*, dan met zijn bouw in *wetenschap*, laten we daarbij voorshands rusten. Het is begrijpelijk, dat in een zoo snel opbloeiend land de financieele krachtsontwikkeling de intellectueele vooruitschreed. Er is dan ook niets op tegen, dat men in de jaren van overvloed ruim gaf en sierlijk bouwde. Geld op die wijs besteed, moedigt studie aan. In elk geval spreekt er geestesadel in, dat de geldwinner om wetenschap roept. En bovendien, de meening die nog bij velen in Europa heerscht, alsof de wetenschappelijke studie in Amerika nog zoo droevig laag zou staan, is een verouderde opinie. Dit moge vóór een halve eeuw nog waar zijn geweest. Thans is Amerika dat eerst achterlijke standpunt reeds voorlang te boven gekomen. Niet alleen aan de Universiteiten, maar ook op vele Seminariën wordt thans wel terdege wetenschappelijk gearbeid.

Neen, het kwaad waarop we doelen, is van heel andere

natuur, en wordt allicht het best in *dezer* voege geformuleerd, *dat de hooge voet van het financieele kerkelijk le.en aan de geldbezitters grooter overwicht op kerkelijk gebied geeft, dan het wezen der kerk gedoogt.*

Men heeft het gezien aan het *Union*-Seminary te New-York.

Dit invloedrijke en geldelijk machtige Seminarie diende de Presbyteriaansche kerken, en deed dit veelszins op treffelijke wijze. Zij slechts herinnerd aan Dr. Shedd, wiens poging om tegenover Edward's „new-england" school, wat hij noemde „the elder Calvinism" te doen herleven, we zeggen niet in elke uitkomst, maar principieel dan toch zelfs Hodge's poging te boven ging.

Maar men weet wat sinds geschied is.

Dr. Briggs, een der hoogleeraren, tastte in de autoriteit der Heilige Schrift, en in de afgeleide autoriteit der Formulieren van Eenigheid, den grondslag der Presbyteriaansche kerken aan, en deze kerken hadden den moed, om dit op haar kerkelijke vergaderingen te veroordeelen.

De strijd was hevig. Dr. Briggs had veel medeschuldigen die het voor hem opnamen. Veel anderen stonden wel niet waar hij stond, maar zongen den lof der „verdraagzaamheid." En het verraste bijna een ieder, toen ten slotte toch de groep, die pal stond, won.

Naar recht en reden had het Seminarie Dr. Briggs dus moeten loslaten. Doch zie, dat wilden de Directeuren *niet*. En liever dan zich van Dr. Briggs los te maken, maakten ze het Seminarie los van de kerk.

Union-Seminary trad uit den Presbyteriaanschen kring en ging op zichzelf staan, en het kon dit doen, omdat het geldelijk onafhankelijk was.

En hier nu geldt het *ex ungue leonem*. D. w. z. al kwam in dit éëne geval nog slechts even de klauw van den leeuw te zien, de leeuw zelf, die elk oogenblik uit kan schieten, zit er achter.

Niet bij de geheele geloovige gemeente, maar in hoofdzaak bij een kleine groep bijzonder gefortuneerde mannen, berust feitelijk de beschikking over het groote kerkelijk goed.

Dit gaat natuurlijk niet overal door. Tal van kleine kerken kunnen geen week buiten de opbrengst der collecten, en geen jaar buiten het plaatsgeld, en voor zulke kerken dreigt het gevaar veel minder.

Maar de groote, sierlijk uitgebouwde kerken en seminariën, die machtige kapitalen representeeren, zijn van deze kleine inkomsten zoogoed als onafhankelijk. In onderscheidene heeft zelfs geen collecte voor de kerken, soms ook niet voor de armen, plaats. Ze hebben fondsen te over. En als er meer geld noodig is, en men b.v. 50,000 dollar voor een bibliotheek noodig heeft, dan haalt een invloedrijk man dat in een paar dagen bij enkele mannen van fortuin op.

Gevolg hiervan is, dat de kerkmeesters en de directeuren der seminariën bijna uitsluitend tot de rijkere klasse behooren, en dat deze klasse aldus de beschikking over kerken en scholen in handen heeft.

Ware nu in het burgerlijk recht de positie der kerken, gelijk dit behoort, afzonderlijk geregeld, en hierdoor het kerkegoed aan de belijdenis der kerk gebonden, zoo zou hierin minder gevaar schuilen. Doch dit is niet zoo. Het burgerlijk recht heeft uit Duitschland het collegiale systeem voor de kerken overgenomen, zoodat

ze niet anders dan als „body incorporated", voor den rechter kunnen komen. Kerkmeesters en directeuren zijn in het oog van den rechter dientengevolge de gezaghebbenden die te beschikken hebben. Er wordt recht gesproken naar de acte van „incorporation". En de bepalingen van „incorporation" worden door kerkmeesters en directeuren zelven vastgesteld en c. q. gewijzigd.

Toen dus de Directeuren van *Union*-Seminary te New-York besloten, ter wille van Dr. Briggs, den band met de Presbyteriaansche kerken door te snijden, viel er niets aan te doen. Rechtens maakten ze van geen andere bevoegdheid gebruik dan die hun toekwam.

Dat het hierin schuilend kwaad dusver nog niet verder voortwoekerde is dan ook alleen daaraan toe te schrijven, dat de meer gegoede klasse in Amerika, heel anders dan in Europa, nog én kerkelijk én, nu in groven zin genomen, nog belijdend is.

Zoowel de „haute finance" als de rijke industrieele kooplieden, zijn niet zooals ten onzent, meest onkerkelijk en ongeloovig geworden, maar houden nog, zij het ook op zekeren afstand, aan de godsdienstige traditie vast, en hebben voor de kerken geld over.

Maar niet mag voorbijgezien, dat dit geen duurzame toestand is.

De neiging om het geloof meer op het sentiment, dan op de openbaring te doen rusten, en meer in practische milddadigheid dan in een opkomen voor den Naam en de Waarheid des Heeren, zich te doen uiten, wint hand over hand veld, en de school van Ritschl, die ten onzent bijna geen invloed won, heeft veel waardoor ze op Amerikaansche toestanden past.

Vandaar toenemend gevaar, dat de meer gegoede klasse, allengs en ongemerkt, met deze nieuwe strooming afdrijft, en weigeren zal de kerken te steunen, zoo dikwijls ze oordeelen voor het welzijn der kerk tegen dit ondermijnen van den grondslag der kerk te moeten opkomen. En dan staat het te duchten, dat de kerken die doorzetten, haar goed verliezen, en veel meer nog, dat kerken, die dit niet aandurven, den moed zullen missen om voor de waarheid pal te staan.

Calvijn waarschuwde zoo diep ernstig tegen het *malum bene positum non movere*, d. w. z. tegen de neiging, om een kerkelijk kwaad, dat in het goud vastzit, niet aan te durven. En er zal in de kerken van Amerika rijke geloofsgenade en rijke geloofsmoed door den Heiligen Geest moeten worden uitgestort, om, bijaldien het kwaad te sterk voortkankert, het op poene van verlies van gebouwen en traktementen, toch te durven uitsnijden.

Het vrijwilligheidsbeginsel is kostelijk, mits het de kerk doe rusten op de *offervaardigheid van de breede schare der geloovigen*. Maar treedt hiervoor in de plaats de kleine groep der meer gefortuneerden, dan wordt de toekomst der kerken in handen gegeven van weinigen, en wel van dezulken voor wie de strijd tusschen den dienst van Mammon en Jehova vaak het zwaartst is.

Dit is dan ook de dieper liggende oorzaak, waarom men in de Amerikaansche kerkelijke wereld zooveel minder dan bij ons van een bewuste actie tegen het insluipend ongeloof merkt.

Men weet wel, dat er drie partijen zijn, ouderwetsch-geloovigen, moderne geloofverzakers, en mannen die

van twee wallen eten, maar de collegiale eenheid belet voorshands, dat men elkander het kerkelijk terrein anders dan bij benoemingen betwist.

VI.

Een ernstig gevaar bij deze komende verwikkelingen schuilt voor de kerken van Amerika in het ontbreken van wat men ten onzent Catechisatie noemt.

In de kerken der Nederlandsche kolonisten bestaat die veelal, en ten deele ook in de Engelsche afdeelingen der Reformed Church, maar bij de zooveel talrijker groepen van de Presbyterianen, Congregationalisten, Baptisten en Methodisten, is de *Catechisatie*, als kerkelijke instelling, zoo al niet ganschelijk onbekend, dan toch volstrekt niet in gemeen gebruik.

Tweeërlei heeft hiertoe saâmgewerkt.

Ten eerste de hooge vlucht die de *Zondagsschool* nam. Veel opgewekten onder de jongelieden vonden dat Zondagsschoolwezen heerlijk, de kinderen vonden het prettig en de predikanten gemakkelijk.

De afmetingen van het Zondagsschoolwezen reiken in Amerika dan ook even ver als het Protestantisme reikt. Men vindt ze in alle kerken, en het is een witte raaf, zoo ge thans een geboren Amerikaan van 30 of meer jaren ontmoet, die niet te zijner tijd op een Zondagsschoolbank heeft gezeten. En van die Zondagsschool werd, meest onder leiding van den predikant, zooveel werk gemaakt, dat op een leeftijd van 13 à 14 jaar door de grootste helft der bezoekers een kennis van den Bijbel verkregen werd, die, althans voor wat de

Bijbelsche *historie* aangaat, veel verder reikt dan de kennis van den Bijbel, die men ten onzent bij gewone Protestanten vindt.

Maar daar liet men het dan ook bij. Aan de Zondagsschool achtte men veelal genoeg te hebben. Een Catechisatie daarna zou *bis in idem* geweest zijn. En bovendien, wat deed de Catechisatie er toe? De Bijbel was immers hoofdzaak, en in den Bijbel werd men op de Zondagsschool gekonfijt.

En hierbij nu kwam een tweede iets.

Het „belijdenis-doen", werd door de gangbare onderscheiding tusschen de eigenlijke Church (met haar bekeerde „members") en de „Corporation" *zonder* geestelijk karakter, al meer omgezet in een subjectieve belijdenis van persoonlijke bekeering. Oorspronkelijk was het bij de Presbyteriaansche en Gereformeerde kerken natuurlijk anders, maar door de groote overmacht der Baptisten en Methodisten, gevoegd bij het onnatuurlijke en onkerkelijke van het collegiale *corporations*-recht, zijn van lieverlede ook de Presbyteriaansche en Gereformeerde kerken in dat subjectieve zog gekomen, en is wat wij noemen „openbare-belijdenis-afleggen" bijna uitsluitend een verklaring van persoonlijke toebrenging geworden.

Nu geven we toe, dat het hier altoos een zeer kiesch en teeder punt geldt. Neemt men aan op belijdenis van de objectieve waarheid alleen, dan wordt het bloote usantie, om op zijn 18de jaar „zich te laten aannemen." Legt men daarentegen meer nadruk op de personeele toepassing van de geopenbaarde waarheid, dan krijgt men de „oudere doopleden". En het juiste midden zal

wel altoos bestaan in zulk een „belijdenis-doen" dat beide én de bekentenis tot de objectieve waarheid én de personeele toepassing, naar ieders graad, inhoudt. Reden waarom Calvijn er voor was het belijdenis-doen liefst niet na het 15de jaar uit te stellen.

Al oefenen we dus critiek op de Amerikaansche toestanden, we zijn daarom allerminst blind voor de schaduwzijde, die vaak onze eigen kerkelijke practijk drukt. Om zijn leden niet te verliezen, en zijn kerk niet te zien slinken, knoopt men bij ons de mazen van het belijdenis-net meest zeer wijd, terwijl men omgekeerd in Amerika, om die mazen nauwer te kunnen nemen, heil zoekt in de onderscheiding tusschen de eigenlijke *kerk* en de „corporation", waarvan ze de geestelijke kern vormt.

We beweren dus in het minst niet, dat we ten deze van Amerika niets te leeren hebben. Het subjectieve element kan ál te zeer verwaarloosd worden.

Maar, en dit is het juist waarop dit vertoog wijst, onze methode eischt de Catechisatie en houdt haar in stand, de Amerikaansche daarentegen schrijft ze ten doode op, en hierin steekt een zeer ernstig gevaar.

Een Zondagsschool van het 7de tot het 10de jaar, en daarna een Catechisatie van het 10de tot het 15de, om omstreeks het 15de belijdenis te doen, zou zeer zeker het meest verkieslijk zijn.

Tot het 15de jaar zijn de jongelieden het minst bezet, het meest leerzaam, het sterkst in het geheugen, het rijkst en warmst in het kinderlijk gemoed; terwijl daarna, met wat men noemt de puberteit, de straffe schoolcursus volgt, en de twijfel het lichtst opkomt.

Doch dan zou men ook, niet alleen historische Bijbelkennis, maar tevens kennis van de geloofsleer verworven hebben.

Nu daarentegen wordt historische Bijbelkennis het één en al. Men weet u met verrassende volledigheid de historie van al Juda's en Israëls koningen te verhalen. Men kent de voornaamste namen en voorvallen in de Schrift vermeld op zijn duimpje. Maar vraag niet naar het Verbond, niet naar de leer des Doops, niet naar het onderscheid tusschen Rechtvaardigmaking en Heiligmaking, niet naar de natuur van den Christus, en zooveel meer. Daarin is men *niet* onderwezen.

Gevolg hiervan is dan weêr, dat de prediking voor een groot deel elk confessioneel karakter mist. Het dogma kan niet schitteren in de predikatie, als de prediker weet dat zijn gemeente er niet in thuis is, er niet aan hecht, en er zelfs zekeren weerzin tegen gevoelt. Wie het toch beproeft, ziet vaak zijn gehoor verloopen.

Dat doet er den prediker toe neigen, liever onderwerpen op den predikstoel te behandelen, die ten onzent in dagbladartikelen besproken worden.

Toen de quaestie van de Philippijnen aan de orde kwam, hield prediker na prediker een predikatie over de „expansion". Van te voren werd dit in de couranten aangekondigd. Verslaggevers waren onder het gehoor. En des Maandags vond men in de bladen extracten uit tal van predikatiën, om het gevoelen der geestelijke leidslieden over dit staatkundig vraagstuk te leeren kennen, en zoo te werken op de publieke opinie onder het Christelijk publiek.

Nu zeggen wij niet dat dit ongeoorloofd is. Integendeel, de Profeten des O. V. toonen het tegendeel, en

voor zooverre bij nationale vraagstukken het pleit van recht, van Gods eere of van de hooge nationale zedelijkheid in het spel is, is de prediker én gerechtigd én zelfs verplicht, om uit Gods Woord licht over al zulke vraagstukken te ontsteken.

Alleen maar, dat mag niet de hoofdzaak van de prediking worden. Het moet niet het lokaas zijn om hoorders te trekken. Het mag geen dienst doen als kerkelijke reclame. En bovenal, men verbeurt het recht er toe, zoo de gemeente niet door gestadige prediking der heilswaarheid vastgezet is in de Christelijke wereld- en levensbeschouwing, aan wier maatstaf zulke vraagstukken te toetsen zijn.

En juist dit nu ontbreekt veelal.

Dit leidt dan anderzijds weêr tot de meening, dat de verschillen die kerk van kerk scheiden, in den grond *on*wezenlijk zijn. En zoo is de nu reeds vrij sterke neiging opgekomen, om de geloofsverschillen tusschen Presbyterianen en Baptisten, tusschen Methodisten en Gereformeerden voor onwezenlijk te verklaren, en op een toekomst aan te sturen, waarin alle „denominational differences" ter zijde worden gezet, om in één mystiek-practisch leven alle kerken te doen saâmvloeien.

Van den anderen kant daarentegen is het Zondagsschoolwezen meest in handen van onbevoegden, die zelven niet behoorlijk onderlegd, en daardoor in allerlei zonderlinge dwalingen verloopend, hun sectarische denkbeelden bij de jeugd aan den man brengen, en daardoor een ordeloos en ongemotiveerd sectewezen bevorderen, dat nu reeds tot het optreden van 143 secten (volgens den census van 1890) geleid heeft.

Voeg hier nu bij, dat de kennis van het principiëele *kerkrecht* nog wel bij de Roomschen en Episcopalen, maar niet meer bij de vrije Protestantsche kerken wordt gevonden, en ge kunt u levendig voorstellen tot wat schromelijke verwarring zulk een stand van zaken op classen, in presbyteriën, en op synoden leiden moet.

Volkomen te goeder trouw worden mannen, die voor beter opkomen, door zulke kerkelijke vergaderingen in het ongelijk gesteld. Immers men kent er geen ander kerkrecht dan de statuten of reglementen, waaronder men leeft, en naar de *beginselen van kerkrecht*, gelijk die uit Gods Woord en de belijdenis volgen, wordt niet meer gevraagd. Ook wordt principiëel kerkrecht aan de universiteiten en seminariën nauwelijks onderwezen.

Dit alles saâmgenomen nu heeft ten gevolge, dat men er zich geen rekenschap meer geeft van de ware Christelijke belijdenis en van de ware Christelijke levens- en wereldbeschouwing die men tegen de levens- en wereldbeschouwing van de publieke opinie heeft over te stellen.

En daar nu zoowel predikers als gemeenteleden toch slag op slag zulk een levens- en wereldbeschouwing hebben moeten, om er hun oordeel en hun gedraging naar in te richten, zoo is het noodlottig gevolg, dat men, zonder het te weten, de *on*christelijke levens- en wereldbeschouwing overneemt, en die onverzoend in zijn bewustzijn naast het besef van zijn persoonlijke toebrenging tot Jezus omdraagt.

En dit wreekt zich dan op den duur.

Ongemerkt toch is men er zoo op voorbereid, om er ook de ongeloovige beschouwing over den mensch, de schepping, de zonde en den Christus uit over te nemen,

en zoo schuift men, zonder kwaad te vermoeden, van het Christelijke erf op het erf der Philosophie over.

Reeds nu is in Amerika het dwepen met *Evolutie* schier algemeen!

VII.

Voor zoover dit een vreemdeling gegund is, heeft schrijver dezes zijn indrukken van het Amerikaansche kerkelijk leven, zeer beknoptelijk, in de voorafgaande artikelen dezer reeks weêrgegeven.

Het krachtige en schoone, maar ook het *barocque* en bedenkelijke van deze kerkelijke levensuiting werd in het licht gesteld.

Toch zou *dit* alleen de moeite der opteekening van onze indrukken niet gerechtvaardigd hebben, indien deze reeks niet op een verder gelegen wit mikte, dat we dan ook in dit slotartikel hopen te treffen.

Wie altoos thuis zit, en zich schier uitsluitend in één enkelen, engeren kring beweegt, went er op kerkelijk gebied zoo licht aan, zich dien bepaalden vorm, waarin het leven van zijn eigen kerk optrad, als den eenig goeden, bruikbaren, soms zelfs eenig denkbaren, voor te stellen.

De absolute idée, die alleen aan de objectieve Waarheid toekomt, glijdt dan over op den vorm *onzer belijdenis* van de Waarheid, en nogmaals van den vorm onzer belijdenis naar den vorm van ons uitwendig kerkelijk leven en van onzen eeredienst.

Daarom is het overgeplaatst worden in een geheel andere wereld, zoo heilzaam en leerrijk.

Ge vindt dan dezelfde kerk van Christus terug, maar missende o, zooveel, van wat gij als onafscheidelijk van haar wezen hadt begroet, en daarentegen behept met o, zooveel andere dingen, die op zichzelf u onvereenigbaar schenen met haar wezen.

Uw eerste neiging is dan ook, al dat vreemde te veroordeelen.

Maar dat wordt gestuit, zoodra uw consciëntie geraakt wordt, d. i. zoodra ge krachten en neigingen ziet werken, stemmingen en gezindheden ontmoet, en vruchten en uitkomsten voor u ziet, die, zij het ook op altoos gebrekkig menschelijke wijze, toch onmiskenbaar het stempel van Christelijken oorsprong vertoonen, en Christelijke oorsprong wil hier zeggen, dat een en ander zijn oorsprong in Christus zelf vindt, in zijn macht, in zijn persoon, in zijn werk, in de uitstraling van zijn Geest.

En dit nu is in Amerika metterdaad het geval.

Lang niet bij allen. Bij veel slechts zeer ten deele. Maar toch kunt ge, om oprecht en eerlijk voor God te staan, evenmin ontkennen, dat onder al die vreemde vormen en geheel afwijkende wijzen van uiting, zich een kracht des Koninkrijks beweegt, die u weldadig aandoet, u geestelijk aantrekt, en u ten deele zelfs ontegenzeggelijk beschaamt.

Voor onze Hollandsche kolonisten, die meest uit streng-Gereformeerde kringen derwaarts togen, was dit niet aanstonds zoo doorzichtig.

Meest toch waren deze kolonisten lieden die weinig meer dan de Lagere school bezocht hadden, en van geschiedenis of vergelijkend kerkelijk leven weinig

afwisten. Het laat zich dan ook ten volle begrijpen, dat hun hoogste ideaal was, eenvoudig *ons* kerkelijk leven op Amerikaanschen bodem over te planten, en dan liefst in dien bepaalden vorm, waarin zij dit leven hier te lande in hun engeren kring gekend hadden.

Wie daarentegen de geschiedenis van Christus' kerk in haar breed en lang verloop kent, en op de hoogte is van de veelvormigheid, waarin Christus' kerk zich onder velerlei natiën vertoont, vindt het interessant zulk een afwijkenden levensvorm in het leven zelf van een ander volk te bestudeeren, en diens hart leeft op, om de geestelijke werking er van op te vangen, te wegen en te waardeeren.

En dan moet het wel treffen, hoe het rijke leven, dat in Christus' kerk schuilt, juist door zulk een geheel afwijkende openbaring op boeiende wijze uitkomt.

Ge ziet het toch voor oogen, hoe het leven dat ge waarneemt, niet de wereld is, maar dat het waarlijk Christus' kerk is, die zich aan u vertoont, en ge tast het als met handen, hoe die kerk van Christus ook in die geheel andere vormen toch de spontaneïteit behield, om energieke geestelijke werkingen voort te brengen. Niet alleen de zonde en ongerechtigheid te bestrijden, de zieken te troosten, de wedergeborenen tot bekeering te leiden, ontferming en barmhartigheid aan te kweeken, maar ook om de waarheid hoog en heilig te houden, en haar in tegenstelling met de leugen der wereld, te bezegelen.

Teruggekeerd op eigen erf heeft men zoodoende scherper oog voor de slechts relatieve waarde van den vorm van eigen kerkelijk leven, en men gevoelt zich

verrijkt en gelukkig, dat men de veerkracht en de hoogheilige beteekenis van de kerk van Christus in allerlei veelvoud van vorm te rijker heeft zien schitteren.

Niet, dit versta men wel, alsof de eigen vorm daarom gering moest worden geschat, en alsof men den vreemden vorm moest gaan nabootsen.

Het tegendeel is waar.

Men ontwaart veeleer dat die onderscheidene vorm op het nauwst samenhangt met het onderscheid van nationale levensgewoonte, met de in onderscheidene landen heerschende usantiën en zienswijzen, en in niet geringe mate beheerscht wordt door geheel andere levensconditie en geheel ander verleden.

En dit nu juist leidt tegelijk tot tweeërlei: Ten eerste in eigen land tot den wensch om zijn eigen kerkelijk leven te zuiverder in overeenstemming met eigen levensmilieu te ontwikkelen. Maar ook ten andere om wat elders *anders* optrad, niet enkel omdat het in ander kleed voor u treedt, aanstonds te veroordeelen.

Beide nu heeft tot uitwerking, dat ge het kerkelijke conservatisme met alle kracht zult bestrijden.

Zoolang ge toch slechts met één enkelen vorm van kerkelijk leven als mogelijk, bruikbaar en denkbaar rekent, stoort ge u niet aan beginselen, vraagt ge niet naar critiek, en is al uw streven er op gericht, om wat is te houden, en wat uitsleet weêr in alouden historischen vorm te herstellen.

Ge kent dan maar twee vragen: *Hoe is het?* en voor wie iets dieper gaat: *Hoe was het?*

Maar rekent ge in de realiteit met *meerdere bestaansvormen*, dan leidt dit er u vanzelf toe, om die ver-

schillende bestaansvormen *te vergelijken*, door den éénen *critiek* op den anderen te laten uitoefenen, en zoo wordt ge ter wille van die critiek vanzelf teruggedrongen naar *de beginselen.*

Ge staat dan voor de vraag, wat het in alles gelijke en indentieke moet zijn, en wat de eigenaardige plooi is, die verschil van nationaliteit en levensconditie aan dat overigens identieke geven mag en moet.

Het *uwe* is dan niet meer *goed*, *omdat het er is*, en wat in den vreemde bestaat is dan niet meer *slecht*, omdat het *anders is*, maar als rechter boven beide bestaansvormen zit de heraut der beginselen.

Het bekrompen, het angstvallig, het krampachtig zich vasthouden aan het bestaande heeft dan afgedaan. Ge zijt vrijer in uw oordeel geworden. En juist ter wille dier vrijheid onderwerpt ge u aan de heerschappij der beginselen, en der beginselen alleen.

Dit geldt natuurlijk over en weêr. Zoo voor Amerika als voor ons. En beiden kunnen we niet alleen van elkander leeren, maar ook beider zelfstandige kerkelijke levensformatie moet ons hier, evengoed als onze broederen in Amerika, nopen en dringen om van het bestaande op de critiek der beginselen terug te gaan.

Zelfs op de nog steeds voortdurende scheiding tusschen de twee deelen van onze Hollandsche kolonisten zal dit een gezegende uitwerking kunnen hebben.

Nu stuiten ze. Dan zullen ze ineenvloeien.

Maar toch is wat we beweerden niet alleen op onze Hollandsche kolonisten toepasselijk.

Veeleer hebben we daarbij het oog op alle Presbyte-

riaansche en Gereformeerde kerken in de Vereenigde Staten en in Canada.

Met wat waardeerend oog men toch het leven dier kerken moge gadeslaan, de kenner kan zich niet verhelen, dat hier waterloten uitschoten die om het snoeimes vragen, en wilde takken uitkwamen, die om te buigen zijn.

Op de beginselen zal men dan ook in Amerika veel meer dan dusver hebben terug te gaan. De historie dier kerken zal zijn op te slaan. Haar verleden moet onderzocht worden. Haar kerkrecht moet systematisch opgebouwd. Haar Liturgie moet met haar belijdenis in overeenstemming worden gebracht. Kortom, het geheel van haar kerkelijk leven moet uit de onbewuste practijk tot een bewust leven uit de beginselen herleid worden.

Laat ons inmiddels voortgaan, dezelfde dege studie hier te lande op onze eigen kerken toe te passen.

Ook bij ons is het op verre na niet alles goud wat er blinkt, en er is volstrekt geen reden denkbaar, waarom de Amerikaansche broederen, in de gemeenschap der heiligen, ook onze kerken niet zouden verrijken kunnen met veel wat zij hebben, en wat hier wordt gemist.

BOSS-SYSTEEM.

I.

Ons Nederlandsch woord „*Baas*" heeft men in Amerika, naar de oude dialectuitspraak van „Bôas", omgezet in *Boss*; en onder dat *Boss* verstaat men den „demagoog", die voor heel zijn partij bij voorkomende verkiezingen de lakens uitdeelt.

Dat in zulk een „*Boss*"-schap zeer ernstig gevaar steekt voor de publieke zaak, is, voor wie gelegenheid had, gelijk schrijver dezes, een Amerikaansche algemeene verkiezing van nabij en in bijzonderheden te volgen, buiten kijf.

Overmits nu zoowel hier te lande door Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman, als in Frankrijk nog onlangs door den heer Charles Benôit, op deze gevaarlijke zijde van een meer uitgebreid stemrecht is gewezen, valt het niet buiten het kader onzer actueele politiek, hierop iets nader in te gaan.

In den staat New-York, een land veel grooter en nog iets sterker bevolkt dan Nederland, en alzoo voor vergelijking vatbaar, waren in October en November wederom generale verkiezingen aan de orde. Verkiezingen niet, zooals ten onzent, enkel voor de Kamer van Afgevaardigden, maar voor 28 personen tegelijk.

Er moest gekozen worden een Gouverneur, een Luitenant-Gouverneur, een Staats-secretaris, een Rijks-ontvanger, een Attorney-generaal, een Staats-controleur, enz., al te zâam een kleine dertig hooge Staats-ambtenaren en Afgevaardigden.

Acht lijsten van candidaten waren daarvoor ingediend, maar vooruit wist men, dat feitelijk de strijd stond beslecht te worden tusschen slechts twee partijen: de *Republikeinen* en de *Democraten*; alsook dat feitelijk de overwinning afhing van de vraag, wie tot *Governor* zou worden benoemd, overmits de Governor de overige 27 in zijn gevolg meêsleept.

Concreet stond dan ook de strijd tusschen twee mannen, beiden van oud-Hollandsche herkomst, tusschen *Roozevelt*, den candidaat der Republikeinen, en tusschen *Augustus van Wijck*, den uitverkorene der Democraten. In breede, prachtige Sasjinetten, hoog dwars over de straat gespannen, werden beide mannen door hun partijgenooten aan het kiezend publiek aanbevolen, en geen blad is in heel den Staat van New-York de zes weken lang, dat de voorbereiding duurde, uitgekomen, of al naar de éene of de andere partij op het blad rekenen kon, werden *dag aan dag* de voortreffelijkheden òf van Roozevelt òf van Van Wijck den kiezenden volke kond gedaan.

Twee mannen leidden deze actie: *Platt*, als Boss der Republikeinen, en *Odell* als Boss der Democraten, en beiden hadden hun hoofdkwartier midden in de stad, in Maddisonsquare; Platt in het Fifth-Avenue Hotel; en Odell in het Hotel Hoffman, twee reuzenhotels, die alleen door het Hotel Albemarle van elkander gescheiden liggen.

Van wat zulk een candidaat, om Gouverneur te worden, die weken heeft door te staan, maakt men zich hier geen flauw denkbeeld. Week aan week gaat hij van 's Maandagsmorgens negen uur, tot Zaterdagavond twaalf uur uit om te speechen, wat men daar *stump-speeches* noemt. En dan niet per dag één speech, maar dikwijls twaalf en meer op één dag. Met een extratrein rijdt dan de candidaat 's morgens vroeg af, heeft een werksalon en eetsalon tot zijn beschikking, en wordt verzeld door de beste partijhoofden, die hem tusschen elke twee stations in aan de hand doen, wat hij behandelen moet. Die trein houdt aan elk station op. Aan dat station vindt hij de partijgenooten, met allerlei toeloop, onder het wuiven van vaandels en het spelen van een muziek-corps bijeen. Hij treedt naar buiten, gaat op een kar of zoo iets staan, en houdt zijn toespraak. Zóo is die niet afgeloopen, of de trein stoomt verder. Onderwijl bestudeert hij de nota voor zijn volgende speech. En 's avonds staat alles letterlijk in de courant, zoodat hij nooit tweemaal hetzelfde kan zeggen. Een inspanning zoo uitputtend en vermoeiend, dat wie physiek niet bijster sterk is, voor zulk een post nooit candidaat kan wezen.

Maar al hangt van die speeches vaak niet weinig af,

toch wordt feitelijk de zaak beslist door de activiteit van de Bosses, die over heel den Staat een corps van minstens tienduizend agenten onder zich hebben, door geld alles dwingen, en zoo huis aan huis, in alle districten, voor hun candidaat ijveren, dat ze ten slotte lang vooruit in de couranten weten op te geven, op hoeveel stemmen hun candidaat in elke stad en in elk dorp rekenen kan. Bovendien heeft de Boss dag aan dag voor de pers van heel het land te zorgen. En *last not least* tegen zijn tegenstanders op te bieden bij de weddenschappen.

Om namelijk elkaâr aan den tand te voelen, of men wezenlijk in den triomf van zijn candidaat gelooft, pleegt men u in Amerika uit te dagen. Durft ge drie tegen één, voor *f* 25.000, wedden dat uw candidaat het wint?

Zegt ge nu: Neen, dan gaat er dadelijk een geroep door de pers van de tegenpartij, dat ge zelf voelt hoe ge verliezen zult, en dat bedreigt u met het gevaar, dat de „middenstof" overloopt naar uw tegenpartij.

Die weddenschappen worden, met naam en toenaam, dag aan dag in Wallstreet verhandeld, en in de couranten gepubliceerd.

Staat het nu op een dag zooveel duizend meer voor Van Wyck, dan minderen Roozevelt's kansen, en moet Platt, de Boss, zorgen, dat er morgen den dag weêr zooveel duizend dollars voor Roozevelt bijzijn.

Den laatsten dag voor de stemming moest een Republikein nog $ 25,000, d. i. *f* 62,500, uit zijn brandkast nemen, in haast naar Wallstreet rijden, en ze voor Roozevelt wagen.

Doch natuurlijk, dat maakt zulke verkiezingen geweldig duur, vooral zoo men bedenkt, dat deze verkiezing in den éénen Staat van New-York aan elk der beide hoofdpartijen, reeds voor de gewone actie op ver over het millioen was te staan gekomen.

En juist in dat massale geld zit het bederf.

Dat geld toch kan de Boss niet bijeenbrengen, of hij moet in staat zijn, *zoo hij wint*, aan de gevers goede winsten te verzekeren; winsten in rijke posten, winsten door wetgevende maatregelen die hun vennootschappen bevoordeelen, winsten in oogluiking van den kant der politie.

Gevolg is dan ook, dat, na behaalde overwinning, alle verkozen candidaten, zoowel de Governor als de leden van de groote Lichamen, hen naar de oogen hebben te zien, en feitelijk ook alle benoemingen en alle wetgevende en besturende maatregelen van hen afhangen.

Dit wordt dan ook niet onder stoelen en banken gestoken.

Reeds een week nadat Roozevelt tot Governor gekozen was, las men openlijk in de couranten, dat de Governor-*elect* met Platt, den Boss, geregeld samenkomsten hield, om een lijst voor alle benoemingen op te maken, en vast te stellen welke wetsontwerpen zullen worden ingediend.

En al mag nu de ééne Governor daarbij iets beter dan de ander zekere *mate* van zelfstandigheid pogen te bewaren, tòch is hij feitelijk niet anders dan de uitvoerder van den wil van den Boss.

Zelfs mag gezegd, dat dit, bij dit scherpe systeem, niet anders kan.

Immers de leden der vertegenwoordigende lichamen, en de mannen die op posten hoopten, zouden, werden zij teleurgesteld, bij een volgende verkiezing zulk een Boss eenvoudig met geen dollar meer geldelijk steunen; hij zou ridder te voet zijn; en de tegenpartij zou met vlag en wimpel winnen.

II.

Het vereischt geen nader betoog, dat een aldus ingericht *Boss*-stelsel in meer dan één opzicht zeer verderfelijke strekking heeft. Het zet de politieke zaak in een geldhandel om. Het speelt een schier absolute macht in de handen van een enkel persoon. Het verplaatst de verantwoordelijkheid en ondermijnt daardoor het gezag. En, wat vooral niet vergeten worde, tengevolge van de uiterst gespannen verhoudingen, die het in het leven roept, leidt het tot de verheffing van min edele personen in de magistratuur. Nog onlangs klaagde Dr. Parkhurst openlijk, dat te New-York tot hoofd der politie benoemd was, een man die zelf vroeger geld uit bordeelen trok. Tot wat publieken roof en diefstal met name de Tammany-organisatie verleid heeft, ligt ieder nog versch in het geheugen.

Kan nu de ééne partij zich aan dit stelsel ontworstelen, met gegronde verwachting, dat straks ook de tegenpartij haar beter voorbeeld volgen zal? Men zou het wanen, maar men bedriegt zich.

Op zichzelf zou men meenen, dat een breede schare van ernstige en onafhankelijke kiezers terstond de partij, die het stelsel opgaf, zou bijvallen, en dat dank zij

dezen steun, de alsdan optredende partij reeds bij eersten aanloop zou triomfeeren.

Toch is dit niet zoo.

Ernstige en onafhankelijke kiezers vindt men zoowel aan de zijde der Republikeinen als der Democraten, en van beide kanten wordt het ingeslopen euvel betreurd; maar men is onder de ernstige denkers beiderzijds overtuigd, dat het kwaad niet zonder belangrijke wijziging van de Constitutie te verhelpen is. Tijdelijk opgeven van het *Boss*-stelsel zou voor de partij, die er zich aan waagde, op niets anders dan op volkomen vernietiging uitloopen; de tegenpartij zou met vlag en wimpel winnen; en haar sociaal en financieel overwicht gedurende de vier komende jaren, zou haar heerschappij steeds vaster doen wortelen.

Gelijk men weet, worden magistraatspersonen in Amerika slechts voor vier jaren benoemd.

Na elke generale verkiezing treden alzoo alle invloedrijke magistraatspersonen af, komen alle posten open, en gaat de overwinnende partij, zoo zij van andere richting is, alle zittende ambtenaren voorbij, om nieuwe van haar eigen kleur in plaats te benoemen. Alleen de mindere beambten worden gecontinueerd. En overmits de aftredende ambtenaren geen cent pensioen ontvangen, staat een delven van het onderspit bij de stembus voor de partij, die de regeering in handen had, gelijk met het „naakt aan den dijk zetten" van een breede schare van invloedrijke en kundige ambtenaren, die precies op de hoogte van de zaken zijn, en alsdan een ambtelijk proletariaat vormen, dat òf voor goed op straat is gezet, òf er door het *Boss*-stelsel in slagen moet, om,

op zijn beurt, de partij die in de macht kwam, uit het Kapitool te dringen.

Ook de poging der zoogenaamde „*Independents*" om zich aan de macht van den *Boss* te onttrekken, heeft schier nergens tot het gewenschte resultaat geleid. Hun kleine groep kon bijna nooit een candidaat gekozen krijgen. En meê telden ze dan alleen, als ze, door zich ter laatste instantie bij de éene of de andere hoofdpartij te voegen, de schaal te haren gunste deden overslaan.

Andere kleine groepen, die zich zelfstandig organiseerden, deden dezelfde pijnlijke ervaring op. Tenslotte staat het in den regel toch altoos tusschen een „Democraat" of een „Republikein". Zoo moet men toch in het eind één der twee groote *Bosses* in de hand werken, maar dan met verlies van zijn recht om te deelen in den behaalden buit.

Alleen aan sociale groepen gelukt het nu en dan. den *Boss* den voet dwars te zetten, en hem tot de orde te roepen.

Zoo had de *Boss* der Democraten te New-York ditmaal met opzet een zittend rechter van zijn eigen partij (Judge Daly) van de lijst weggelaten, omdat deze in ambtelijke functie zijn belangen had tegengewerkt. Daarop trokken de juristen als één man partij voor hun vakgenoot en tegen deze scherpe inbreuk op de onathankelijkheid der rechtelijke macht. Een groote vergadering van rechtsgeleerden werd belegd, en zoo rechters als advocaten namen een motie aan, om bij de stembus den *Boss* af te vallen. Dit nu maakte te New-York zulk een indruk, dat zeer waarschijnlijk de Demo-

craten alleen tengevolge van deze fout van hun *Boss* verloren.

Soortgelijke sociale invloed wordt in tal van Staten eenerzijds door de *Onthouders* en anderzijds door de *Drinkers* uitgeoefend. In New-York-city alleen wonen niet veel minder dan een half millioen Duitschers, en Duitschers zijn gewoon 's avonds in gelagzalen bijeen te komen, en zich aan bier te goed te doen. De sluiting van deze gelagzalen, al is het slechts op Zondag, is hun deswege een hinder. Ze zijn dus licht geneigd met die partij meê te gaan, die òf bereid is het bierdrinken ook op Zondag bij de wet vrij te laten, òf wel geneigd blijkt om de politie te doen verstaan, dat ze, al zegt de wet het anders, voor dit Germaansch gebruik het oog heeft te sluiten. Natuurlijk sluit het legioen van tappers en caféhouders zich daarbij aan. Saâm vormt dit zulk een macht, dat het de balans bij de stembus kan doen overslaan. En vandaar dat de *Bosses* van beide partijen, willen ze van succes zeker wezen, steeds genoodzaakt zijn, ten opzichte van deze politie-regelingen meer dan hun lief is door de vingers te zien.

Daartegenover staat echter dat ook de *Onthouders* zeer sterk onder de kiezers vertegenwoordigd, en hunnerzijds evenzoo er op uit zijn, om hun stemmen duur te verkoopen. Ze zijn daarbij goed georganiseerd, hebben aan hun hoofd mannen en vrouwen van talent en invloed, en trachten bij elke komende verkiezing nieuwe waarborgen te erlangen voor de bereiking van hun ideaal, dat op niets anders doelt dan op het absolute verbod, om wijn, bier of sterken drank verkrijgbaar te stellen. Ook zij moeten daarom ontzien worden. Deswege zijn

beide partijen er steeds op uit, hun verleidelijke toezeggingen te doen. En aldus tusschen twee vuren geplaatst, weten de *Bosses* zich niet wel anders te redden dan door aan de *onthouders* betere politie-regelingen toe te zeggen, en aan de *drinkers* „nieuwe gedienstigheden der practijk" te beloven.

Ten opzichte van het zoo moeilijk probleem *der prostitutie* geldt hetzelfde. De tegenstanders der prostitutie eischen van beide partijen maatregelen om ze te fnuiken, maar de voorstanders eischen even beslist en openlijk, dat men hen niet in den weg trede. En ook te dezen opzichte loopt dit meestal uit op een paaien van de tegenstanders met een phrase in de wet, en van de voorstanders met de oogluiking van het politiecorps.

De democratische regeering van New-York liet met het oog hierop tot op den dag der verkiezing de voorstanders der prostitutie vrij en onbelemmerd op de schandelijkste manier huishouden. Maar nauwlijks was de stembus achter den rug, of het blaadje keerde, een man van energie werd aan het hoofd van de politie in het oostelijk gedeelte van *Down-town* geplaatst, en binnen één week tijds kreeg men bericht, dat over de honderd bordeelen en cafés met damesbediening gesloten waren.

De botsingen die in Wilmington, en niet minder in onderscheidene plaatsen van den Staat Illinois, tusschen „White" and „Colored" voorkwamen, hadden gelijken oorsprong. De negers, of „Colored people," gelijk ze zich plegen te noemen, zijn in den regel „republikeinsch", en dwingen de „republikeinen" om in de Zuider Staten „gekleurde candidaten" te stellen. De democraten, die

door deze keuze in de Zuider Staten, te Washington aan het kortste eind trekken, pogen nu al wat „*blank*" is tegen de negers op te zetten, en ontzien zich niet, met verkrachting van recht en wet, de hun min gevallige keuzen met pistool en remmington-geweer te voorkomen. En zoo fataal werkt ook hierbij het politieke partijbelang, dat de hooge Overheid deze openlijke straatgevechten rustig geworden laat, ook al is het, dat de wet des lands haar, in zeer stellige bewoordingen, het optreden voorschrijft.

De kanker van het *Boss*-stelsel ligt dus niet alleen daarin, dat het feitelijk de ambtsdragers aan de door niets gecontroleerde dwingelandij der onverantwoordelijke *Bosses* onderwerpt, maar vooral ook hierin, dat het *de wet* zoo telkens tot een doode letter maakt, en het stelselmatig *niet* uitvoeren van de wet als onmisbaar *instrumentum regni* eischt.

III.

De hoogte, waartoe het stembus-kwaad in Amerika gestegen is, strekt voorzeker eenerzijds om ons in Europa, en met name in Nederland, geluk te wenschen met de kleine afmetingen, waartoe het gelijksoortig kwaad dusver ten onzent beperkt bleef.

Bij ons is van aftreding van alle hooge ambtenaren na een generale verkiezing geen sprake. Van tyrannie, door partijleiders bij het doen van benoemingen uitgeoefend, vernam men bijna nimmer. De zelfstandigheid van de regeering tegenover hen, die in allerlei comités en op allerlei meetings de verkiezingen hebben geleid,

bleef ongerept. Van slapheid der politie om den kiezers te believen, vernam men niet. Het wedden van hooge sommen bij de stembus is ten onzent onbekend. De onkosten, in ons land voor de stembus gemaakt, zijn, vergeleken bij de sommen die men in Amerika uitgeeft, zoo nauwelijks des noemens waard, dat het financieel belang zoo goed als niet meêspreekt. En de veelheid der politieke partijen neemt ten onzent zoo hand over hand toe, dat het overbrengen van de regeering van het land naar politieke grondvergaderingen in niet één district, en bij niet ééne stembus, ook maar aan de orde kwam.

Toch ligt in wat Amerika's staatsleven betreft, ook voor Europa, en, zij het al op zeer verwijderden afstand, ook voor ons een *waarschuwing*.

Elke oproeping van kiezers, in wat getale en voor welke keuze ook, blijft altoos eischen, dat *de velen*, die samen een partij vormen, zich tenslotte tot een gelijke keuze vereenigen. De voorstelling, alsof een kiezer, geheel op eigen inzicht afgaande, zelf, buiten verband of ruggespraak met anderen, op zijn biljet den naam kon invullen van den man, die hem het geschiktst voorkwam, is een illusie, waaraan niemand gelooft.

Stel toch al, men ging zoo te werk, dan zou bij eerste stemming een eindeloos groot getal candidaten uit de bus komen. Niet dan zeer toevallig zouden twee of drie dezer candidaten een kleine honderd stemmen van de zooveel duizend op zich vereenigen. En bij herstemming zouden alle overige kiezers dan genoodzaakt zijn, te kiezen uit twee mannen, die elk op zichzelf aanvankelijk slechts op de sympathie van een onbeduidend klein aantal kiezers konden rekenen.

Beraad, afspraak, leiding is uit dien hoofde onmisbaar; en wat deze voorbereiding noodig maakt, is volstrekt niet in de eerste plaats de heerschzucht van enkele partijgenooten, maar schier uitsluitend de vrees, dat de andere partijen u terstond buiten gevecht zullen stellen, indien het u niet gelukt mét al uw geestverwanten uw keuze aanstonds op *éénzelfden man* te vereenigen.

De regel dat „eendracht macht maakt," geldt nergens met meer dwingende macht dan bij de stembus.

Het cijfer der kiezers telt hier wel in bijkomstigen zin, maar niet principieel meê.

Ook in de jaren toen ons kiezerscorps nog onoogelijk klein was, deed zich precies dezelfde behoefte aan leiding en eenheid gelden. En het verschil tusschen toen en nu is alleen, dat destijds enkele invloedrijke heeren binnenkamers met elkander afspraken hoe het loopen moest, zonder dat het publiek hiervan veel merkte; en dat thans, nu het kiezerscorps is uitgebreid, zulk een afspraak binnenkamers geen doel meer treft, en de eenheid alleen kan worden bereikt door *publiek optreden*.

Hieruit, en hieruit alleen, is dan ook de behoefte aan *organisatie* geboren. Een groep geestverwanten in een kiezerscorps is op zichzelf een ongeorganiseerde massa. Zal ze, door eenheid van candidaatstelling, sterk staan tegenover andere partijen, dan *moet* ze dus wel een eigen organisatie in het leven roepen. Voor de verkiezing in een enkel dorp, of zelfs in een kleine stad, moge het nog denkbaar zijn, dat men zich bij elke voorkomende verkiezing *ad hoc* met elkander versta; maar als het een verkiezing geldt die over heel een streek

van het land loopt, en alzoo tal van dorpen en kleine steden omvat, dan is zulk een maken van accoord, vlak vóór de stembus, kortweg ondenkbaar, en moet men zich dus wel vooraf aaneensluiten, om, op het oogenblik als de actie u overvalt, gereed te zijn.

Doch hoe noodzakelijk zulke organisatiën ook zijn, er schuilt — dat valt niet te ontkennen — altoos het gevaar in, dat enkele mannen van invloed in den boezem van zulk een organisatie zekere leiding geven aan het geheel. Men moge dit kwaad trachten te temperen door ledenvergaderingen, door meetings, door Deputatenvergaderingen, door discussie in de pers, toch weet ieder dat, om ons nu tot ons eigen land te bepalen, mannen als Kerdijk, Troelstra, Lohman, De Beaufort, Schaepman, Vermeulen, e. a. tot op zekere hoogte gezegd kunnen worden „de lakens uit te deelen".

Heel natuurlijk toch, dat een partij, welke ook, vóór alles het oog gericht houdt op de tegenpartijen, en weten wil en weten moet, met welken candidaat ze de beste kansen zou hebben. Dat vraagt ze dan aan dezen en aan genen. En hoe is het dan denkbaar dat men deze vraag óók niet zou voorleggen aan dien man van zijn partij, die meer dan eens bleek een zeer scherp oog op toestanden en personen te hebben?

De invloed van zulke mannen valt dan ook in *alle* landen, bij *alle* partijen, waar te nemen; en de uitoefening van dien invloed is van het stelsel van verkiezingen, onverschillig of het kiezerscorps groot of klein zij, metterdaad onafscheidelijk.

Men roept er *velen* op. Die *velen* moeten tot *eenheid*

van keuze komen. Die *eenheid* van keuze moet door *overleg* en *leiding* worden verkregen. En bij alle overleg is het volkomen menschelijk en natuurlijk, dat men het meeste waarde hecht aan het oordeel en het advies van die personen, die men, op grond van hun antecedenten, het best vertrouwt.

Toch is het goed, dat men steeds het oog helder open houde voor de schade die hieruit kan voortkomen, zoo voor de kracht van de regeering, als voor de politieke ontwikkeling van het volk. Vooral toch waar het kiezerscorps zich sterk uitbreidt, ligt het gevaar voor de hand, dat een aanmerkelijk deel der groote massa zich op sleeptouw laat nemen door mannen, die zonder genoegzame politieke rijpheid, en zonder hoogeren ernst, de min edele driften in het volk prikkelen, en uit den weg treden voor ziekelijke neigingen. Wat Frankrijk eerst met het Boulangisme, en nu weêr met het Dreyfusgeval, beleefde, maakt hier alle verdere toelichting onnoodig.

Voor dit gevaar begint dan ook allerwegen het oog open te gaan. De ook onder ons bekende Charles Bénoit wees er nog onlangs op, en drong er ernstig op aan, om aan het kiesrecht zelf een meer georganiseerden vorm te geven, terwijl van den anderen kant met niet minder warmte de proportioneele vertegenwoordiging als redmiddel wordt aanbevolen, overmits het proportioneele recht den angst voor de tegenpartij zou doen wegvallen, en aldus de keuze van candidaat in eigen boezem zooveel vrijer zou maken.

In die richting nu stuurde ook ons blad reeds sinds 1878, nu twintig jaren geleden. Een *organische* ver-

tegenwoordiging van de verschillende belangen, naast een proportioneel gekozen *politieke* Kamer, scheen ons destijds reeds de richting aan te duiden, waarin de oplossing van het moeilijk probleem te zoeken ware; en we willen niet verzwijgen, dat de uitwas van het politieke kwaad, gelijk Amerika dat te aanschouwen gaf, schrijver dezes nog sterker dan te voren van de juistheid dier zienswijze overtuigd heeft.

Er steekt niet het minste heil in, dat de ééne partij ten onzent de andere beschuldigen gaat van aan den leiband van dezen of genen te loopen. Al dat schelden op de tegenpartij als een groep marionetten, was nooit anders dan een verwijt van den pot aan den ketel, dat hij zwart is. Andere partijen deden steeds precies hetzelfde wat ze ons immer nahielden; en nu de heer Lohman leider geworden is van een zelfstandige partij, ziet hij zich, tegen wil en dank, genoodzaakt, precies dezelfde rol te spelen, die hij vroeger zoo scherp in anderen critiseerde. En dat niet, wijl hij hierop belust is, maar omdat het niet anders kan, en in dagen van verkiezing de hoofdleiding tenslotte toch altoos van één man moet uitgaan.

Maar is met dit smalen van partij op partij, als ware de tegenpartij niets dan een groep „marionetten", nooit land te bezeilen, wel achten we het een plicht van alle ernstiger denkers onder onze politieke mannen, om, eer het te laat is, over de beste middelen tot afwending van een onmiskenbaar gevaar, *sine irá ac studio*, onderling en in het publiek de discussie te openen.

Men kan de volkskeuzen niet meer afschaffen, ook

al wilde men dit; en zonder vrees voor tegenspraak mag gezegd, dat de werking der volkskeuzen gebrekkig blijft, zoolang men volhardt bij den altoos gebrekkigen vorm, waarin de werking dier keuzen dusver gegoten werd.

„EXPANSION". 1)

Veilig mag gezegd, dat de stemming van het Amerikaansche volk bij het uitbreken van den oorlog in de Europeesche pers onjuist beoordeeld is.

Mc. Kinley is niet een Staatsman van eersten rang, maar hij is een man des gebeds; hij veinst niet; en wat Mc. Kinley schrijver dezes zei: *The war has been forced upon us*, drukt feitelijk uit wat er bij het uitbreken van den oorlog in het hart van het volk omging.

Wat men op zichzelf niet vermoeden zou, is toch volkomen waar: de gruwelijke slachting te Konstantinopel en in Klein-Azië onder de Armeniërs aangericht, heeft het eerst onder het volk het plichtsbesef, om niet langer stil te zitten, gescherpt. Veelmeer dan hier te lande leeft over zee het volk in zulke gebeurtenissen meê. En toen de geruchten over de Armenische moorden kwamen,

---

1) *Expansion* is niet in één Nederlandsch woord weêr te geven. *Expansion* beduidt: Zich uitbreiden, zich uitzetten, de vleugels verder uitslaan, doen uitkomen al wat in u zit.

was de verontwaardiging over het feit, dat het Christelijk Europa deze gruwelen zwijgend aanzag, zoo diep en ernstig, dat men zich toen reeds afvroeg, waarom men te Washington dan den knoop niet doorhakte, en zelf een vloot naar Konstantinopel zond. En toen nu kort daarop de berichten inkwamen, van soortgelijke gruwelen op het naburig Cuba gepleegd, vlamde op eenmaal de conscientiegloed op, om tegenover het plichtvergetend Europa te toonen, dat Amerika in soortgelijk geval anders en kloeker wist te handelen. Had Europa bij de Armenische moorden toegezien, Amerika zou op Cuba voor de slachtoffers van een niets sparende tyrannie opkomen.

Mc. Kinley heeft die stemming niet geprikkeld, eer ze, ook na het gebeurde met de *Maine*, pogen te temperen, en ten slotte is het Congres de tolk geweest van wat in het hart van het beste deel des volks omging, toen het Mc. Kinley dwong zijn aarzeling te overwinnen.

Dat geldschieters en landkoopers, kooplieden en fabrikanten, uit egoïsme in het krijgslied meêzongen, ontkennen we niet; maar het is onwaar dat het Amerikaansche volk slechts een echo gaf op wat zij voorzongen.

Integendeel, het is de Christelijke volksconscientie geweest, die, door de onmenschelijke gruwelen in Armenië reeds wakker geschud, tegen soortgelijke gruwelen op Cuba openlijk in opstand is gekomen, en geëischt heeft, dat Amerika, beter dan Europa, hulp zou verleenen aan ellendigen.

Dat en geen ander besef sprak zich uit, bij Hollanders en Amerikanen, bij mannen en vrouwen, bij ouden en

jongen van dagen; en dat was de beteekenis van het roepen: *for humanity's sake.*

Maar even beslist, als we, als oorgetuigen, dit ter ontlasting van Amerika kunnen uitspreken, even scherp zij ons protest tegen het denkbeeld van „*expansion*”, dat men thans aan het Amerikaansche volk opdringt. Dit protest is onzerzijds aan de reporters der Amerikaansche bladen evenzoo ingediend; en er is alzoo geen oorzaak om het hier te verzwijgen.

Toen de oorlog uitbrak, was aller oprecht getuigenis, wat de *Outlook*, een bekend orgaan, in deze woorden uitsprak:

> „Het kan niet betwijfeld worden, of het waarschijnlijke resultaat van dezen oorlog zal de vrijmaking, zoo voor Cuba als voor de Philippijnen, zijn van een bewind, dat in geen enkel opzicht gedaan heeft wat een gouvernement moest doen, maar in menig opzicht een stelselmatige roof beteekende. Het zou ontegenzeglijk een rechtvaardige uitkomst zijn. Het beleden doel der Unie bij het aangaan van den oorlog is, aan het lijdende volk verlossing te brengen. De Natie heeft plechtiglijk en publiekelijk allen wensch of voornemen om eigen gebied te vergrooten ontkend en verworpen. Haar *beleden* doel is rechtvaardig”.

Hiermede nu is wat men thans van *expansion* bazelt, in lijnrechten strijd.

Men versta ons wel.

Onzerzijds is in Amerika niet gezegd, en we zeggen ook hier niet, dat Amerika bij het vredesverdrag de Philippijnen aan Spanje had moeten laten. Naar oorlogsrecht had Amerika te beslissen, of dat oirbaar was. En dan staat vast, dat het overlaten van de Philippijnen aan Spanje, tot niets anders dan tot voortzetting van

den opstand zou hebben geleid; dat bij de verwikkelingen, die hierdoor konden ontstaan, inmenging van Japan en Duitschland te duchten stond; en dat al zulke verwikkelingen ons weldra zouden bedreigd hebben met een algemeenen internationalen oorlog.

In zoover gaan we dan ook met Mc. Kinley in zijn bekende speech over *Duty and Destiny* meê, dat het overnemen van de verantwoordelijkheid van de Philippijnen door Amerika, door het welbegrepen belang én van dien Archipel én van den vrede der wereld geboden was.

Edoch, op dat standpunt aanvaardt men dien plicht als een noodzakelijk kwaad, en met geen andere bedoeling, dan om deze eilanden, zoo spoedig het kan, tot zelfbestuur te laten komen.

Er zou dan een protectoraat moeten worden ingesteld, de zelfregeering zou moeten bevorderd worden, en Amerika zou den dag moeten zegenen, waarop het zijn hand van dezen Archipel kon terugtrekken.

Dit echter is het vlak omgekeerde van het denkbeeld van *expansion*; en de ex-president Cleveland hield zich kloek, toen hij dit openlijk erkende, en evenzoo moet de actie in Boston worden toegejuicht van hen, die op alle manier de publieke opinie tegen dit verderfelijk denkbeeld pogen te waarschuwen.

Expansion kan noodzakelijk worden voor een land met overkropte bevolking en zeer enge grenzen, maar is onzinnig voor een volk van slechts 70 millioen op een terrein waar minstens 400 millioen leven kunnen. Door de vroegere *expansion* op Amerika's vasteland kan deze overzeesche *expansion* evenmin verdedigd worden, want het eerste was het completeeren van eigen

territoir; wat men nu beoogt is overzee als koloniale mogendheid optreden. Daarbij komt, dat, vat eenmaal het denkbeeld van *expansion* post, een land als Amerika uiteraard niet met zoo kleine kolonie tevreden kan worden gesteld (nog geen 300.000 vierk. mijlen met even zes millioen bevolking), maar steeds verder zal dringen, en zelfs voor ons een bedenkelijke nabuur kan worden. En, *last not least*, het annexeeren van de Philippijnen zal Amerika ten slotte nopen, om Spanje's rol tegenover de opstandelingen over te nemen, zich te belasten met zware militaire uitgaven, en geheel het karakter der Amerikaansche politiek in zijn tegendeel verkeeren.

Juist daarom is het te betreuren, dat Mc. Kinley als staatsman zoo zwak is. Hij *volgt*, en *leidt* niet; en het zijn thans vooral de industrieelen van het Westen, die op uitbreiding van de markt voor hun producten aansturen. Het Westen kon er zich reeds lang moeilijk in vinden, dat de invloed van het Oosten op politiek gebied zoo overheerschend was. Kon nu St. Francisco tegenover New-York door de beteekenis van zijn handel balanceeren, dan verwacht men wijziging in dezen toestand. Dat doet den wensch ontstaan, om het zwaartepunt van den Atlantischen Oceaan naar de Stille Zuidzee te verplaatsen. En dat doel moet door de inbezitneming van de Philippijnen in de hand worden gewerkt.

Eere daarom aan Christenpredikers als Dr. Parkhurst te New-York, die nog pas in *the Independent* zijn ernstig protest tegen het insluipen van de *expansion*-gedachte deed hooren. Ook in den Senaat gingen reeds zeer ernstige stemmen tegen deze vervalsching van de

Amerikaansche politiek op. En begaat de Republikeinsche partij de zedelijke fout, van zich toch als partij voor deze *expansion*-beweging aansprakelijk te stellen, dan zal het haar verdiende loon zijn, zoo ze bij de aanstaande Presidentsverkiezing geslagen wordt.

We wenschen ook ten deze niet hard te oordeelen. Het is meer gezien, dat een overwinning van eenige beteekenis aan een anders goedgestemd volk voor korte wijle de bezinning doet verliezen, en het verlokte om naar machtsuitbreiding te streven.

Ook vergete men niet, dat Engeland de Vereenigde Staten rusteloos in zijn pers prikkelt, om dien boozen kant uit te gaan. Hoe vaster toch Amerika zich in de Philippijnsche quaestie nestelt, hoe zekerder Engeland van Amerika's steun verzekerd is bij de komende verwikkelingen in het Oosten.

Die vriendschap zal Amerika eenmaal duur te staan komen. Twee landen, die oeconomisch op geheel onderscheiden voet leven, kunnen niet als bondgenooten saâmgaan, of welhaast roepen Protectie en Freetrade een strijd van belangen in het leven, die tot scherp conflict en tot bloedige worsteling leidt.

Blijft Amerika's export vooruitgaan, en die van Engeland inkrimpen, gelijk in de beide laatste jaren, dan wordt Amerika's bloei tegen te houden voor Engeland een levensquaestie; en in Engeland wordt alle internationale politiek steeds door het oeconomisch belang beheerscht.

Doch ook al mocht men deze klip ontzeilen, de *expansion*-gedachte als zoodanig kan niet nalaten het bederf in de Amerikaansche politiek te brengen. En

wordt de bekoring van dit denkbeeld niet spoedig gebroken, dan zal Lord Salisbury's profetie uitkomen, dat de oorlog door de Unie met Spanje gevoerd, nieuwe en veel donkerder oorlogswolken aan den horizont van het internationale leven deed opkomen.
